J27223.

Biblioteca Bucureştilor

10
Octombrie
2002

REVISTA ASOCIAŢIEI BIBLIOTECARILOR ŞI DOCUMENTARIŞTILOR DIN BUCUREŞTI • BIBLIOTECA MUNICIPALĂ • DIRECTOR FLORIN ROTARU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

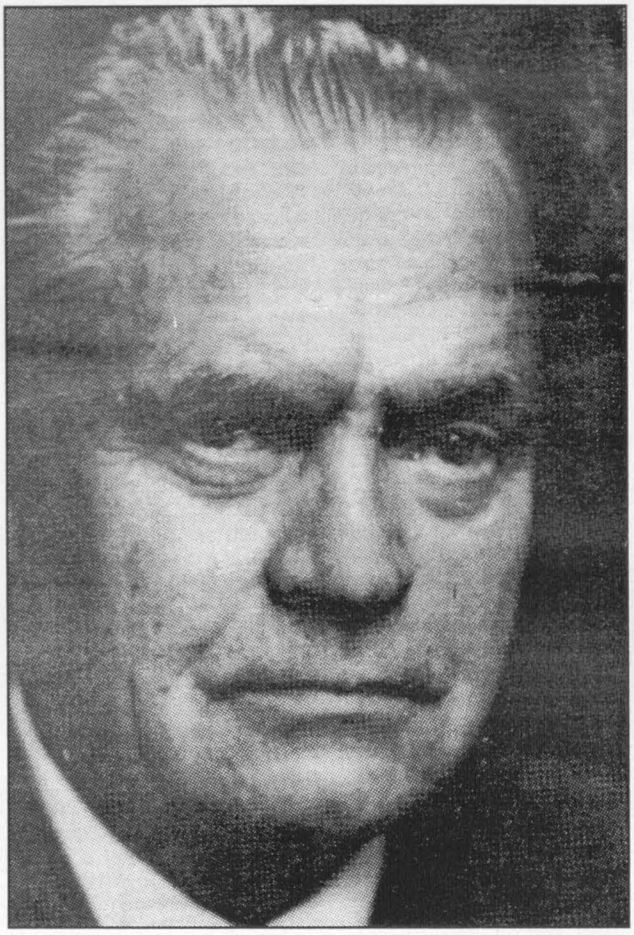

Foto: Ion Cucu

ZAHARIA STANCU

1902 – 1974

100 de ani de la naştere

"... Zaharia Stancu a scris, astfel, jurnalul unei obsesii, punîndu-şi, cu o sinceritate absolută şi fără nici o preocupare de literatură, cîteva întrebări fundamentale: ce e viaţa, ce sînt uitarea, norocul, destinul, ce e, în fine, moartea, de unde venim şi unde ne ducem?!... Întrebări, fireşte, naive, dar cu ce senzaţie extraordinară de profunzime şi de suferinţă! <<Nimeni – îi spune autorului cineva – nu ştie unde am fost înainte de a veni pe pămînt, Zăricuţă, însă ştim că trăim un timp, pe urmă murim şi după ce murim sîntem duşi la cimitir şi îngropaţi...>>"

Eugen Simion

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Sumar

Aniversare UNESCO
Ion Luca Caragiale – 150
Valeriu RÂPEANU – Tragicul la Caragiale 2

Bicentenar Ion Heliade Rădulescu
Din Corespondență 8

Bucureștii de altădată

Ana Maria ORĂŞANU – Vechi zidiri bucureştene – Un primar al vremii sale: Emanoil Protopopescu-Pake 11

Veronica ALDEA, Adriana GAGEA, Angela OPREA – Cabinetele de lectură din secolul al XIX-lea 13

Patrimoniu 17

Centenar Zaharia Stancu 18

Centenar Petre Țuțea 20

Autografe contemporane

Emil MANU – 80 22

Scrisoare din...

Constantin MĂLINAŞ – Biblioteca Județeană "Gheorghe Şincai" Oradea (III) 24

Meridian biblioteconomic

Ministerul Culturii şi Cultelor – Promovarea Legii Bibliotecilor 28
Simpozionul Național "200 de ani de lectură publică la Târgu-Mureş" 29

Catalog 36

Agenda culturală

"Corifeii Şcolii Ardelene şi tipografia din Buda" 38
Festivalul "Zilele Bucureştilor" 38

Calendar 39

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Aniversare UNESCO

Ion Luca Caragiale – 150

Tragicul la Caragiale

Prof. univ. dr. Valeriu RÂPEANU

Apariția nuvelei *O Făclie de Paște* (în revista *Convorbiri literare*, 1 august 1889) cu câteva luni înainte de reprezentarea pe scena Teatrului Național din București a dramei *Năpasta* a stârnit uimire și chiar nedumerire, așa cum spune C. Dobrogeanu-Gherea, martor al acestui moment: "Scrierile din urmă ale lui Caragiale au provocat o mare confuzie în spiritele multora. Publicul român s-a învățat așa de mult să surâdă de spiritualele producțiuni ale mult talentatului nostru satiric încât era o adevărată mirare, pentru toți, apariția *Năpastei* unde, în loc de veselie, se oglindește groază, jale și durere".[1] Într-adevăr, cititorul nu putea să nu fie surprins de această radicală schimbare de registru; de la un comic violent la sumbrele drame ale inconștientului din *O Făclie de Paște*, la procesele de conștiință ce privesc nu numai viața, ci mai ales moartea, moartea văzută atât în incredibila ei dezlănțuire, ca și în lenta ei desfășurare în negurile temniței din *Năpasta*. Impresie sporită nici doi ani mai târziu, când, la 27 ianuarie 1892, apărea, în *Universul literar*, o nouă nuvelă a lui Caragiale – *Păcat* – ce purta cititorul în zonele nebuloase ale eredității și ale dezlănțuirii unor temperamente impetuoase, iar peste un deceniu de la apariția *Făcliei de Paște*, în paginile revistei *Gazeta Săteanului*, această nouă direcție a operei lui Caragiale avea să se împlinească prin nuvela *În vreme de război*.

În 1909, Garabet Ibrăileanu a stabilit trei perioade în evoluția operei lui Caragiale: "întâia e a comediilor, în care atacă liberalismul. A doua [...] e a *Năpastei*, a *Făcliei de Paște* și a nuvelei *Păcat*. A treia a *Momentelor* [...]. Această operă întreagă se poate clasifica, apoi, în două categorii: în perioada întâia și a treia Caragiale e un scriitor satiric, în perioada a doua e un scriitor tragic. Mai departe: ca satiric Caragiale e un critic de moravuri, ca tragic un pictor de stări sufletești, cu alte cuvinte satira lui e socială, tragedia lui e psihologică".[2]

Perspectivă ratificată, mai târziu, cel puțin în liniile ei esențiale, de Paul Zarifopol și de Pompiliu Constantinescu.

Când publica, în 1889, *O Făclie de Paște*, Caragiale avea în urma sa un deceniu de notorietate literară și câțiva ani de relativă tăcere ce au urmat comediei *D-ale Carnavalului*, notorietate cucerită prin comediile sale jucate la Teatrul Național din București și publicate în revista *Convorbiri literare*: *O Noapte furtunoasă*, *O Scrisoare pierdută*, *D'ale Carnavalului*.[3] Toate reprezentau nu numai lucrări dramatice care au impus numele unui autor, ci consfințeau nașterea, statornicirea și înălțarea comediei românești pe culmi neatinse nici astăzi. În fața lor, producția de până atunci a genului – chiar vastul și diversul *repertoriu comic* al lui Vasile Alecsandri, datorită căruia se crease în cea mai mare măsură obișnuința socială de a frecventa teatrul și se impuseseră actori precum Matei Millo – căpăta doar o semnificație de pionierat. Și aceasta deoarece, așa cum a spus cu intuiția unui desăvârșit om de teatru autorul *Iașilor în Carnaval*, avea să înfrunte lipsa oricărei tradiții dramaturgice românești, modestele posibilități ale actorilor, în cea mai mare parte diletanți și amatori, limba încă puțin formată pentru a reda subtilitățile acestui gen. Pe acest teren pregătit cu entuziasm și nu o dată cu scânteieri de adevărat maestru de Vasile Alecsandri, ca și de revistele umoristice ale lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, N.T. Orășanu și alții, I.L. Caragiale trece într-un spațiu de numai șase ani – din 1879, când are loc premiera *Nopții furtunoase*, până în 1885, când vede lumina rampei *D-ale Carnavalului* – hotarul generoaselor intenții, înscriindu-se în aria deplinelor biruințe estetice.

Respinse, interzise, hulite, comediile lui Caragiale n-au fost primite cu bunăvoință sau cu entuziasm. Dar Caragiale – fluierat sau aplaudat, aprobat sau dezavuat – crease la noi nu numai *comedia* ca gen dramatic, dar și starea de spirit specifică acestui gen, declanșase înfruntări publice, despărțise critica, instituțiile teatrale, spectatorii în tabere adverse. Prin piesele lui, comedia exista nu numai ca operă de artă în sine, ci și ca fenomen social, psihologic, ca una dintre componentele mentalității și ale imaginarului colectiv.

Am reamintit toate aceste fapte istorice pentru a putea înțelege de ce la apariția nuvelelor *O Făclie de Paște*, *Păcat* și a dramei *Năpasta* surpriza a fost cu totul îndreptățită, mai ales că schimbarea de registru nu fusese previzibilă. Se mai adăuga și un alt fapt exterior operei lui Caragiale: lumea nuvelelor *O Făclie de Paște*, *Păcat*, *În vreme de război*, a dramei *Năpasta* devenise unul dintre *subiectele* semnificative ale prozei românești la Ion Creangă[4], Ioan Slavici[5], Barbu Ștefănescu Delavrancea[6], care toți se afirmă între 1880 – 1885. Acești trei prozatori au produs mutațiile semnificative față de viziunea incantatorie, străbătută de jubilarea patriotică în fața unui peisaj moral ingenuu, cum era privită lumea țărănească în literatura romantică a anului 1848. Se conturaseră destul de clar nu numai zone de inspirație – Moldova, Ardeal, Muntenia – dar mai cu seamă tipologii umane specifice acestor zone. Nici unul din scriitorii generației lui Caragiale nu văzuseră satul din perspectiva patologicului, a proceselor care se declanșează în subconștient, pentru ca apoi să distrugă structura psihicului nostru, să-l facă să reacționeze irațional.

Bineînțeles, periodizarea lui Ibrăileanu pe care am

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

citat-o la începutul acestei prefețe nu trebuie înțeleasă în mod limitativ. Fenomene de osmoză și de interferență sunt evidente, și ele corespund unității personalității artistice a lui Caragiale, clădită pe numeroase contraste, împlinită din extreme. În acest sens pledează și observația lui Pompiliu Constantinescu: "*Păcat*, *Om cu noroc* sunt din 1892, *Poveste* din 1894, *Cănuță, om sucit* din 1897, iar între 1889 (*O Făclie...*) și 1901 (*La conac*) se statornicește aproape și forma lui de nuvelist, cu *La hanul lui Mânjoală*, *Două loturi* și *În vreme de război*. Succesiuni repezi, procese de creație în plină fermentare, care nu lasă un pustiu iremediabil după epuizarea dramaturgului". Și mai departe Pompiliu Constantinescu face această observație esențială pentru a înțelege opera lui Caragiale: "Fecunditatea și varietatea geniului lui Ion Luca, în lumina datelor bibliografice, ni se par astăzi uluitoare. El aproape n-a cunoscut epoci proaste, perioade de decadență; pauzele sau scurtele intervaluri de aparentă oboseală sunt germinatoare de noi forțe și de noi orientări".[7]

Înainte de a porni la analiza nuvelelor va trebui să ne întoarcem la încadrarea prozei lui I.L. Caragiale în evoluția genului: moldoveanul Creangă, munteanul Delavrancea, ardeleanul Ioan Slavici, fiecare dintre ei contura o lume specifică impunând tiplogii rurale, definind un peisaj aparte cu o marcată individualitate. Nuvelele lui Caragiale nu se înscriu nici prin descrieri de peisaj, nici prin situări geografice, nici prin înfățișări ale caracterului omenesc într-o zonă anume a țării (de aici și nenumăratele identificări ale Podenilor, locul unde se desfășoară acțiunea *Făcliei de Paște*), nu au un specific *local*. Se indică doar coordonatele de relief necesare pentru a contura cadrul care devine în toate nuvelele sale un factor determinant al procesului psihologic declanșat: "Valea Podenilor este o văgăună închisă din patru părți de dealuri păduroase. În partea dinspre miazăzi, mai cufundată, se adună, din șipotele ce izvorăsc de sub dealuri, niște băltaie adânci, deasupra cărora se ridică ca niște perii, stufișuri dese de rogoz. Între partea băltoasă și partea mai ridicată dinspre miazănoapte, în mijlocul văii, stă hanul lui Leiba".[8] Precizarea unei anume localități nu se leagă de acțiunea propriu-zisă, ci de o perioadă revolută a existenței personajului: "apoi croitor și ștergător de pete într-o ulicioară tristă din Iași". Cât privește nuvela *În vreme de război*, deznodământul este pregătit prin descrierea unei zile de toamnă rece, când ploaia se metamorfozează în ninsoare. Caragiale reține elementele de ordin general, caracteristice oricărei zile din această perioadă, când vremea prevestește sosirea unui alt anotimp; mai închis, mai neprimitor și care în împrejurările de atunci sporește sentimentul de izolare, de claustrare: "Afară ploua mărunțel, ploaie rece de toamnă, și boabele de apă prelingându-se de pe streșini și picând în clipe ritmate pe fundul unui butoi dogit, lăsat gol într-adins la umezeală, făcea un fel de cântare cu nenumărate și ciudate înțelesuri".[9]

Natura, fie ca peisaj înfățișat în sine, fie în desfășurarea anotimpurilor, fie ca prezență a fenomenelor meteorologice, are în nuvelele lui Caragiale o strictă funcționalitate, este esențializată. Așadar, referirile succinte nu au alt rost decât acela de a contura cadrul fizic ce sporește imaginea singurătății, face să crească spaima și, ca urmare, senzația lipsei oricărui sprijin uman venit din afara individului aflat pradă angoaselor.

Garabet Ibrăileanu a dezvoltat ideea, de altfel riguros exactă, a unei nete bipolarități morale în scrisul lui Caragiale: *oraș – sat*. Cel dintâi a furnizat obiectul satirei, cel de al doilea al tragediei. Criticul spunea: "Niciodată în opera sa tragică el n-a luat personaje din clasele nouă, din mahala, în operele lui satirice, dimpotrivă, niciodată n-a luat personaje din clasa țărănească. Așadar, Caragiale nu și-a bătut joc

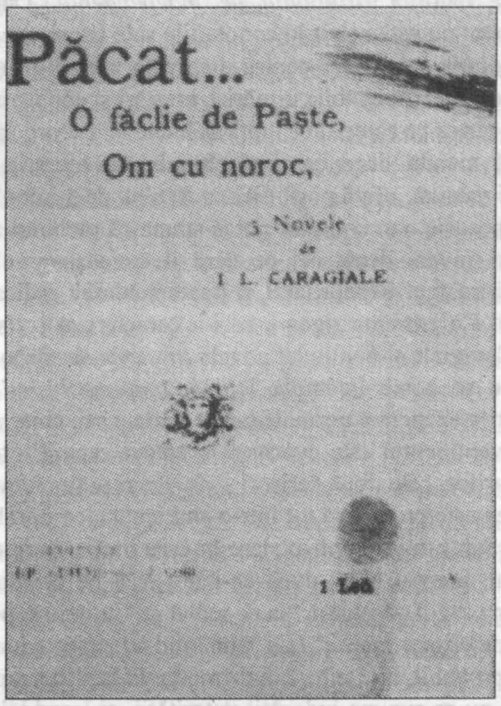

niciodată de țărănime; iar când a scris tragedii, niciodată n-a crezut că clasele nouă merită onoarea de a servi ca material pentru tragedie – pentru sentimente puternice, serioase, grave".[10]

Considerațiile lui Garabet Ibrăileanu pot fi duse mai departe în sensul bipolarității modului în care ne este înfățișat cadrul acțiunii. În timp ce toate faptele petrecute în mediul rural sunt înconjurate de elementele care se mărginesc la conturarea atmosferei generale, lipsite parcă de mișcare, cele câteva scene care se desfășoară la oraș – și aici mă refer la nuvela *Păcat* – au nervozitatea, animația, culoarea specifică paginilor din "momentele" lui Caragiale. Contrastul este net, evident, deliberat. Nu o incapacitate a autorului de a zugrăvi natura, ci adecvarea ei la tragedia umană, o stare de osmoză între om și mediu, între frământările individului și ambianță, între seismele lui interioare și ceea ce se petrece în afară menite să potențeze zbuciumul său.[11] O altă bipolaritate a nuvelelor tragice ale lui Caragiale este o *atemporalitate* destul de marcată a lumii satului (evidentă și în acelea cu caracter fantastic, *Kir Ianulea*, *La hanul lui Mânjoală* etc.) și înscrierea, prin anumite elemente, în cea de-a doua jumătate a secolului nostru, doar a orașului, locul unde se află avocații, procurorul, comisarii de poliție, oamenii politici, toți cei de care se leagă ideea de administrație, de aplicare a legii. Satul are ca elemente definitorii hanul și biserica, iar ca autoritate ne apare doar primarul, dar și acesta mai ales în calitate de sfătuitor al preotului.

Pe când nuvelele tragicomice (*Două loturi*, *Cănuță, om sucit*) aparțin lumii orașului. Cel care a statonicit acest gen fără a avea înaintași și l-a urcat pe culmile cele mai înalte ale desăvârșirii artistice, creând adevărate prototipuri, și-a situat personajele lui strict în lumea orașului. Este una

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

dintre distincțiile care se cer făcute atunci când căutăm să delimităm lumile lui Caragiale. Care, chiar dacă se intersectează, precum în *Păcat*, își păstrează integral trăsăturile antagonice.

O întrebare specială ridică nuvela *În vreme de război*, în care acțiunea, destinul celor doi eroi capătă o întorsătură radicală datorită *războiului de independență*. Dar acest eveniment nu este privit în conotațiile sale istorice, ci reprezintă soluția salvatoare pentru dispariția preotului infractor din calea unei inevitabile urmăriri, arestări și condamnări, ca apoi moartea pe câmpul de luptă să încheie în acorduri eroice o viață menită dezonoarei și chinului în temniță. Și, în aceeași măsură, oferă posibilitatea fratelui de a intra în definitiva posesie a averii. Am putea spune că războiul are aici un sens invers decât cel pe care îl cunoaștem: el poate acoperi un fapt iresponsabil și poate schimba radical două destine. Cu extrema rigoare ce i-a caracterizat scrisul, Ion Luca Caragiale și-a intitulat nuvela *În vreme de război*, adică ceea ce se poate întâmpla *într-un timp neobișnuit*, când făgașurile existenței normale pot fi eludate sau chiar abolite. Deși evenimentul este evocat prin câteva repere – trecerea voluntarilor, cele două scrisori – nu-i mai puțin adevărat că acțiunea este proiectată tot într-o ambianță atemporală.

Satul trăiește într-o stare în care timpul pare că nu a acționat: preotul Niță, după ce-i împușcă pe cei doi copii aflați în pragul păcatului, "ia de mână pe Cuțiteiu și pornește urmat de *obștea satului*" (s.n.), un mod arhaic de a judeca un fapt reprobabil, iar Leiba Zibal "merge la Iași să spună rabinului", nu se supune judecății autorității, ci ierarhiei confesionale.

George Călinescu a analizat cele trei nuvele din perspectiva influenței lui Zola, a doctrinei naturaliste în general. Caragiale a avut oroare de ideea de școală literară, orice încorsetare în regulile rigide ale unui curent stârnind spiritul său caustic materializat în savuroase parodii. Criticul consideră că: "În alte nuvele, Caragiale a studiat numai procesul încordării și nebunia de origine paroxistică. De data aceasta domeniul e curat psihologic, totuși mentalitatea naturalistă stăruie în preocuparea de a stabili lanțuri cauzale".[12] Ereditatea, pe care Zola o considera ca "având o mare influență în manifestările intelectuale și pasionale ale oamenilor", stă la temelia nuvelei *Păcat*. Așa cum a observat George Călinescu, *În vreme de război* este, în mod indirect, construită pe aceeași idee: ambii frați suferă de aceeași tară morală; lăcomia anormală. Nuvela *Păcat* este, în fond, prima și, până la epica Hortensiei Papadat-Bengescu, cea mai de seamă împlinire a epicii românești în care ereditatea capătă întruchipare artistică deplină. Pornind de la unirea dintre un băiat sănătos de țară și văduva unui dement, boala se disemnează în întreg organismul familiei. E un țesut inundat de celule patogene, care nu se propagă numai în linie directă. Paradoxal, Ileana, care declanșează pasiunea incestuoasă și se înverșunează să o ducă până la capăt, e născută din dragostea curată a căsniciei preotului cu soția lui. Mitu, cel care e născut din dragostea vinovată a tânărului seminarist cu văduva aristocratică, e un placid, manifestările destrăbălate ale primei copilării încetează din momentul în care e scos din *mediul orășenesc* și adus în curățenia morală și fizică a satului. Fiica femeii bogate de la oraș, cu soțul ei nebun, este o bolnavă cu manifestări de o violență ieșită din comun. Deci, din aceeași mamă se nasc doi copii cu structuri opuse, *normal – bolnav*, din același tată (preotul), tot astfel. Cine poartă germenul decăderii? Fiecare dintre părinți vădește o ereditate ambivalentă. Autorul poate că a vrut "să încurce pistele" în așa fel încât să nu se conformeze unei scheme prestabilite. Și aceasta deoarece leit motivul nuvelei e *păcatul*. Cuvântul *păcat* apare în momentele-cheie ale acțiunii, el constituie obsesia care marchează existența preotului Niță.

În prima confruntare cu fiica sa, Ileana, aceasta e sintagma care este rostită de trei ori, de fiecare dată mai apăsat. Preotul vrea să împiedice cu orice chip incestul, care pentru el reprezintă *rușinea* și *păcatul*. Când îi încredințează fiului său taina nașterii îi spune: "Am greșit... am *păcătuit*...". Și ultimele cuvinte pe care le adresează copiilor săi morți sunt "Nu așa, că-i *păcat*". Și exemplele s-ar putea înmulți, dar ceea ce am vrut să dovedim e faptul că nu conștiința *eredității* încărcate e determinantă în comportarea preotului, ci conștiința *păcatului*. Desigur, privită din punctul de vedere al doctrinei naturaliste, nuvela prezintă inconsecvențe și abateri de la teoria eredității. Cred că pe această idee germinativă, I.L. Caragiale a ridicat o adevărată tragedie clasică, unică în literatura română, în care un păcat comis fără voie aduce nenorociri în lanț asupra întregii familii, ce nu pot fi oprite decât printr-o dublă crimă și plătite cu propria viață. Preotul este un Oedip modern, care, comițând păcatul împotriva voinței lui, atras de insistențele femeii mature, luptă din răsputeri ca el să nu se mai abată și asupra celei de-a doua generații. Preotul se opune destinului implacabil procedând cu acea cruzime tipică eroului antic.

Nu numai o dată Caragiale a pornit de la ceea ce viața imediată îi scotea în cale, topind în structura comediilor, momentelor, nuvelelor sale tipuri și întâmplări culese ca urmare a unei priviri continue asupra lumii din jur. Șerban Cioculescu, de-a lungul neobositei sale existențe de cercetător al operei lui Caragiale[13], a relevat multiple aspecte ale acestei relații. Ceea ce nu a fost pus în evidență până acum este faptul că "momentul de inspirație" al nuvelei *Păcat* se află într-o tragedie petrecută cu aproape doi ani înainte de apariția acestei capodopere.

Vom folosi două surse: G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, 1984, p. 529, și Mihai Sorin Rădulescu, *Elita liberală românească, 1866 – 1890*, Editura All, p. 106, ambele legate de V.A. Urechia, academician, profesor universitar, demnitar, literat. Era un om cu o mare suprafață în viața socială intelectuală a României. După moartea primei sale soții, s-a căsătorit în 1859 cu Luiza Pester Wirth, de care a divorțat în 1872, pentru a se căsători în anul următor cu Ana Pester Wirth, sora Luizei (cf. Mihai Sorin Rădulescu). Surorile Pester Wirth erau în număr de patru. Cu Luiza, V.A. Urechia a avut trei copii: Nestor, Corina (căsătorită cu dr. Eugen Rizu) și dr. Alceu Urechia, preacunoscutul umorist, prieten al lui I.L. Caragiale și al lui Al. Vlahuță. După divorțul de cea de-a doua soție, V.A. Urechia se va recăsători cu sora acesteia, Ana (Teținа). Iată cum prezintă G. Călinescu acest episod: "A doua soră Wirth-Pester, Ana (Teținа), trece cu nupții legale în alcovul lui V.A. Urechia, care coabita, se zice, și cu a treia soră, Carlotta (Leria) Pester, profesoară de muzică a reginei Elisabeta (V.A. Urechia avea vilă la Sinaia) [...] Era și o a patra soră, Emilia Pester, soția generalului N. Dona, socrul lui Al. Vlahuță. Aceasta muri la 10 noiembrie

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

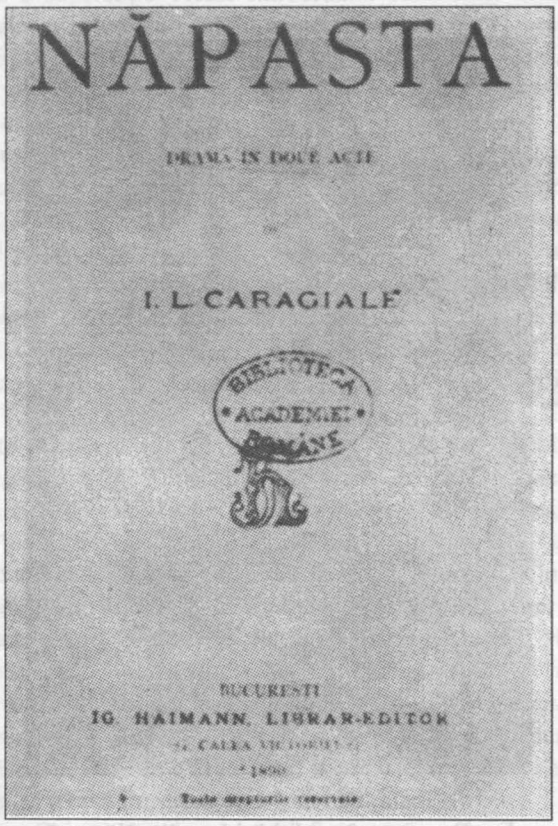

1889, lăsând un fiu, căpitan, în vârstă de treizeci de ani, Alexandru Guriță. Căpitanul voi a se căsători cu Corina Rizu, fiica lui V.A. Urechia (conform volumului *Elita liberală*..., Corina divorțase de dr. Rizu în 1888 – n.n.), însă academicianul se opuse violent, mărturisind primejdia incestului. Ofițerul era fiul său cu Emilia, deci frate al Corinei. Cei doi se sinuciseră".

Episodul nu este transpus ca atare de prozator. Dar Caragiale nu putea să nu fie impresionat de această tragedie petrecută în anul 1890. Până la publicarea în *Universul literar* (1892, 27 ianuarie – 3 februarie) nu trecuseră nici doi ani, ceea ce a impus în mod imperios anume abateri de la modul în care s-au desfășurat faptele. Ce este identic: și în realitate, și în nuvelă, tatăl a comis păcatul, tot tatăl este acela care mărturisește fiicei și fiului păcatul pe care l-a comis și situația incestuoasă în care se află cei doi. Inițiativa a avut-o tot fiica, care a divorțat de soțul său, dr. Rizu, fiind îndrăgostită de ofițerul cu care voia să se căsătorească, neștiind că e fratele ei. Și în realitate, și în nuvelă, tatăl se opune. Și în realitate, și în nuvelă, cei doi îndrăgostiți pier.

Să mai reținem că *păcatul* se comite în lumea orașului, și în realitate, și în nuvelă. Cu deosebirea că bărbatul aparține, în nuvelă, lumii satului, lume pură în concepția lui Caragiale, dar atrasă pe panta păcatului de cineva din oraș. În consecință, se poate spune că o comparație între realitate și transpunerea ei accentuează opoziția oraș – sat, din opera lui Caragiale, din punct de vedere moral, în defavoarea celui dintâi. Iar finalul vine să întărească această opoziție în sensul că, deși importantul om politic V.A. Urechia a atras atenția și s-a opus căsătoriei, iar cei doi îndrăgostiți au ales moartea unei despărțiri din motivele invocate de tatăl lor, acesta n-a fost zguduit, precum preotul din nuvela lui I.L. Caragiale, de tragedia morții copiilor lui. A mai trăit unsprezece ani. Născut în 1834, încetează din viață la sfârșitul anului 1901. Nu înainte de a mai cunoaște încă un episod care nu s-a încheiat tragic ca cel dintâi, dar care arată că sămânța păcatului său se diseminase în toate ramurile familiei. Dacă fiica lui V.A. Urechia, Corina, se sinucisese fiindcă nu s-a putut căsători cu fratele său, de data aceasta unul din băieții lui V.A. Urechia, doctorul Alceu Urechia, se va îndrăgosti de verișoara lui primară, Margareta, căsătorită cu bunul său prieten Al. Vlahuță, în ziua de 3 martie 1888. După cum am văzut, Margareta era născută din căsătoria celei de-a patra surori Pester, Emilia, cu generalul N. Dona. Alceu și verișoara sa conviețuiesc adulterin și au un copil în afara căsătoriei. Soția doctorului divorțează, precum va face un an mai târziu, în 1896, și Al. Vlahuță. Că dragostea Margaretei pentru vărul său a fost mai mare este evident: Margareta Dona, devenită Urechia, refuză să-și mai vadă vreodată cele două fiice din căsătoria cu Al. Vlahuță. Glasul dragostei pentru vărul său a fost mai puternic decât glasul maternității. Familia Urechia era bântuită de spectrul imoralității lui V.A. Urechia, al unor însoțiri care sfidau totuși morala. Când s-a petrecut acest "incest de gradul al doilea" care nu e pedepsit de lege, I.L. Caragiale publicase deja nuvela *Păcat*. În consecință, numai primul episod tragic din viața familiei V.A. Urechia l-a inspirat. Aici apare însă un fapt straniu. Așa cum ne încredințează editorii seriei de *Opere* I.L. Caragiale, apărută la Editura pentru literatură (vezi volumul 3, 1962), și anume Al. Rosetti, Șerban Cioculescu, Liviu Călin: "Doctorul Urechia păstra două manuscrise autografe ale lui Caragiale"; unul cuprindea, caligrafiat, textul nuvelei *Două loturi*, în forma tipărită de autor în *Momente*, cealaltă conceptul nuvelei *Păcat*. Autorii notelor (vol. citat, p. 636) mai spun: "Pe foaia din față, cu creionul, nu de mâna lui Caragiale, e notat Caragiale «Prin manuscript»". Ciudat drum al manuscrisului nuvelei inspirată evident din tragedia surorii de tată și de mamă și a fratelui de tată și a doctorului Alceu Urechia. I l-a încredințat prietenului său I.L. Caragiale? Sau a ajuns în alte împrejurări în mâinile lui? Mai plauzibilă e prima variantă, dată fiind mențiunea consemnată de editori. Când i-a fost dat lui Alceu Urechia? Oricum, firea superstițioasă a lui I.L. Caragiale nu se dezminte nici acum. Înmânarea manuscrisului unuia din cei apropiați de tragedia petrecută și pe care el o transfigurase artistic era o formă de exorcizare a răului, într-un mediu apropiat lui.

Influența școlii naturaliste se face simțită mai ales în nuvela *Păcat* prin ceea ce Zola numea în celebra sa prefață la romanul *Thérèse Raquin*[14] studierea *temperamentelor*, și nu a *caracterelor*: "Am ales personaje integral dominate de nervii și de sângele lor, lipsite de liberul arbitru, conduse de fidelitatea trupului în fiecare act al vieții lor", spunea romancierul francez. Or femeia cu care seminaristul întreține pentru prima dată în viață relații sexuale este condusă de "acțiunea surdă a pasiunilor", care nu-i dă pace tânărului frumos până nu îl posedă cu o voluptate ieșită din comun. Ileana, fiica preotului, reproduce la o amplitudine mult mai mare și la o dezlănțuire instinctuală mai tensionată tenacitatea doamnei în dorința de posesiune fizică a celui pe care îl iubește. Pentru că și seminaristul Niță și fiul său Mitu nu făcuseră nici un pas spre femeile care îi provoacă, îi atrag, dovedind obstinație în realizarea pasiunii lor neînfrânate. Bărbații sunt placizi, soțul Ilenei este aproape un idiot, după

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

cum soțul doamnei era un nebun. Va fi simțit oare preotul Niță că fiul său Mitu nu va rezista dezlănțuirii erotice a femeii, așa cum nu a rezistat nici el în tinerețe unei alte femei tot atât de insistentă? Studierea acestei "unități stranii care se poate produce între două temperamente diferite", ca să citâm iarăși din prefața lui Zola, reprezintă structura nuvelei. Prin aceasta, *Păcat* devine, cred, cea mai reprezentativă operă a școlii naturaliste în țara noastră.

În același timp trebuie să arătăm că păcatul seminaristului Niță este echivalent cu *trauma* care a marcat psihic pe băiatul de prăvălie Leiba, când asista la un act de cruzime căruia și el era să-i devină victimă. Cele trei nuvele ale lui Caragiale dezvoltă ideea *traumei* psihice care are asupra individului consecințe ce nu pot fi eludate. Idee pe care s-a constituit doctrina lui Freud și pe care o regăsim printr-una din acele inexplicabile coincidențe ale spiritului în nuvelele lui Caragiale. Pentru că și cârciumarul din *În vreme de război* suferă *o traumă*: scăpându-și fratele de implacabila pedeapsă a autorităților, el îl trimise la moarte. Ca într-o tragedie antică, el este salvatorul care produce moartea. De aceea, va fi mereu hăituit de spectrul revenirii fratelui. În fond, această nuvelă ar trebui înscrisă în aria mai largă a mitului numit "funesta reîntoarcere" care a dat – printre altele – acea capodoperă a teatrului universal, *Neînțelegerea* de Camus, opera *Sărmanul matelot* de Darius Milhaud pe un libret de Jean Cocteau, inspirat dintr-o crimă petrecută la Constanța în anii '20. Dar la Caragiale tragedia se dezlănțuie din momentul în care cel ce revine își "declină identitatea" și nu invers, cum se întâmplă în toate întruchipările literare ale acestui mit.

Trauma produce *spaima*, sentiment pe care sunt clădite toate aceste trei nuvele: spaima de a fi asasinat în *O Făclie de Paște*, spaima de perpetuare a păcatului în *Păcat*, spaima revenirii fratelui deposedat în nuvela *În vreme de război*. I.L. Caragiale a analizat modul în care o *traumă* apărută în momente diferite ale vieții: copilărie (*O Făclie de Paște*), adolescența (*Păcat*), maturitate (*În vreme de război*) acționează asupra psihicului într-o gradație fără oprire și fără posibilitatea de tămăduire. Spaima e în aceste nuvele un proces psihic ireversibil, care se desfășoară în cercuri concentrice. De aceea, reacțiile finale, și ale lui Leiba Zibal, și ale Popii Niță și ale lui Stavrache, fiind la prima vedere imprevizibile, și de-a dreptul monstruoase raportate la firea lor de oameni fricoși (Leiba), cumsecade (Preotul Niță), lacomi (Stavrache), sunt pe deplin motivate de spaima care acționează galopant.

Dar, mai înainte de a căuta explicații în domenii livrești și de a stabili influențe și filiații poate că ar trebui să dăm acestor nuvele o explicație pornind de la structura personalității lui Caragiale. Nuvelele potențează în zonele neobișnuitului trăsăturile de caracter ale lui Caragiale; anxietatea, convingerea că e urmărit de ghinion, superstiția, ipohondria, credința în semnele cerești, obsesia nenorocului, ideea vieții în contratimp, teama de "ceasul rău" și de "piaza rea".

Nuvelistica lui, mai presus de influențele livrești care au fost puse în evidență, încă de la apariția lor subliniindu-se atât apropierile cât și diferențierile de literatura rusă și scandinavă – Tolstoi și Ibsen –, poartă mult pecetea firii sale bântuite de neliniști. Nu o dată când se întâmplă ceva rău, dar nu iremediabil, spune celor în cauză: "Să v-ajute Dumnezeu a

Ion Brezeanu în rolul lui Ion din *Năpasta*

vă vedea restabiliți cât mai curând. Lui să-i mulțumiți că nu v-a răpus *piaza rea*"; și îi îndeamnă, "Să ajutați corpului a lupta împotriva urmărilor blestematului *ceas rău*" (s.n.). *Norocul* e o noțiune frecventă, invocată de-a lungul scrisorilor și operei sale beletristice. Nuvela *Două loturi* este construită pe această structură. Lefter Popescu nu a luat bilete la loterie cu banii săi: "fiindcă, spuseseră mulți, când se tot plângea că n-are *noroc* la joc, să-ncerce a juca cu bani de-mprumut". Când și-a cumpărat biletele la cele două loterii "a râs pesimist – ți-ai găsit! eu și *noroc*!" Și când încep avatarurile căutării celor "două bilete", Lefter Popescu îi spune prietenului său, comisarul, "să știi, nene Turturene, că le găsim tocmai a doua zi după termen... Îmi cunosc eu *norocul*". (s.n.).

I.L. Caragiale afișa cu ostentație – pentru a preîntâmpina orice obiecție ce i s-ar fi putut face – faptul că nu-și încheiase instrucția școlară: "Eu, nefiind dat la carte, nu știu ce să zic despre timp și despre spațiu, despre acești doi frați gemeni, fără mamă creați. Mă mulțumesc a zice că așa a vrut Dumnezeu A-tot-țiitorul".

Filonul popular, fie fantastic, fie legat de superstiție, de ceea ce nu se poate explica, de ceea ce rămâne în zonele obscure ale sufletului, revine mereu ca un leit motiv al prozei sale, *La hanul lui Mânjoală* reprezentând o pagină caracteristică în acest sens.

Dar norocul este prezent și în titlurile unora dintre nuvelele sale, cum se întâmplă în *Om cu noroc*. Cu un înțeles ironic duce și altă permanență a prozei sale: viața în contratimp. Nu numai o dată vom întâlni la Caragiale acest paradox, o idee modernă, izvorâtă dintr-o credință populară,

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

dintr-o superstiție. Acest extraordinar cunoscător al limbii române afla termenii autohtoni pentru a pune în valoare contratimpul funciar al omului cu viața: omul este *sucit*... "A fost odată un om care toată viața lui nu s-a putut potrivi cu lumea – un om sucit", așa începe nuvela *Cănuță, om sucit*. De mic merge în răspăr cu viața: "așa copil sucit n-am mai văzut". Și întreaga dezvoltare a nuvelei demonstrează savuros acest contratimp pe care nici o faptă a personajului nu-l poate evita. *Două loturi* reprezintă același contratimp tragic, evidențiat în două structuri fundamentale: biletele câștigătoare sunt pierdute, iar atunci când sunt găsite, ele sunt câștigătoare invers. În consecință, contratimpul intervine și atunci când situația devine, la prima vedere, fericită.

Contratimpul este una dintre prezențele cele mai evidente ale operei lui I.L. Caragiale. După cum ambiguitatea reprezintă iarăși o trăsătură a nuvelisticii lui. Așa cum am mai spus, critica, atât cea contemporană lui, cât și cea exercitată în posteritate, a subliniat influența naturalismului, curentul dominant al prozei sfârșitului secolului al XIX-lea în literatura europeană. Dar, în același timp, I.L. Caragiale, care disecă minuțios cazurile patologice așa cum am văzut, creează o ambiguitate fie a finalului (*Două loturi*, *În vreme de război*), fie a întregii desfășurări a acțiunii (*La hanul lui Mânjoală*). Libertatea sa față de școlile literare l-a făcut să părăsească un filon tocmai când îl credeam mai adânc ancorat și să treacă în partea opusă cu naturalețe.

Chiar păcatul nu este definit conform legilor scrise sau unei anume doctrine: femeia care îl ademenise era văduvă. Nici ea, nici seminaristul nu comiseseră un adulter în sensul juridic al cuvântului, dar preotul are conștiința păcatului în momentul în care îl întâlnește pe Mitu, copil născut în afara căsătoriei. Atunci se dezlănțuie spaima. Nu sub amenințarea legii, ci a sentimentului de vinovăție pe care preotul îl are, deși nimic nu ar fi putut dovedi faptul că el este tatăl, iar cei doi îndrăgostiți sunt frați. Dacă în momentele și schițele sale toate obsesiile lui Caragiale sunt prezente în forme încălzite de zâmbetul resemnării sau de ambiguitate, aici ele se dezlănțuie implacabil către moarte.

Și tot ca o consecință a caracterului său este acea frază pe care o rostește la un moment dat Caragiale, mărturie a caracterului său bântuit de furtunile neliniștii și ale superstiției și care de asemeni și-a pus amprenta asupra nuvelelor sale: "*Omule!* să-ți fie totdeauna frică de îndeplinirea unei mari dorințe". În fond, și Leiba Zibal, și Popa Niță, și Stavrache, și Lefter Popescu își îndepliniseră marea dorință: cei doi hangii ai unei bunăstări cucerite prin muncă, în primul caz, și prin moștenirea unei averi realizate prin tâlhărie, în cel de-al doilea, printr-o viață curată, tihnită, prin aducerea în fluxul existenței normale, demne, a copilului destrăbălat, în cazul preotului, iar ultimul câștigând cele mai râvnite lozuri de la loteriile respective. Dar nenorocirea se abate asupra tuturor exact în momentul în care totul părea statornicit pe făgașul liniștii. Căutând explicațiile acestor nuvele în motivele interne ale personalității scriitorului, în profunzimile sufletului lui atât de frământat și bântuit de toate furtunile anxietăților, înțelegem specificul și unicitatea lor în istoria literaturii române.

Apăsați de o traumă implacabilă, eroii acestor nuvele vor să se elibereze de toate spaimele pe care aceasta le generează. Destinul se dovedește a fi mai puternic decât omul prins în nemiloasa "mașină infernală", care acționează fără cruțare și nu se oprește decât atunci când opera sa de distrugere totală s-a încheiat.

Note:

1. C. Dobrogeanu-Gherea, *Făclia de Paște* și *Năpasta* în *Opere complete*, vol. 6, 1970, pp. 328 – 358.

2. Garabet Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura românească*.

3. Nu trebuie uitată nici farsa *Conu Leonida față cu reacțiunea*, aparținând aceleiași perioade de creație.

4. *Amintiri din copilărie* (prima parte) au apărut în *Convorbiri literare*, 1 ianuarie 1881.

5. Volumul *Nuvele din popor* apare în 1881 și cuprinde *Popa Tanda*, *Budulea Taichii*, *Moara cu noroc* etc.

6. În 1883 apare nuvela *Sultănica*, peste doi ani se tipărește volumul cu același nume.

7. Pompiliu Constantinescu, *Epoci de creație la Caragiale*, în *Scrieri*, II, pp. 100 – 104, Editura pentru literatură.

8. *O Făclie de Paște*, vezi p. 18.

9. *În vreme de război*, vezi p. 67.

10. Garabet Ibrăileanu, ibidem.

11. Într-o scrisoare către criticul Mihail Dragomirescu, I.L. Caragiale răspunde imputării ce i se face că în scrierile sale n-ar avea: "destulă iubire de *paysage*, de natură moartă, și destul liric. Eu (nu că vreau să vă contrazic sistematic) cred că n-oi fi având, din toate astea, prea, foarte mult sau mult, dar cred că am destul; și mai cred că, peste *destul*, în artă, nu mai trebuie *deloc*. Pitorescul naturii însuflețite și moarte, precum și lirica, ele în de ele, așa cel puțin socotesc eu, fac obiectul altor arte decât arta povestirii; și, astfel, eu le cred numai niște ajutoare ale acesteia". Și mai departe, răspunzând indirect unei obiecții de același gen a lui Eugen Lovinescu, Caragiale spune: "Eu cred că și în opera mea se găsește *destul* ajutor de *agremente*. Dar, firește, ca să-l găsească cineva, un amator, nu mai zic critic, trebuie să-l caute". Scrisoare datată 23. XI. 1907, în I.L. Caragiale, *Scrisori și acte*, ediție de Șerban Cioculescu, Editura pentru literatură, 1963, p. 67.

12. George Călinescu, *Istoria literaturii române*, Editura Minerva, București, 1984, p. 687.

13. A se vedea Șerban Cioculescu, *Caragialiana*, Editura Eminescu, 1987: "Un *model* al lui Caragiale: Claymoar" (pp. 126 – 130); "Despre jupân Dumitrache et C...?" (pp. 152 – 154); "Modelele *Scrisorii pierdute*" (pp. 164 – 167) etc.

14. Émile Zola, *Thérèse Raquin*, Editura pentru literatură, 1967.

(*Conferințele Teatrului Național*,
Editura Nemira, 2002)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Bicentenar

ION HELIADE RĂDULESCU

Din Corespondență

IV.

[II]

Despre Istoria Regenerației

Un copil întâi se naște și apoi îi dau părinții ori nașul un nume. Câte am scris eu despre mișcarea din 1848 și cauzele ei, au o formă narativă, adică sunt de domeniul istoriei. Ca să termin lucrul, am început dela început și m'am arestat în fine, adică am început dela Traian, am trecut prin Domniat, prin Protectorat, am trecut prin mișcarea din 1848 și am stat la capătul *Suvenirilor și Impresiilor unui Proscris*. Părții dintâi, tipărind-o i-am dat un nume ce caracterisa călcarea drepturilor Patriei, *Protectorat*. Am lăsat partea a doua netipărită și am trecut cu tipărirea la partea a treia ce se numește și care sunt *Impresii și suveniri ale unui Proscris*. Pentru ce am tipărit partea întâia și a treia? numai pentrucă sunt părți naționale, părți ce vorbesc de drepturile și datoriile țării, și de suferințele ei, și de credințele ei. Partea a doua ce vorbește de contimporani, mi-a servit ca unui arhitect ce, construind și terminând catul întâiu, cată a construi încai de roșu catul al doilea, dacă cugetă a construi și *termina* pe cel d'al treilea. Fiindcă partea a doua are, cum zisei, forma narativă, ori care a auzit câte ceva dintr'însa, îi fu mai la îndemână a o numi *Istoria Revoluției sau a Regenerației*, cum și mie asemenea. Mai văzând însă, mai cugetând, determinându-mă a o tipări, căta să-i dau un nume mai potrivit cu natura ei. Așa îi zisei, în parantez, *Mémoires sur l'Histoire de la Régénération Roumaine*. Ca memoriale, nu pot spune decât ce am văzut cu ochii, și am auzit dela martori oculari, lângă care adaog documentele sau actele publice câte am putut avea, (cu toate că numai vre-o două îmi lipsesc din cele importante). Câte ai văzut sau auzit d-ta, câte au văzut sau au auzit alții, vor face parte în memorialele fiecăruia, de va voi să și le scrie, și din câte se vor publica sau scrie numai în chestiunea Mișcării Române, posteritatea va putea încheia istoria acelor trei luni, sau și a mai multora. Așa dar, ca scriitor de memoriale sunt istoric, și scriu numai partea câtă o cunosc, iar nu și ceeace nu cunosc. Când zic că datoria unui istoric este de a nu fura, nu prăda, nu desfigura istoria, înțeleg adică de a nu schimonosi câte cunoaște, de a nu scrie câte nu cunoaște, de a nu inventa fapte ce nu s'au întâmplat. D-ta cred că tot așa ai înțeles din scrisoarea ce ți-am scris, însă te prefaci a nu pricepe, și mă apuci cu totul din altă parte, puindu-mi înainte depărtarea Franței de Țara Română și atâtea altele, ce nu pot decât a face istoria necompletă, iar nu și prădată. Istoria completă nu pot s'o scriu nici cu, nici d-ta, nici nimeni; iar memorii poate scrie fiecine, dacă nu li-a pierdut credința. Această bună credință m'am nevoit s'o învederez la tot rândul și unde-mi va lipsi, voiu fi judecat, dacă vor voi oamenii a mă judeca iar cu bună credință.

Să venim acum la *Memorii*, pentrucă copilul și-a luat un nume. Fiecare scriere de orice natură și stil va fi, este ca și un tabel, sau faptă de pictură ce poate să aibă o dimensie mai mare sau mai mică. Când faci d-ta un portret, își alegi o mărime, și după dimensia aleasă, în proporție îi faci toți membrii. Despre ale scrisului, din câți se află în emigrație, nu sunt decât dd. Negulici, Grădișteanul (încep cu amici), Voinescu II, Bălcescu și alți unul-doi care judecă cum ai putea d-ta judeca despre un tabel sau portret. Să punem că acești oameni ce numii ar avea bună credință, și ar veni vorba ori cu toți, ori cu unul dintr'înșii despre această scriere a mea. Cred că m'ar întreba în chipul următor:

I. Cum se chiamă această parte a scrierii?

R. Memoriale asupra istoriei Regenerației Române.

I. Mare e opera? broșură, jumătate de volum, un volum întreg sau mai multe volume?

R. Un singur volum dela 20 – 25 coale, din care numai hârtiile oficiale sau autentice cuprind vre-o zece.

I. Așa dar, memoriile d-tale au un cadru numai de vre-o 15 coale?

R. Așa, căci nici mijloace n'am de a cheltui pentru mai mult, și nici nu voiu a îngreuia pe cititor cu narații mărunte, cum să nu poată apoi gusta și pricepe sensul hârtiilor oficiale, ce singure pot da fizionomia Mișcării naționale. Ași mai fi scuturat și din cele 15 coale narative, dacă nu ar fi fost necesare a desvolta și a face înțelese actele publice. Orice act are istoria sa, și până să vii la dânsul cată să treci, proporționat cu cadrul scrierii, prin intervalul ce pune pe cititor în stare de a simți și de a judeca actul. Fiind însă că multe se țin strâns legate cu condiția poporului, cu datinele nației, cu credințele populare, cu caracterul săteanului și celui ce îl stoarce, am cătat să consacru două-trei coale pentru episoade care să arate astfel de credințe și datine; și în loc de a crea episoade bune și necesare pentru romanțuri istorice, mai bine să spuiu din cele ce am văzut cu ochii și am auzit cu urechile, episoade demne de istorie și proprii a depinge spiritul popular în 1848.

Auzind aceste răspunsuri, cei competinți de a mă întreba cu bună credință, cunoscând cadrul ce am luat, pot să zică apoi: "Bine, aide să ascultăm, citește". După ce vor auzi citirea dintr'un cap până în altul, pot apoi judeca de am împlinit bine condițiile, dacă cartea e cu bună credință. O asemenea întervorbire nu s'a făcut niciodată între noi, și prin urmare o asemenea concluzie sau judecată nu se poate face decât după ce se publică scrierea. Atunci se pot unii bucura, alții supăra, unii lăuda, alții critica, după cuvintele ce vor avea sau după punctul de vedere în care ar fi, ori după afecții ori antipatiile ce ar simți. D-ta însă te mâniași, și mă judeci și mă critici după spusele altora, care după ce nu sunt competinți să judece d'a artiști, apoi nici întregul scrierii nu l'au

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Nicolae Bălcescu, Vasile Alecsandri, C.A. Rosetti, Ion C. Brătianu

auzit decât pe ici pe colo vre-o două-trei coale. Şi iată istoria cum au auzit unii: Mai'nainte de a pleca dd. Tell şi Pleşoianu din Paris, i-am invitat să asculte această parte, astfel cum eu să fiu cu pana în mână (va să zică că am propus un ce care cel puțin avea aparență de bună credință). Am mai învitat încă şi pe dd. S. şi N. Goleştii şi Grădişteanu. În vre-o patru seanțe, niciodată n'au fost toți la un loc decât în cea din urmă. Prin urmare, nici unul nu este care să zică că a putut auzi un şir dela început până unde a stat citirea. Scopul invitării mele a fost, întâi ca să arăt că sunt gata a-mi sacrifica libertatea de autor (căci cine are responsabilitatea în critică, cată să aibă şi libertatea de a-şi arăta convicțiile); al doilea că multe din nume proprii de oameni şi sate le uitasem, cum şi multe din numerele companiilor, diviziunilor, cum şi date ale zilelor. Câte observații mi-a făcut fiecare, am urmat a le însemna până unde am văzut că este bună credință. Două puncte veniră care supărară pe doi din auditori; de vor fi şi alte puncturi, nu le cunosc, pentru că nu mi s'a făcut observații. Punctul întâi fu unde vorbesc de reacția din Oltenia; acolo arăt că guvernul provizoriu a trimis pe unul din membrii săi, pe d. Magheru, ca guvernator sau comisar plenipotent al Olteniei, cu misiunea de a forma un corp de panduri, dându-se subt a sa dispoziție şi regimentul de oştire regulată câtă se afla peste Olt. Asta e narația pe temeiul decretului cu care s'a numit şi al faptelor ce au urmat.

D-l Pleşoianu mi-a făcut observația că acel regiment era sub comanda d-sale, şi că d-lui n'a fost niciodată sub comanda d-lui Magheru; ordinele ce primea erau cele ce era în drept să-i trimită capul oştirii regulate, d. Tell. Am luat vorba şi am răspuns că eu nu vorbesc aci de disciplina militară, despre care nu e nici o îndoială că aşa este, ci de sensul decretului şi de misiunea d-lui Magheru. Eu nu invent nici decretul, nici misiunea; şi decretul fiind subscris de guvern, era subscris şi de d. Tell, ce era cap al oştirii. De exemplu, am adus oştirea regulată turcească sau şi rusească. Ea are comanda şi disciplina sa ce depinde de ministerul resbelului şi de generalul căpitan (en chef). Omer-paşa era un general, depindea de ministerul său, şi, când se trimise Suleiman-paşa sau în urmă Fuad-Efendi, ce nu e încă general, corpul de sub Omer-paşa se dete sub dispoziția comisarului, fără însă a se da şi sub comanda lui. În împrejurarea numirii d-lui Magheru ca comisar, nu numai că era toată asemănarea aceasta, ci încă şi alte cuvinte mari, încât să nu supere susceptibilitatea nimănui, necum a d-lui Pleşoianu, ce dedese atâtea probe de devotament şi modestie; era cuvintele că d. Magheru nu era un efendake, adică un cap de secție, ci membru chiar al guvernului; al doilea că, formându-se câmpul lui Traian unde se concentraseră pandurii, dorobanții, pedestrime regulată, artilerie, acel câmp n'avea zece capi, ci unul singur, pe d. Magheru; al treilea că în tot timpul cât a stat peste Olt regimentul 1, deşi sub comanda capului oştirii regulate, a fost întotdeauna la dispoziția d-lui Magheru. Oricând s'a cerut o companie-două de d. Magheru a se duce în cutare loc, d. Pleşoianu n'a putut zice: stăi să vedem ce-mi scrise dela Bucureşti. Prin urmare, eu ce iubesc şi stim asemenea şi pe d. Magheru şi pe d. Pleşoianu, şi care iau rolul de narator, nu pot să schimb decretul, nici de ar fi schimbarea lui în folosul cauzei, necum că de i-aş schimba sensul, ca să mulțumesc o părere a unuia din amici, aş demonstra că în țară a fost o anarchie mai mare şi decât aceea ce se sforțară înemicii a demonstra că a fost. Pentru ce să falsific istoria cu paguba cauzei şi fără folosul nimului, nici chiar al d-lui Pleşoianu? Cuvintele mele din nenorocire n'au fost destule de a-l convinge, şi a început apoi a-mi face observații că multe din istorie le trec cu vederea, ca să arăt că nu sunt de bună credință. Eu am răspuns că este adevărat că multe vor fi rămas nescrise; însă unele vor fi pentrucă nu le cunosc; şi eu nu pot scrie câte nu cunosc; altele pentrucă nu sunt de natură a figura în cadrul cât mi l'am ales. Aşa, pentru cele câte nu cunosc şi sunt importante, n'au decât să-mi spuie d-lor, căci de aceea sunt rugați să asculte, şi eu le voiu trece, dacă nu vor figura ca membri disproporționați la un corp. Drept probă că nu scriu cu bună credință mi-au adus înainte că roata sau compania cu care a venit Zalyc, n'a fost a lui Zalyc, ci a unui unter ofițer ce era catechisat de d. Pleşoianu. Acesta de este un adevăr, eu nu l'am auzit până în momentul acela, şi prin urmare, neştiindu-l nu pot fi acuzat de rea credință. Eu nu ştiu alta decât că ordinul din Islaz nu s'a scris către unter-ofițer, ci către Zalyc de a aduna compania şi a veni a se uni cu expediția; că acea companie am văzut-o venind sub comanda lui Zalyc, şi sub comanda lui a fost până în ultima oră când s'a trimis înaintea avangardei de Cazaci la Piteşti. De a fost acea companie a vre-unui unter-ofițer, culpa nu e a mea că scriu cum am văzut lucrurile şi cum a fost mai firește a le crede, ci a celui ce a ştiut adevărul şi l-a tăcut, şi n'a făcut a se numi acel unter-ofițer căpitan. Roata după regule n'a fost nici a unter-ofițerului, nici a lui Zalyc, ci a căpitanului ei, şi eu nu pot scrie că a venit cu dânsa decât cel care a venit. Nu pot să fiu mai nedrept decât inemicii cauzei noastre, căci de ar judeca şi ar voi să pedepsească, nu vor pedepsi nici pe căpitan, nici pe unter-ofițer, ci anume pe Zalyc. A scrie că n'a venit Zalyc cu compania 6-a, este ca şi când aş scrie că n'a oferit d. Pleşoianu (Mişcării) compania 5-a, şi a-mi face d-lui acea observație, pretinzând că a inițiat-o d-lui; este ca şi când mi-ar face d. Tell observație că sunt părtinitor, dacă zic că compania 5-a a fost a d-lui Pleşoianu, căci fără d. Tell, d.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Pleşoianu nu intra în Mişcare, şi prin urmare, compania 5-a a fost a d-lui Tell, şi alte asemenea. Unde ajungem, frate, cu astfel de copilării şi observaţii? Erau astea cauze juste a înţepa pe un om, pe un bărbat ce se zice democrat şi care şi-a luat rolul a observa pe cei ce se abat din calea dreaptă?

Să trecem la punctul al doilea, ce aduse nu observaţii copilăreşti, ci mânie până la turbare. Viu cu citirea până la venirea d-lui Tânghir în capitală, la schimbarea guvernului provizoriu în locotenenţă, şi la hârtia ce a cerut d-l Tânghir dela locotenenţă de a publica, că noile legiuiri nu vor avea deplina vigoare decât după aprobaţia şi întărirea M.-Sale Sultanului. Arăt aci lucrul cum s'a făcut, nici mai mult, nici mai puţin, şi că majoritatea comitetului revoluţionar ce cu adevărat guverna, a aflat cu cale a se primi de a se publica acea hârtie în trei exemplare, şi fără a se trece la dosar (delă). Un exemplar s'a lipit pe zidul dela Sărindar, unde n'a stat nici o oră, alt exemplar s'a dat d-lui Tânghir a-l trimite la Suleiman-paşa, şi al treilea l-a ţinut Locotenenţa. Poporul a protestat, fără însă a încrimina Locotenenţa, căci nu era ea culpabilă, ci majoritatea comitetului revoluţionar, şi mai vârtos d-l Tell votase contra de a primi cererea d-lui Tânghir. D. Roset care făcea parte din comitetul guvernator, şi ştia pe cine cu adevărat să încrimineze despre primirea acestui act, încrimineză în *Pruncul* anume Locotenenţa unde d. Tell era cu totul înocent. Aşa dar, încheiu că ceeace a făcut atunci sau Comitetul, sau Locotenenţa, n'a fost bine, şi că poporul are meritul său în frumoasa şi curajoasa faptă de a protesta; iar d. Roset şi compania, de era de bună credinţă, cum au încriminat atunci pe Locotenenţă, cată şi acum şi totdeauna a încrimina pe oricine ce lucrează spre a împuţina sau distruge autonomia ţării. Aci vorbesc de un memoriu ce de curând se dăduse la guvernul Austriei, în care se zice că Rusia, ca protectoare, şi Turcia, ca suzerană, să aibă dreptul a se amesteca întru a ne cerceta legile ce face ţara şi a le întări, aceasta se înţelege, iar... etc. Zic dar că acea hârtie cerută de d. Tânghir, primită de Comitetul guvernator, şi subsemnată de Locotenenţă, da dreptul numai Turciei de-a recunoaşte noile legiuiri, şi tot nu era o faptă demnă, tot n'a recunoscut-o poporul, tot nu există nici în dosare, nici la Turci, căci şi de-ar exista, e ca o hârtie albă, căci Suleiman-paşa n'a recunoscut pe membrii de şase ce semnaseră, şi membrii de trei n'au repetat-o. Acum dacă aceea era o faptă vinovată, cu cât mai vârtos e culpabil acest din urmă memoriu dat la Austria, ce recunoaşte nu numai Turciei, ci şi Rusiei dreptul de-a ne controla legile? D-l Ştefan Golescu s'a aprins zicând că acel memoriu este al d-lui A. Golescu şi că, prin urmare, eu sunt de rea credinţă. – Stai, Ştefane, să ne înţelegem, iată ce zice cutare şi cutare, iată şi străinii, Francezii ce i-ai auzit singur ieri, că scriitorul ce a scris acest memoriu, dacă nu e cumpărat, cel puţin a făcut o mare greşeală de redacţie. Nu, se scoală mânios, eu săr, îl iau în braţe, îl rog să şadă şi-l întreb să-mi spuie ce voieşte? Să schimb încheierea? să nu pomenesc nimic? că sunt gata a face tot, numai să fie bine pace. Nu s'a putut a-l ţine, a ieşit insultându-mă, astfel cum nici unul dintre cei de faţă, dd. Tell, N. Golescu, Grădişteanul, Pleşoianul şi Curiul, ce era din întâmplare, nu au încuviinţat purtarea d-lui Golescu.

Cu toate că eram partea pasivă, însultată, am suferit. Când ne-am despărţit de dd. Tell şi Pleşoianu, mi-au mulţumit că dreptatea era în partea mea, (afară numai dacă mie îmi spunea unele şi d-lui Ştefan altele). Unde ajunge istoria, frate Negulici, şi libertatea individuală a autorului ce subscrie sub a sa răspundere scrierea sa? dacă eşti forţat pentru unul a şterge sau a falşifica un decret, pentru altul a lăuda ca faptă patriotică hârtia cerută de d. Tânghir, şi încriminarea d-lui Roset ce cădea pe d. Tell a lăuda memoriul dat către Austria, pentrucă este a cutăruia, sau a nu vorbi de nici o hârtie, nici de alta, când au întrat în domeniul istoriei, şi când ar semăna că ne e teamă a vorbi de greşelile ce-am comis? Acum d-ta dela astfel de oameni auzi, şi fiindcă m'ai uitat sau voieşti a mă uita, mă însulţi pe spusele d-lor şi nu aştepţi să vezi cu ochii. Şi la tot rândul îmi tot repeţi basmul cu cocoşul roşu, adică-mi iei expresia mea ce e justă la locul său şi mi-o aplici pretutindeni unde vrei să mă însulţi.

(Din Ioan Eliade-Rădulescu,
Scrieri politice, sociale şi linguistice,
ediţie îngrijită de George Baiculescu,
Editura Scrisul Românesc, Craiova, f. a.)

Sigiliul guvernului provizoriu din 1848

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Bucureștii de altădată

Vechi zidiri bucureştene
Un primar al vremii sale: Emanoil Protopopescu-Pake

Ana Maria ORĂŞANU

Atribuţiile primarului s-au înmulţit odată cu diversificarea competenţelor primăriei, adăugând la cele iniţial stabilite prin Legea comunală din 1864 altele noi impuse de nevoile oraşului şi ale locuitorilor săi.

Ce, cum, unde şi când se realizează ceva pentru dezvoltarea şi modernizarea Bucureştilor, cum se împacă progresul edilitar-urbanistic cu vechile obişnuinţe şi tradiţii, cum se integrează edificiile consacrate schimbărilor de ambient, ce se construieşte, ori, ce se demolează, ce surse de finanţare există ş.a. au constituit probleme în care opinia primarului a fost decisivă.

Mai ales în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când înnoirea oraşului a urmat un curs alert, contribuţia unor personalităţi aflate la conducerea primăriei s-a remarcat în măsura în care şi-au onorat mandatele şi promisiunile electorale.

Un primar al acelor vremuri a fost şi Emanoil Protopopescu-Pake (12 ianuarie 1845 – 28 aprilie 1893). Bucureştenii de astăzi şi-l amintesc măcar pentru că numele său a fost atribuit unei importante artere urbane.

A fost un bucureştean get-beget, născut în mahalaua Negustori; elev la Institutul Mitilineu şi la Colegiul Sf. Sava, absolvent al Facultăţii de Drept din Bucureşti (1866); doctor în drept al Facultăţii din Bruxelles (1870).

Numele de Protopopescu l-a luat după tată, protopopul Iancu de la Biserica Sf. Gheorghe Nou. Din 1868 şi-a oficializat apelativul Pake, sub care era cunoscut între prieteni.

A profesat avocatura şi a activat ca Şef al Serviciului contencios şi Avocat al oraşului Bucureşti (1871 – 1874), Prefect al Poliţiei Capitalei (5 mai – 9 septembrie 1876), deputat în Adunarea legislativă (1877), profesor de drept comercial, administrativ şi constituţional la Şcoala de Comerţ (1879 – 1888).

În politică a ales doctrina liberală încă de la înfiinţarea Partidului Naţional Liberal, fiind membru al "Comitetului Tinerimea" şi redactor al ziarului "Alegătorul liber"; ulterior s-a numărat printre membrii fondatori ai ziarelor "Binele public" şi "România".

Prin Decretul regal nr. 1136 din 25 aprilie 1888 a fost nominalizat în Comisia interimară a oraşului Bucureşti, respectiv Consiliul municipal. Cu 18 voturi faţă de cele 13 ale adversarului, Nicolae Blaremberg, a fost desemnat primar. Mandatul său, desfăşurat în perioada 25 aprilie 1888 – 15 decembrie 1891 (3 ani, 7 luni şi 20 zile) a fost pus în slujba comunităţii printr-o muncă asiduă şi dificilă din care a încercat să excludă comanda politică. Însăşi alegerea sa, în timpul unui guvern conservator, era semnul că va prima buna gospodărire a oraşului.

Emanoil Protopopescu-Pake

Atunci s-au înălţat importante edificii publice, precum: Şcoala de Comerţ N. Kreţulescu (1889), Liceul Gh. Lazăr (1889), Institutul Medico-Legal (1890), Foişorul de foc (1889 – 1890), s-a inaugurat Atheneul Român (1888) şi s-a amenajat Grădina Botanică de la Cotroceni (1890).

S-a finalizat deschiderea "marelui bulevard", adică axa de circulaţie est-vest, de la Biserica Sf. Elefterie până la Obor. În 1890 s-a deschis tronsonul dintre B-dul Colţei şi Şoseaua Mihai Bravu, pentru care s-au operat 86 exproprieri de terenuri pentru utilitate publică prin despăgubiri. Trotuarele bulevardului s-au pavat cu piatră cubică, iar terenurile adiacente s-au delimitat cu garduri de lemn, prin obligaţia proprietarilor.

În 1888 a intrat în funcţiune prima centrală electrică a oraşului, montată la Abator, şi astfel au putut fi iluminate câteva zone de interes public deosebit. În Piaţa Teatrului s-au montat două candelabre, iar pe traseul marelui bulevard, pe Şoseaua Kiseleff şi în Grădina Cişmigiu s-au instalat stâlpi din fontă pentru becurile electrice. De asemenea, pentru a spori ambianţa festivă a Cişmigiului s-a achiziţionat un motor

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

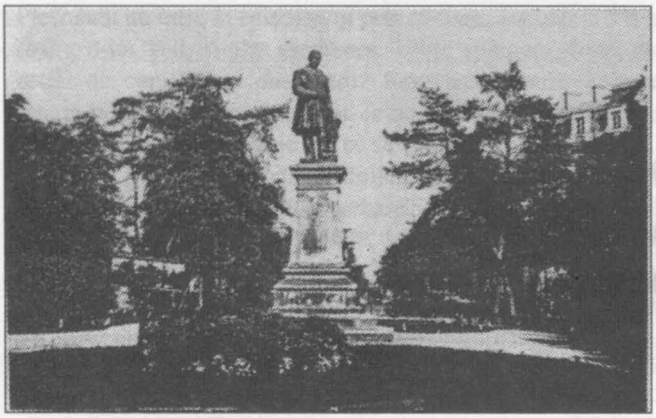

Statuia lui E. Protopopescu-Pake, sculptor E. Dubois (azi dispărută)

electric care alimenta două fântâni luminoase.

O altă problemă a vremii era alimentarea cu apă potabilă. S-au executat lucrări de filtrare a Dâmboviței și s-au captat noi izvoare. Uzina hidraulică de la Cotroceni a intrat în lucru în 1891. La malurile Dâmboviței au fost terminate lucrările de taluzare și amenajare, așa încât apa putea fi traversată pe 7 poduri de piatră și 5 metalice.

Circulația urbană folosea pe atunci birjele și tramvaiele, care și-au extins considerabil traseele, dar se menținea și un serviciu de omnibuze pe Șoseaua Kiseleff.

Din 1891 s-a introdus și în București telefonul ca mijloc de comunicație publică și s-au instalat rețele telefonice aeriene, cu stâlpi metalici în centrul orașului și din lemn, în cartiere.

În vremea lui Protopopescu-Pake s-a demolat Turnul Colței, simbol al orașului medieval. Lucrarea s-a desfășurat în vara anului 1888 în scopul prelungirii B-dului Colțea până la str. Lipscani. Considerată de mulți ca atentat la tradiție, lucrarea a stârnit controverse aprige. În timpul executării lucrărilor, primarul a preferat să plece din țară... Firma executantă a primit 25.000 lei. Mulți bucureșteni asistau impresionați la dispariția vechii construcții și plecau luând ca amintire câte o cărămidă...

Mandatul primarului a încetat brusc odată cu instalarea guvernului Lascăr Catargiu. Și-a dat demisia pe data de 18 decembrie 1891. După doi ani, a încetat din viață și a fost înmormântat la Cimitirul Bellu.

I-a urmat un primar conservator care i-a recunoscut meritele și i-a omagiat memoria. Nicolae Filipescu a avut inițiativa de a atribui numele lui Emanoil Protopopescu-Pake arterei numite până atunci Bulevardul Orientului. Tot un conservator, primarul-scriitor Barbu Ștefănescu Delavrancea, i-a inaugurat în 1899 o statuie în bronz (azi dispărută), opera sculptorului E. Dubois, amplasată în scuarul de la intersecția cu B-dul Ferdinand.

Considerăm astfel că primariatul lui "Pake-Protopopescu", cum este frecvent numit, reprezintă o etapă importantă în înnoirea Capitalei, iar primarul Emanoil Protopopescu-Pake, o personalitate în istoria orașului.

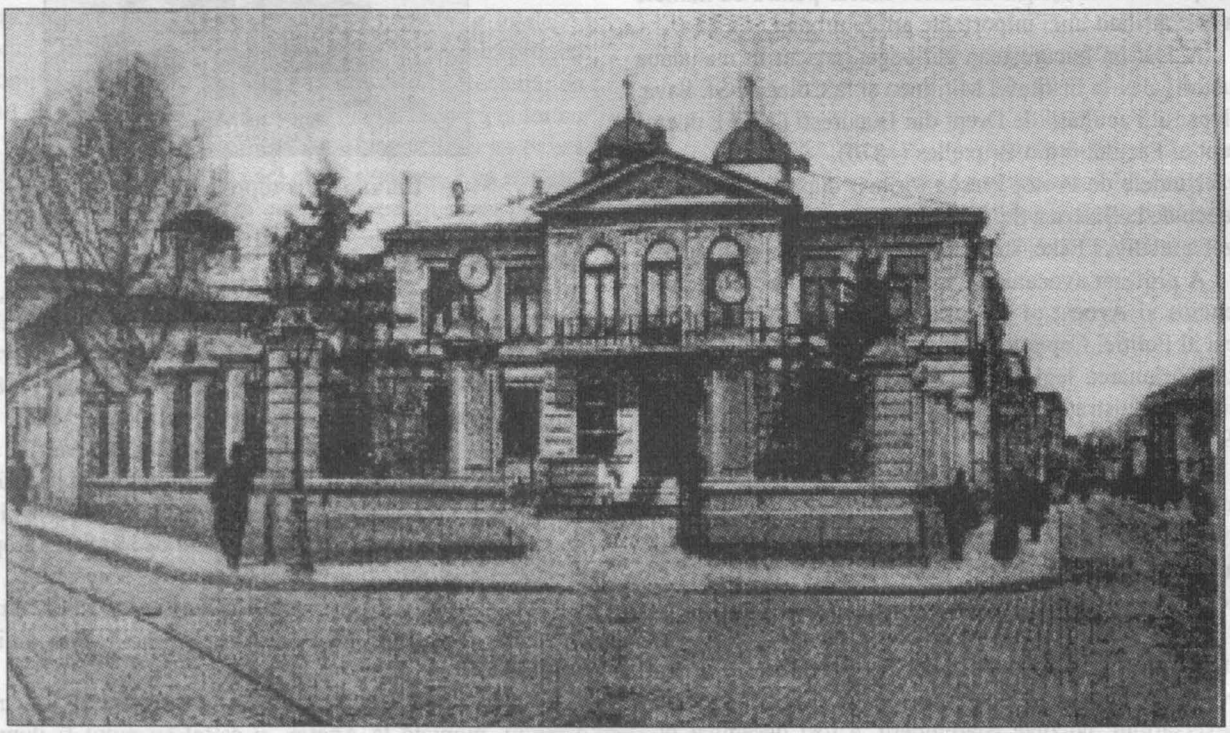

Casa lui E. Protopopescu-Pake (azi demolată). Se afla la intersecția străzii Biserica Enei cu B-dul I.C. Brătianu

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Cabinetele de lectură din secolul al XIX-lea – un moment important în istoria lecturii bucureștene

Veronica ALDEA
Adriana GAGEA
Angela OPREA

La începutul secolului al XIX-lea apar în Țara Românească primele biblioteci publice. Regulamentul Organic, care reflectă oficial schimbarea survenită pe toate planurile în societatea românească, cuprinde, în ambele Principate, capitole referitoare la crearea bibliotecilor de folos obștesc. Cartea și presa au jucat un rol major în evoluția vieții sociale.

Acum se organizează și se generalizează învățământul în limba română, apar diverse instituții culturale (teatre, muzee, societăți culturale). Odată cu dezvoltarea culturii crește numărul acelora care vor să citească, să se instruiască, să cunoască ceea ce se petrece în lume. Aceste necesități culturale au dus la creșterea numărului tipografiilor, a numărului cărților tipărite, la deschiderea primelor biblioteci, librării și cabinete de lectură. Până la 1840 existau puține biblioteci publice sau particulare active. Acest gol a fost umplut de cabinetele de lectură, acele spații de librărie de unde cititorii puteau împrumuta cărți pe bază de abonament. Deși concepute în scop comercial, aceste cabinete de lectură răspundeau cerințelor culturale ale momentului. Librarii tipăreau cataloage de cărți pe care le ofereau spre împrumut. Aceste cataloage sunt considerate documente bibliografice care arată ceea ce se citea efectiv în acea perioadă. Astfel, se citeau romane franțuzești, scrieri istorice, traduceri din scriitorii englezi și germani. Cabinetele de lectură au contribuit la dezvoltarea gustului pentru lectură și informare. În București, în perioada 1826 – 1899 au funcționat zece cabinete de lectură. În ceea ce urmează vom face prezentarea lor cronologică.

Cabinetul de lectură Walbaum și Weise

Primul cabinet de lectură a fost înființat la București în anul 1826 de germanul Fr. Walbaum, originar din Weimar, și de sibianul Thierry Weise, librari ai Curții, care au înființat și prima librărie în Țara Românească. Librăria și cabinetul de lectură, organizate de Walbaum după model european, erau instalate la parterul casei lui Dinicu Golescu, de pe Podul Mogoșoaiei.

Informații despre activitatea acestui cabinet avem începând cu anul 1836. În "Curierul românesc" din 23 octombrie 1836, ei anunțau că au primit încă "300 volume din romanțele cele mai nouă" și că la acea dată cabinetul dispunea de aproape 10.000 de volume "în limba franțuzească, cât și cea nemțească". Tot în "Curierul românesc", 7, 1836, p. 280, apare știrea privind condițiile pentru împrumutul cărților. Costul abonamentului era de 10 lei pe lună, cu "o înaintare de doi galbeni împărățești" pentru cei din București, iar pentru cei din provincie "15 lei pe an și o înaintare de doi galbeni". Dacă făcea o subscripție dublă, cititorul putea împrumuta 6 volume deodată, dacă făcea una triplă, 10 cărți, iar pentru o subscripție împătrită putea lua odată 16 volume. Anunțul face mențiunea: "această treptare este folositoare pentru persoanele ce locuiesc în țară".

Alături de cărțile oferite spre vânzare, de revistele ce puteau fi lecturate sau împrumutate acasă, Walbaum oferă și alte oportunități: primirea de comenzi pentru aducerea cărților din Europa, cu predilecție din Germania, Franța și Anglia.

În periodicul "România" (număr de probă) din 20 decembrie 1837, se anunță că "la Librăria Curții a ieșit din tipar un *Catalogue des livres françaises qui se donnent en lecture à la Librairie de la Cour de Frederic Walbaum*, București, 1838, 42 p. Prix du catalogue: 4 p. Acesta este primul catalog tipărit al unui cabinet de lectură din București. Cele 42 de pagini cuprind 1.028 titluri de carte, aranjate alfabetic după autori, loc, an, număr volum, cele mai multe din literatura franceză, engleză, germană, italiană, toate însă în limba franceză. Traducerile în franceză provin din literatura engleză: Byron, Bulwer, Cooper, Hook, W. Scott. Literatura germană este reprezentată prin Goethe, Hoffmann, iar cea italiană prin Silvio Pellico. Din literatura franceză erau preferate notele de călătorie, operele istorice, în special cu referire la Napoleon, câțiva scriitori romantici ai timpului, foarte puțini clasici și multe romane ușoare.

Catalogul mai cuprinde condițiile pentru obținerea abonamentului, pentru care se depun în avans 2 ducați, plus 10 lei pe lună. Taxa se stabilea în funcție de numărul volumelor împrumutate și perioada de împrumut.

Atmosfera bucureșteană și activitatea cabinetului sunt evocate de N. Kreţulescu astfel: *"Walbaum instalase în același local un cabinet de citire și librărie. În adevăr era ceva extraordinar să fi văzut mulțimea persoanelor ce se adunau în acel local și setea cu care se aruncau asupra gazetelor străine în dorința ce se deștepta atunci de a se ține în corentul politicii din afară. Nu mai puțin se introdusese gustul citirii și se văzu o mulțime de persoane de ambele sexe care alergau să cumpere sau să se aboneze la diferite cărți ce aducea Walbaum".*

În anul 1846, Walbaum vinde librăria și cabinetul de lectură lui C.A. Rosetti și lui Winterhalder (Arhivele Naționale. Fond: Ministerul Justiției. Extrajudiciare, Dosar 561/1846).

Clubul de lectură "Cazinul comercial"

În toamna anului 1836, negustorii bucureșteni au înființat un Cazin, unde se puteau citi periodice românești și străine. "Curierul românesc", "Muzeul național", "Buletinul Statului", "Le Temps", "Le Courier grec", "Le Sauveur de Grèce", "Allgemeine Zeitung".

În anul 1843, Cazinul comercial din București se reor-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

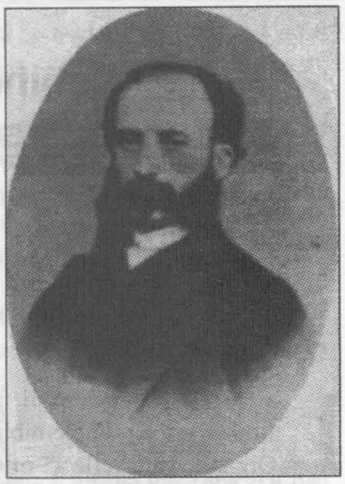

Dimitrie Bolintineanu, B.P. Hasdeu, N. Filimon, Radu Ionescu

ganizează. Proprietarul cazinului, Martin Bogdan, anunță că a organizat "un cabinet de lectură, la care vor veni în permanență gazetele valahe şi 9 gazete streine în diferite limbi". Pentru patru galbeni de persoană pe an, abonatul putea citi următoarele publicații: "Curierul românesc", "Buletinul Oficial", "Vestitorul românesc", "Amalthea din Smirna", "Athena din Grecia", "Journal de Frankfurt", "Journal des débats", "Magasin pittoresque", "Allgemeine Zeitung", "Revue britannique" şi "Musée littéraire". Se dădeau asigurări că aceste gazete "vor urma cu cea mai mare exactitate de la 1 ianuarie viitor", adică 1844.

În "Vestitorul românesc" din 13 aprilie 1845 apare următoarea înştiințare: *"Dl. Martin Bogdan, proprietarul Cazinului comercial, ce era până acum în colțul Lipscanilor, are cinstea a da în cunoştință înaltei nobilimi şi cinstitului public din Capitală [...] că vrând a da cinstitului public o mai mare mulțumire, s-au rugat de d. agă Scarlat Bărcănescu a da apartamentul de jos din casele dumnealui spre închiriere pentru deschiderea unui nobil Cazin Național; s-au pus toate silințele a mobila acest apartament după cel mai frumos gust, ca să fie toți de obşte mulțumiți pentru buna rânduială".*

Cercul nobil de pământeni şi streini

Este întemeiat în Bucureşti, în anul 1838, având ca scop difuzarea periodicelor şi cărților străine, "spre a se înălța cultura neamului". Era organizat ca un club de lectură şi distracții. În "Curierul românesc", nr. 1 din decembrie 1838, pp. 41 – 44, este publicat statutul acestui cerc.

Cazinul lui Dimitrie Veceru

Dimitrie Aspre Veceru deschide, la 23 aprilie 1845, în casele lui Vasilache Vasilopolu, pe ulița Lipscanilor, "un stabiliment nobil de cazin şi otel".

Abonații aveau regulat gazete românești, franțuzești, germane şi grecești. Abonamentul costa doi galbeni de persoană pe an, iar "plata se făcea înainte, pe anul întreg, sub luare de bilet". Cazinul avea o odaie "hotărâtă pentru domnii abonați", aflată sub direcția "unei persoane nobile", iar toate celelalte odăi "vor fi slobode pentru petrecerea amatorilor". ("Vestitorul românesc", 9, nr. 30, 18 aprilie 1845, p. 120).

Cabinetul de lectură C.A. Rosetti – E. Winterhalder

Cel mai reprezentativ cabinet de lectură este înființat de Rosetti şi Winterhalder. Într-o foaie volantă păstrată la Academia Română, datată 4 aprilie 1846, aceştia aduc la cunoştință că au luat asupră-le "aşezământul bibliografic al d-lui Fred. Walbaum", întemeiat de aproape 20 de ani, pe care-l urmează "împreunând cu librăria o tipografie, un cabinet de citire, o magazie de muzike, de chârtie shi de obiecte de arte". Pentru cumpărarea ei, Rosetti vinde moşia părintească Obedeni, dar domnul îi acordă cu greu patenta de negustor. Librăria, în noua ei formație, a publicat cataloage. Mai întâi, obişnuita listă de cărți pentru împrumut. Catalogul cărților franțuzeşti (după modelul lui Walbaum), apărut în 1846, cuprindea în ordine alfabetică 971 de lucrări: romanele lui Balzac şi Dumas, poezii, călătorii, memorii, corespondență. Prețul cărților era dat în piaştri. Abonații cabinetului care plăteau un ducat (7 piaştri) puteau împrumuta 3 volume; cei care plăteau 2 ducați (12 piaştri) aveau dreptul să împrumute 7 volume. Un abonament triplu costa trei ducați (18 piaştri) şi însemna împrumutul a 15 volume.

Catalogul cuprindea titlurile pentru împrumut, dar abonații erau invitați să indice şi alte lucrări pe care ar dori să le citească. Cabinetul era deschis de la 8 dimineața până seara.

Ediția a II-a din *Catalogue des livres françaises qui se donnent en lecture à la librairie de C.A. Rosetti & Winterhalder* – apărută în 1847, era superioară. Cuprindea 2.800 de cărți orânduite în 21 de capitole. Diviziunile sunt următoarele: I Lucrări românești; II Teologie, cărți de rugăciune; III Jurisprudență; IV Politică şi diplomație; V Ştiințe medicale. Anatomie, chirurgie, farmacie, chimie; VI Filosofie şi literatură; VII Enciclopedii, colecție de manuale; VIII Lucrări pentru tineret, mitologie; IX Filologie, studii de limbi, gramatici, dicționare, epistolarii; X Clasici: greci, francezi, latini; XI Istorie, biografii; XII Geografie, călătorii, descrieri, atlase; XIII Istorie naturală, fizică; XIV Ştiințe matematice; XV Ştiințe militare; XVI Arte şi meserii, agricultură, economie rurală şi domestică; cărți de bucătărie; XVII Arte frumoase; XVIII Poezii; XIX Teatru; XX Varia; XXI Limbi străine.

În acest catalog apar pentru întâia oară şi opere

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

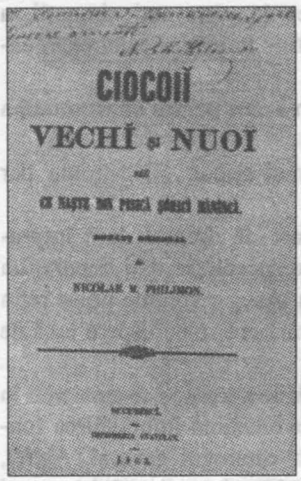

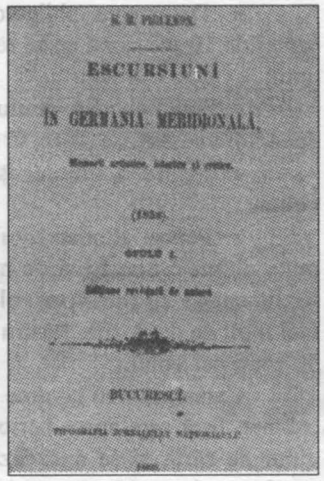

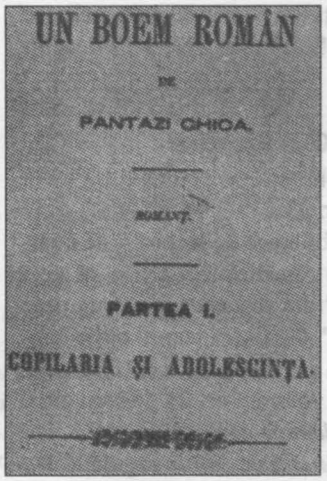

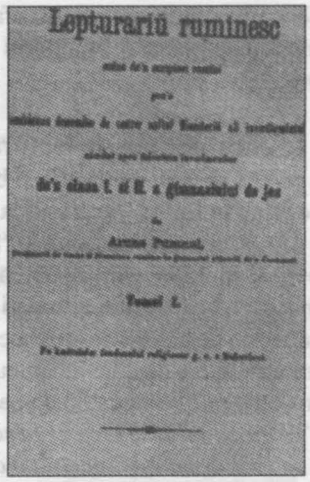

româneşti. De remarcat că indicaţiile bibliografice pentru cărţile româneşti sunt sumare: Autor, titlu: *"Voinescu Ioan I., Corina sau Italia, tradusă din franţuzeşte. Tomul I"*. La cele străine se adaugă formatul, locul şi anul. De aceea, Barbu Theodorescu trage concluzia că toate cataloagele "cabinetelor" au fost copiate după cele străine, care se primeau odată cu volumele comandate în Franţa, Italia, Austria, Germania. Dar catalogul din 1847 ne dă informaţii referitoare la circulaţia operelor străine la noi. Din cele 2.800 de cărţi avem: 1.700 în limba franceză, 770 germane, 127 româneşti, 85 în greacă veche, 66 latineşti, 31 italieneşti, 30 englezeşti, 12 neo-greceşti, 1 spaniolă. Cărţile germane erau din domeniile ştiinţelor: 119 erau de medicină şi farmacie. Erau cărţi pentru ingineri, medici, meşteşugari germani aflaţi în Principate, susţine Barbu Theodorescu. Proprietarii stabilimentului, participanţi la revoluţia din 1848, au suferit după înfrângerea revoluţiei arestul şi surghiunul. Enric Winterhalder, eliberat din închisoare în aprilie 1849, pentru rezolvarea problemelor librăriei se străduieşte să continue activitatea. În 1850 editează un nou catalog, cu 1.398 de titluri. De această dată, cărţile sunt ordonate alfabetic. La Biblioteca Academiei, se păstrează ms. 4759 intitulat: Caisse nr.1, un registru de casă al tovărăşiei Rosetti – Winterhalder pe anii 1845 – 1855, de asemenea 9 scrisori de la Enric Winterhalder. În jurul datei de 7 martie 1852, Winterhalder este expulzat din ţară. Cu toată graba plecării, a alcătuit un bilanţ pe care îl transmite lui Rosetti, ajungând la concluzia că activul întrece împătrit datoriile. Printre sumele ce figurează la activul întreprinderii este trecut "Cabinetul de lectură – 35.000 volume – piaştri 27.139, netto 15.500". (Scrisoarea din 26 mai 1852, expediată de la Viena – vezi: Condurachi, Florica Em., *Enric Winterhalder, tipograf şi revoluţionar* – publicat în "Studii şi cercetări de bibliologie", nr. 1, 1955, pp. 240 – 243).

Nu avem date despre activitatea cabinetului în perioada 1852 – 1857. În vara lui 1857, Rosetti se întoarce în ţară. În octombrie 1857, în ziarul său "Românul", nr. 20, 25 apar anunţuri prin care cititorii sunt informaţi de organizarea cabinetului de lectură în casele domnului Bossel, Calea Mogoşoaiei, nr. 18, deasupra Librăriei C.A. Rosetti. El va fi deschis în toate zilele, de la 9 ore dimineaţa până la 11 seara. Intrarea este prin poarta cea mare a caselor Bossel, şi până la 8 seara şi prin librăria C.A. Rosetti unde se face şi abonarea. În acest cabinet, cititorii vor găsi deocamdată: 1.000 de volume de romanţuri, memorii şi alte cărţi în limba franceză, ziare şi reviste franţuzeşti. *"Condiţiile de intrare sunt: Cu abonament pe lună un galben. Cu ziua adică pe şedinţă un leu şi cinci parale. Cei care se vor abona pe un an se vor socoti ca abonaţi ai cabinetului de citire de cărţi şi vor putea lua câte două volume din acest cabinet spre a le citi acum de Dumneavoastră. Cei abonaţi cu luna vor avea numai folos de a intra ori de câte ori vor voi pe zi. Cei neabonaţi vor plăti de câte ori vor voi să intre în cabinetul de lectură"*. (Arhivele Naţionale. Ministerul de Interne. Direcţia Administrativă. Fond 315, Dosar 386/1862, p. 38).

La 4 noiembrie 1857, Cabinetul de lectură a fost deschis. În ziarul "Românul", nr. 8, 28/9 ianuarie 1858, p. 36, Rosetti anunţa publicul *"că a îmbogăţit cabinetul de citire al stabilimentului său cu un număr de 300 volume din publicaţiile cele de pe urmă, astfel încât abonaţii vor găsi acum o culegere de 300 volume, între care romanele cele noi ale celor mai renumiţi şi mai plăcuţi romancieri. Catalogul acestui supliment în săptămâna aceasta va fi gata şi se va da gratis domnilor abonaţi"*. Abonamentul este de 7 lei pe lună.

Ultimul catalog pe care l-am consultat la Biblioteca Academiei datează din 1860: *Catalogue des livres françaises qui se donnent en lecture à la librairie C.A. Rosetti.* Bucharest, Typographie de C.A. Rosetti, 1860, 72 p. Cele 1.732 titluri de cărţi sunt ordonate alfabetic. De asemenea, sunt publicate condiţiile de abonare şi orarul de funcţionare al bibliotecii. Acest catalog este ultima atestare a celui mai important cabinet de lectură bucureştean.

Cabinetul de lectură al lui Adolphe Ulrich

Era situat în Podul Mogoşoaiei, Casa Cotescu, vis-à-vis de vechiul Palat. Abonamentul costa 3 zloţi de persoană, care se plăteau în avans şi dădeau dreptul la împrumutul a trei volume. Magazinul era deschis zilnic, de la 8 dimineaţa la 7 seara.

Cabinetul de lectură deţinea 973 de titluri în limba franceză, lucrări de beletristică, în special romane ale unor autori cunoscuţi, precum: Balzac, Dumas, Dickens, Didier, Feval, Goethe, Hugo, Lamartine etc. Catalogul din 1858 conţine 36 de pagini, iar cărţile sunt ordonate alfabetic.

Cabinetul de lectură C. Borner

Cabinetul de lectură şi librăria C. Borner erau situate în Calea Mogoşoaiei, vis-à-vis de Biserica Creţulescu.

C. Borner recomanda onorabililor amatori de lectură, "pentru distracţia serilor de iarnă", avuta sa bibliotecă, franceză şi germană, care consta din 6.000 de volume. Costul

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

abonamentului era de 3 sfanți pe lună. Cataloagele se împărțeau gratis. ("Monitorul Oficial", nr. 272, 5/17 decembrie 1864, p. 1296).

Biblioteca de lectură G.I. Pinath

Librăria, antiquăria și biblioteca de lectură G.I. Pinath se aflau în Calea Văcărești, la nr. 33.

Cabinetul de lectură ("Biblioteca de lectură") se compunea, în 1886, din 2.100 cărți românești, 3.250 cărți germane, 1.240 cărți franțuzești, "tote din cele mai frumoase scrieri și de autorii cei mai aleși". Cărțile puteau fi citite contra unei sume de 2 lei lunar, cu o garanție de 5 lei (10 lei pentru cărți rare), sau cu 30 de bani volumul ori 25 de bani ziua. *"Plata cititului se face când se depune cauțiunea pentru care i se va elibera d-lui abonat o chitanță de citit în regulă. Cărți noi netăiate nu se dau la citit decât atunci când se va plăti o suprataxă convenabilă. [...]. Abonatul va primi la citit sau două volume mici, sau un volum mare, cu dreptul de a-l schimba de trei ori pe zi. [...]. Parte din volumele Cabinetului de lectură sunt de vânzare, iar altele deloc. D-nul abonat nu poate schimba cărțile mai mult decât de 3 ori pe zi".*

Biblioteca poseda cataloage în regulă, "romanțe, nuvele și alte scrieri", care se vindeau la prețuri moderate. Puteau fi procurate orice cărți "scolastice" române, germane, franceze. Exista, de asemenea, "magazinul asortat cu rechizite".

Cabinetul era deschis de la ora 8 dimineața, până la 7 seara iarna, și de la 7 dimineața la 8 seara, în timpul verii.

În *Catalogul general al Librăriei, Antiquăriei, Papetăriei, Magazinului de Mărci de colecție și Bibliotecei de lectură G.I. Pinath.* București, Tipografia Isac Binder, 1886, se atrage atenția "domnilor amatori de cărți" asupra cărților editate și depozitate la magazinul G.I. Pinath, în număr de 198, care se vând cu prețuri foarte moderate.

Dintre jurnalele ce puteau fi citite în biblioteca G.I. Pinath, menționăm: "Albina Carpaților", "Cimpoiul", "Convorbiri literare", "Contimporanul", "Curierul de ambe sexe", "Curierul veseliei", "Cumpăna", "Fraternitatea", "Literatorul", "Predicatorul", "Puricele", "Revista științifică", "Trebuinciosul", "Tesaurul familiei", "Ziar pentru toți" etc. De asemenea, se găseau: romane și nuvele, teatru, basme, calendare, cărți bisericești, poezii, manuscrise, "cărți cu prețuri reduse, diferite materialuri pentru școli și birouri, precum și rechisite". Prețul unui catalog era de 50 bani.

Cabinetul de lectură al Librăriei Ignat Haimann

Din Catalogul general nr. 4 al Cabinetului de lectură rezultă că în anul 1890 funcționa un cabinet de lectură pe lângă Librăria lui Ignat Haimann, situat în Calea Victoriei, nr. 74.

Acesta era tipărit în limba franceză și cuprindea condițiile pentru abonament și tabele cu cărțile existente, ce puteau fi împrumutate. Pentru obținerea abonamentului erau necesare următoarele condiții:

- Depunerea obligatorie, de către toți abonații, a sumei de 10 fr., sumă ce se restituie la expirarea abonamentului;
- Prețul abonamentului în avans pentru împrumutul a două volume este de 3 fr.;
- Pentru 4 volume se mai depun 50 centime per volum;
- Pentru abonamentul care dă dreptul de a împrumuta ultimele noutăți și de mare succes, se mai depune un supliment de un franc per volum. Aceste volume nu se rețin mai mult de două zile. Pentru întârziere se percepe o taxă de 50 cenți per volum.

Catalogul mai conține și lista cărților noi existente în cabinet, listă care apare periodic, odată cu îmbogățirea fondului de cărți, și se anexează la catalogul general. Astfel, suplimentul nr. 15, apărut în 1893, al catalogului general conține pp. 51 – 62. Numărul titlurilor este de 3.826 în limba franceză – literatură universală. Costul catalogului este de 50 de cenți. (*Catalogue général du cabinet de lecture de la Libraire Ig. Haimann* – Cal. Victoriei 74, Bucarest, Imprimerie Gutemberg, Joseph Göbl, 1890).

Cabinetul de lectură Storck et Müller

Situată în Calea Victoriei la nr. 53, Librăria Curții Regale Emil Storck, succesor al Caselor E. Graeve & Co/ Carol Müller, continuă obiceiul librăriei și al cabinetului de lectură cu opere în majoritate străine. Astfel, după cum rezultă din catalogul tipărit în 1898 de Stabilimentul de Arte Grafice "Elzevir": *Catalogue du Cabinet de lecture (section scientifique et littéraire) de Emil Storck"*, majoritatea lucrărilor sunt în limba franceză. Cărțile sunt orânduite pe domenii. Ordinea alfabetică e aplicată aici nu numai cărților, ci și grupelor de materii în care sunt clasificate: Anatomie, Arts et Métiers, Arts Militaires, Astronomie, Chimie, Géographie, Histoire, Histoire naturelle, Littérature, Mathématique, Médicine, Physique, Pédagogie, Politique, Philologie, Philosophie, Sciences, Théâtre, Théologie, Voyages, Zoologie.

Un abonament costă 5 lei pe lună și dă dreptul la împrumutul a două volume. Prețul unui catalog este de 50 bani.

Se pare că după anul 1860, cabinetele de lectură, dotate cu cărți și periodice străine, n-au mai prezentat același interes pentru publicul care putea acum să frecventeze bibliotecile publice, care începeau să se afirme. Creșterea culturii românești a dus la afirmarea unor personalități ale căror opere încep să fie publicate și citite în noile biblioteci. Un exemplu ar fi faptul că Biblioteca de lectură a lui G.I. Pinath din 1886 deținea un număr de 2.100 cărți românești și doar 1.240 cărți franțuzești.

Importanța acestor cabinete de lectură constă în faptul că ele au suplinit activitatea de împrumut a bibliotecilor publice din perioada respectivă, contribuind cu succes la dezvoltarea gustului pentru lectură al publicului bucureștean din secolul al XIX-lea.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Patrimoniu

Din Colecția de Memorie locală "N. Iorga" a Bibliotecii Metropolitane București

Veronica MICLE, *Poesii*
București, IG. Haimann, Librar – Editor, 1887

* * *

Frumoasă, sfântă poesie,
Ce-ai fost unicu-mi Dumnezeu
Pe dulcea ta zădărnicie
Cât preț a pus sufletul meu.

Cât îmi părea că sunt de mare
Că idol eu mi te-am ales,
Cu ce avânt și adorare
Prinos adusu-ți-am ades.

Adânca mea cucernicie
De mitul tău când s'a legat,
Pe dulcea ta zădărnicie,
Sufletu-mi jertfă ți l'a dat.

Cea din urmă frunză
(Théophile Gautier)

În codrul care fu verde odată
Acum pe ramuri nu a rămas
Decât o biată frunză uitată,
Și-o păsăruică cu dulce glas.

În al meu suflet azi se găsește
Un amor singur pentru a cânta,
Dar vântul toamnei care mugește,
El, nu te lasă a'l asculta.

Pasărea pleacă, frunza jos pică,
Se stinge amorul, earn'a sosit,
Să cânți pe groapă-mi pasăre mică
Când codrul eară va fi 'nverzit.

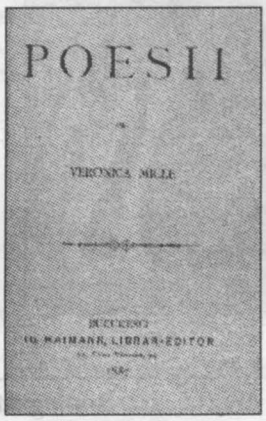

Al. VLAHUȚĂ, *Poesii*
București, Stabilimentul Grafic I. V. Socec, 1892

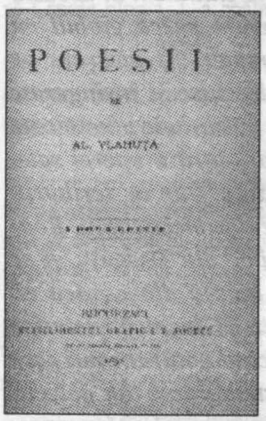

Sonet

Lăsați-mă singurătății mele
Mi-albește capul, în vârtejul lumii,
Pe frunți de valuri stă cununa spumii,
De mult ce se frământă între ele.

De visuri inima pustie nu mi'i...
Senin, mă urc pe-a lor înalte schele,
Străbat albastre văi, plutind prin stele,
Pământul ducă-și droaia lui de mumii!

Tihnit, ascult a gândului poveste,
Mă'nșel, și cred că tot ce-a fost, mai este.
Ce dulce'i astă amăgire-a vieții!

Tăceți s'adorm, nu voi să prind de veste,
Că mi s'a stins văpaia tinereții,
Ș'asupră'mi anii grei 'și-așternă nămeții.

A. NAUM, *Versuri*, 1878 – 1890
Iași, Tipografia Națională, 1890

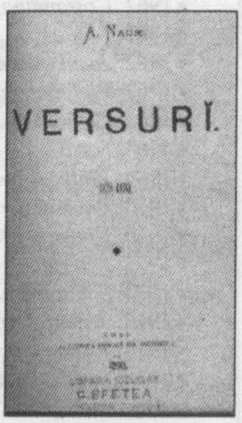

După o lectură din Horațiu

Iccius te uită 'n urmă, aibi curájul și privește
cum în spațiul prădalnic, în trecútul istovit,
sub minciúna existenței ce te'nșálă și glumește
ánii tinerétei noastre ca un strop s'au risipit.

Și oloága bătrînéță ne-a cuprins fără de veste,
fruntea noastră altădátă se 'nălță ca un stejár;
azi căzúți pe povirnișul únei viéți ce nu mai este,
plîngem soarta noastră jalnic și o plîngem în zădár.

Rid de noi ghidúșii fáuni tologiți pe sub rogoáze
și priápii muieráteci ce prin holde străjuiesc;
zinele pe la izvoáre se ivesc și se glizează;
păstorițele, păstórii táinic rid și se ghiontesc.

În zadár cotim cu grijă sirtele mediteráne,
și de stincele ascunse ca de-un sperjur ne ferim,
de semúnul din pustie, de-a cetăților parcáne,
mările înfuriáte în zádár le ocolim...

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Centenar

ZAHARIA STANCU

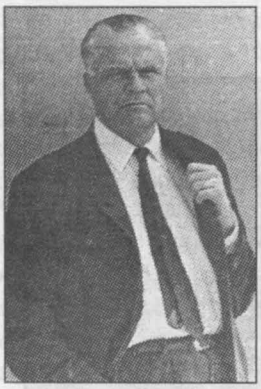

Foto: Ion Cucu

G. DIMISIANU

Desculț *de Zaharia Stancu, una din primele opere proeminente ale prozei românești de după război, își dezvăluie, la o nouă lectură, puteri de captivare estetică nediminuate de trecerea timpului. În momentul apariției sale, acum mai bine de două decenii, romanul surprindea printr-o viziune insolită, senzațională chiar, a lumii și a relațiilor țărănești, temă clasică a literaturii române, neprivită însă niciciînd înainte de acest scriitor dintr-un unghi similar. Aspectul cel mai neobișnuit, resimțit ca atare și astăzi, era însoțirea lirismului torențial cu un realism necruțător de copleșitoare efecte, decis să dezvelească tablouri dintre cele mai atroce ale mizeriei și aservirii umane; o coborîre în zone infernale, pentru a contempla scene de oroare și cruzimi inimaginabile, urmată de o bruscă înălțare în sfera celor mai curate emoții poetice; un accent de duritate și violență, iar apoi unul de înduioșare și căldură omenească, totul amalgamîndu-se într-o curgere mereu schimbătoare, cînd abruptă, rostogolindu-se spumegător peste stînci imprevizibile, cînd lentă, majestuoasă, înaintare de larg fluviu continental...*

Bibliografie

- 1927: *Poeme simple*
- 1934: *Antologia poeților tineri*
- 1934: *Tălmăciri din Esenin*
- 1937: *Albe*
- 1937: *Taifunul*
- 1939: *Clopotul de aur*
- 1940: *Pomul roșu*
- 1941: *Iarba fiarelor*
- 1941: *Oameni cu joben*
- 1944: *Anii de fum*
- 1945: *Zile de lagăr*
- 1946: *Secolul omului de jos*
- 1947: *Complotul*
- 1948: *Desculț*
- 1949: *Brazdă-ngustă și adîncă*
- 1949: *Pentru apărarea culturii*, eseu
- 1950: *Călătorind prin U.R.S.S.*
- 1951: *Pentru viață*
- 1952: *Dulăii*
- 1954: *Florile pămîntului*
- 1955: *Sarea e dulce*
- 1955: *Cefe de taur*
- 1957: *Poeme simple*
- 1957: *Iarbă*
- 1958: *Rădăcinile sînt amare*
- 1960: *Clopote și struguri*
- 1960: *Printre stele*
- 1960: *Carul de foc*
- 1962: *Costandina*
- 1962: *Versuri*
- 1962: *Jocul cu moartea*
- 1963: *Pădurea nebună*
- 1968: *Ce mult te-am iubit*
- 1968: *Șatra*
- 1969: *Vîntul și ploaia*
- 1970: *Povestiri de dragoste*, selecție
- 1970: *Cîntec șoptit*, versuri
- 1971: *Pentru oamenii acestui pămînt*
- 1972: *Sabia timpului*
- 1973: *Triumful rațiunii*
- 1974: *Poeme cu lună*
- 1975: *Viață, poezie, proză! Confesiunile lui Darie*

Valeriu CRISTEA

... În **Jocul cu moartea**, *roman pitoresc și picaresc (picaresc ce este pînă la jumătatea volumului* **feroviar**, *revenind apoi la clasicul* **per pedes**), *avînd între cărțile scriitorului cea mai mare concentrație epică, scenele naturaliste abundă. Să amintim numai – nu e cazul să ne extindem în această privință – viziunea "legiunilor de păduchi", împînzind parcă globul cu meridiane vii sau descrierea unei anatomii bulversate: "Îi găsirăm pe nemții din gară sfîrtecați bucăți-bucățele. Pîntece deschise și însîngerate lăsau să se vadă galbene intestine, stomacuri vinete, măruntaie amestecate cu pămînt". Zaharia Stancu aparține, deci, printr-o latură a operei sale, naturaliștilor, care au creat industria grea a* **urîtului**. *Dar la scriitorul român notația crudă e scrijelată în plină expansiune a subiectivității. Roadele artei sale autorul le culege fără botnița țăranilor din* **Desculț**, *el se manifestă, se exprimă, se revarsă peste opera sa, mușcă din carnea ei. Zaharia Stancu este creatorul naturalismului liric. El încalcă victorios unul din principiile zolismului: impasibilitatea. Dar cînd naturalismul care a ancorat de un veac în nămolurile putrede ale existenței iese din obiectivare și se personalizează, primul afect nu poate fi decît o violentă negare: ura. Un naturalist care nu mai e impasibil nu poate decît să urască lumea pe care o descrie și o creează,* **urîtul**. *De aceea peste plăgi Zaharia Stancu trece stăruitor o flacără vindicativă și poate vindecătoare.*

Lucian RAICU

... Romanul **Ce mult te-am iubit**, *înscriind una dintre fazele de vîrf ale inspirației scriitorului, dincolo de unele inutile dilatări, este remarcabil prin intensitatea egal susținută a tonului, care implică, în țesătura sa cea mai intimă, obsesii fundamentale: iubirea și moartea, oglindindu-se una în cealaltă, așteptîndu-se, controlîndu-se, într-o reciprocă și pînă la urmă indecisă pîndă.*

Legăturile între oameni sînt aici surprinse sub raportul unei ciudate **înstrăinări**, *care, în chipul cel mai surprinzător, în loc să le anuleze, abia le pune în evidență...*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Dumitru MICU

... Zaharia Stancu narează cu o durere reprimată, scrâșnind parcă din dinți, neîngăduindu-și sieși și cititorului nici o lacrimă, stârnind nu înduioșare, ci o indignare crescândă, o explozie de ură împotriva celor vinovați de suferința abrutizantă a "desculților". Fraza e mai adesea scurtă, vâjâitoare ca plesnetul de bici, usturătoare, cu insistări și reveniri obsesive asupra unui element esențial al ideii exprimate...

Pădurea nebună ***(1963) e, prin înțeles, o apologie a vieții libere, fremătătoare cândva pe toată întinderea șesului dunărean, acoperit de codri sălbatici. Deliormanul "nebun" este evocat pentru a contrasta cu lâncezeala unui orășel cu străzi prăfoase, pe care trec birje cu cai scheletici nețesălați, cu dughene și frizerii adormite, cu mizere birturi economice, firme decolorate, cerșetori infirmi, bragagii turci cu șalvari peticiți, câini și păsări ce lasă în urmă smocuri de păr și nori de fulgi, cu noroaie exasperante, cu veri toride și toamne ploioase. Contrastul creat exprimă revoltele unui Darie adolescent, elev de liceu exasperat de atmosfera sufocantă a unui "loc în care nu se întâmplă nimic", a unui "târg unde se moare"...***

Ce mult te-am iubit

... Mama a murit și noi trebuie s-o uităm.

– Ce este uitarea, Zăricuță?

Piticii beau, nenea Sorean bea, mătușa Uțupăr și Laurențiu al ei beau, bea mătușă-mea Ciurea și beau și celelalte cinci, șase sau șapte surori ale tatei. Costandina nu se lasă nici ea mai prejos. Ploaia se prăvălește asupra casei noastre, asupra satului, asupra cîmpului care împrejmuie satul.

– Așa o fi plouat și la potop.

– Poate.

– Ha-ha, rîde Veve Orbul, ha-ha-ha! La potop a plouat, nu glumă!... A plouat, nu glumă.

Cățelul Bondoc năvălește peste noi. A rămas un timp afară să-l spele ploaia. L-a spălat ploaia, i s-a făcut frig. Se apropie de vatră. Știe că uneori, acolo, fîlfîie un fel de aripi roșii care îl încălzesc. Poate focul e un cocoș cu aripi mari, cu trup de fum și cu picioare de jar. Cocoșul de foc se zbate, dă din aripi, se sucește și se răsucește, dar nu zboară. Tălpile lui sînt lipite de vatră.

– Bărbatu-meu, Păune Vacă, de, cînd era băiatul nostru plecat la război, se văita în fiecare seară: "Nevastă, nevastă, o mai fi trăind băiatul nostru?" "Trăiește, cum să nu trăiască, nu mi s-a făcut nici un semn, nu mi s-a bătut ochiul drept, că la mine ochiul drept e cu pagubă, și nici mîncînd struguri nu m-am visat".

Mă uit la mătușă-mea Uche cam mirat.

– A... zice, ai uitat!... Cînd visezi că mănînci struguri ți se întîmplă o nenorocire... Boabele de struguri sînt lacrimi, lacrimi mari și adevărate, Zăricuță...

– N-am uitat nimic, mătușe Uche.

Mănîncă mai departe pămînt ars. Rontăie... Rontăie... Rontăie... Soră-mea Evanghelina s-a aciuat într-un colț, soră-mea Rița într-altul.

– De ce mi-o fi murit mie fata? Ce-a avut moartea cu fata mea? Și Dumnezeu ce-o fi avut cu fata mea, tocmai cu fata mea? Mi-a luat fata și nu mi-a dat alta. Și bărbatu-meu, Anghel, a venit bolnav din război... Bolnav a venit și bolnav a rămas, gîfîie, abia își tîrăște picioarele, nu e nici viu, nu e nici mort... Cine-o să muncească pentru noi? Cu ce-o să trăim noi? Băieții sînt toți micuți...

– Dar Stela?... Stela cum o să trăiască?...

Rudele, rubedeniile, cunoscuții care încă n-au plecat pe la casele lor mănîncă, beau, pe urmă iarăși mănîncă, iarăși beau și iarăși mănîncă.

Tata, pe care îl uitasem, intră în casă ud leoarcă. Se scutură de apă. Dar parcă poate să se scuture? Tremură tot.

– Închipuiți-vă!... Am adormit în curte, în iarbă, nu m-au trezit tunetele, nu m-au trezit trăsnetele și nici ploaia. M-a trezit Bondoc.

Se gudură cățelul în prag și încearcă și el, tot atît de zadarnic, ca și tata, să se scuture de apă.

Umblă soră-mea Elisabeta în lacră, scoate niște straie ale cumnatului Sămînță, i le dă tatei:

– Intră în odaia de dincolo, unde a murit mama, și schimbă-te...

– Cum o să intru eu *acolo*, tocmai *acolo*?

Îi dă soră-mi straiele uscate.

– Păstrează-le. Sînt ale lui Sămînță.

Afară plouă. Plouă năprasnic. Tună. Fulgeră. Trăsnește. Se cutremură văzduhul și se cutremură și pămîntul. Plouă năprasnic. Pe drumul de lîngă casa noastră curge un adevărat rîu. Tata iese pe prispă. Găsește un braț de lemne uscate. Se duce cu ele în tindă, unde ne aflăm toți, le așază pe vatră, le stropește cu o lingură de gaz, le dă foc. Flăcările se înalță și se zbat roșii-gălbui. Se așază pe un scăunaș lîngă foc, își usucă mîinile, picioarele și, încetul cu încetul, își usucă straiele. Lîngă el își usucă blana Bondoc. Fumul urcă, iese pe coș și, odată aflat afară, se destramă, se topește și se pierde în ploaia care devine din ce în ce mai aprigă, mai năprasnică. Așezați între apa care musteste sub ei și cea adusă de ploaie, morții din cimitirul nostru de la Omida – de pe lunga, îngusta și săraca Vale a Călmățuiului – își dorm nemișcați somnul lor fără sfîrșit... fără sfîrșit... Viața are început, are sfîrșit... Somnul adus de moarte are și el început, dar sfîrșit n-are... *Sfîrșit nu are...*

Tata uită că mai sîntem și noi pe acolo. Se crede singur. Singur cu focul. Se uită la flăcările lui care bat cînd în galben, cînd în albastru și șoptește simplu, de parcă ar spune o rugăciune:

– Mărio, Mărio, ce mult te-am iubit eu pe tine, Mărio, Mărio!...

Toți îi auzim vorbele. Toți ne gîndim la mama. La mama care a murit, pe care am îngropat-o la cimitir și al cărei trup este acum înecat în apa care curge pe sub sicriul ei și care s-a făcut una cu ploaia pătrunsă în pămînt.

– Mărio... Mărio...

Cădem într-o tăcere adîncă. Și dintr-o dată ne podidește plînsul.

– Mărio... Mărio... Ce mult te-am iubit eu pe tine, Mărio... Mărio!...

Focul își pîlpîie mai departe aripile care aci bat în galben, aci în roșu. Îl privim. Și tuturor ni se pare că focul seamănă cu un cocoș.

Își zbate aripile cocoșul, vrea să zboare, dar tălpile lui de jar sînt lipite de vatră. Și nu poate zbura... Nu poate zbura...

* Texte reproduse din volumele: Zaharia Stancu, *Ce mult te-am iubit*, EPL, 1968; Valeriu Cristea, *Interpretări critice*, Editura Cartea Românească, 1970; G. Dimisianu, *Prozatori de azi*, Editura Cartea Românească, 1970; Lucian Raicu, *Structuri literare*, Editura Eminescu, 1973; Dumitru Micu, *Scurtă istorie a literaturii române*, Editura Iriana, 1996.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Centenar

PETRE ȚUȚEA

Emil Cioran către Bucur Țincu

"Ca și tine, îi păstrez lui Petrică aceeași admirație. Ce om extraordinar! Cu verva sa fără pereche, dacă ar fi trăit la Paris, ar fi avut astăzi o reputație mondială. Vorbesc adesea despre el ca despre un geniu al vremurilor noastre sau, mai degrabă, ca despre singurul spirit genial pe care mi-a fost dat să-l întîlnesc în viața mea". *(aprilie 1974)*

"Așa cum ți-am scris ultima dată, admirația mea pentru Petrică a rămas intactă de-a lungul anilor. Ce geniu fulgurant! Îmi amintesc de cîteva dintre formulările sale ca și cum le-aș fi auzit ieri. Am cunoscut multe spirite remarcabile dintre care unele erau cu totul de primă mînă: nu am întîlnit în nici un caz o inteligență atît de incandescentă ca a sa". *(mai 1974)*

Andrei PLEȘU

Un țăran imperial

Constantin Noica mi-a povestit că în închisoare, la un interogatoriu care se prelungea peste măsură, anchetatorul a sfîrșit prin a proclama răstit, cu titlu de avertisment: "Ascultă, eu l-am anchetat și pe Țuțea". Era pentru el o dovadă de extremă competență, o încununare profesională de tipul doctoratului, o probă supremă. Călăul se legitima prin anvergura victimei.

În anii care au urmat, anvergura victimei a continuat să stimuleze vigilența călăului. Petre Țuțea continua să fie supravegheat, anchetat și percheziționat periodic, deși recuperase statutul de "om liber". Ce putea să-l facă atît de periculos? Cum reușea bătrînul acesta să neliniștească în asemenea măsură structurile – atît de stabile totuși – ale puterii? Se temeau de inteligența lui? De umorul lui? De popularitatea lui? Probabil. Dar mai trebuie să fi fost ceva. Cu un instinct care nu le lipsea, anchetatorii simțeau că Petre Țuțea este dușmanul absolut, dușmanul în ipostază chintesențială: el întruchipa într-un dozaj unic credința în Dumnezeu, firescul ideilor, hazul enorm al formulării, pe scurt tot ce era mai greu de clintit din sufletul național.

De o parte puterea nelegitimă, schimonosită și schimonositoare, de cealaltă un gentilom valah, un Chesterton cîmpulungean, un țăran imperial, fără frică și fără fineturi psihanalitice.

Nu se poate spune că Petre Țuțea a dus cu puterea un război din care a ieșit învingător. Căci el a început prin a fi învingător și a dus războiul cu grația suverană a celui ce nu poate pierde. Cum să piardă o victimă, pe care călăul însuși o admiră?

Dragă Emil,

Mi-e dor să te văd și să te îmbrățișez. Aș vrea să mă întîlnesc cu tine și cu doamna într-un spațiu fără oameni și să trăim împreună cîteva clipe bucuria orizontului vizual pe care o trăiesc sfinții și copiii. De altfel, Sf. Augustin spune că adevărul este ceea ce se vede. Este evident acest lucru, fiindcă în afară de acest spațiu limitat se desfășoară plăsmuirile închipuirii și speculațiile goale de adevăr ale rațiunii, ducătoare la nimic, chiar dacă uneori sînt relativ utile.

Permite-mi să afirm că semăn cu tine, cu deosebire că tu practici o sinceritate nelimitată, în timp ce îndrăznelile mele sînt mărginite de credințe, de care nu mă pot detașa. Mă mișc între Dumnezeu și neamul din care fac parte. În afară de acești termeni, nu văd nimic semnificativ între cer și pămînt. Totuși, vreau să spun unele lucruri și despre om. Vreau să scriu o lucrare în cinci volume intitulată OMUL.

Vol. I. ***Problemele omului*** *(Omul ca ființă întrebătoare și căutătoare de soluții utile, dar neadevărate. În întrebările fundamentale și în toate celelalte, am să încerc să expun soluții aleatorii, aporii și rătăciri. Omul autonom nu poate depăși soluția utilă și paradoxul).*

Vol. II. ***Sistemele*** *(Încercările omului de a cuprinde logic întregurile, mișcîndu-se paralel cu ele, fiind permanent incapabil să descopere, fără har, unități reale).*

Vol. III. ***Stilurile*** *(Windelband afirmă că filosofie – ca și cum aceasta ar fi mare lucru – n-au făcut decît grecii și, deci, europenii. Eu cred că stiluri n-au decît europenii – deși nici aceasta nu-i vreo ispravă. Am să încep cu apolinicul și dionisiacul grecesc, trecînd prin toate stilurile cunoscute pînă azi în spațiul european).*

Vol. IV. ***Disciplinele*** *(Științele naturii, în cap cu matematica. Dacă matematica nu este nici justă, nici injustă, ci comodă mintal, cum spune Poincaré, ce s-ar putea spune mai mult de științele experimentale, tot atît de utile și de neadevărate ca matematica? Omul caută, bineînțeles, căutarea nefiind o cale spre adevăr, soluții care să-l scoată din captivitatea naturii și comunității. Este permanent mișcat de iluziile progresului. De altfel, întrebările, căutările și soluțiile nu-i aparțin, fiind predeterminări. Și-nchipuie că este descoperitor, inventator și chiar creator. Mă gîndesc la formula din Sofistul, după cîte mi-amintesc, în care se spune: "Zeul este creator și omul imitator").*

Vol. V. ***Dogmele*** *(În această sferă "calea omului este înlocuită cu calea Domnului" (Bossuet). Certitudinea este vehiculată de credința în adevărul venit de sus. Perspectiva istorică ne arată că alt adevăr nu există. Devenirea? "Amestec de abator și bal", cum bine afirmi tu).*

Țin să-ți mulțumesc pentru nemeritatele aprecieri privind persoana mea, din La Nouvelle Revue Française.

Te asigur de nestrămutata mea prietenie, iar doamnei să-i transmiți omagiile mele.

P.S. Am o dorință, să cumperi garsoniera mea, fiindcă nu vreau să mor chiriaș: poate să-ți servească vreodată la venirea ta în București, împreună cu doamna. Este în centrul Bucureștiului, lîngă Cișmigiu. Într-o proprietate a lui Cioran nu mă simt chiriaș.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Între Dumnezeu și neamul meu

... Eu mă mișc, dogmatic creștin, în "orizontul misterului", cum a spus Blaga despre om. În alt context, am afirmat că dogma este un mister revelat (Lalande). Misterul reprezintă singura formă eliberatoare din neliniștile mărginirii personale, înlănțuirii cosmice și comunitare și perspectivei infinitului și a morții. Libertatea trebuie gîndită dogmatic, conform învățăturii creștine, care este religia libertății. Nu fac un paradox, cîtă vreme libertatea este trăită aici, ritualic, în Biserică, iar dincolo, pentru cei fericiți-mîntuiți, este eternă, fiindcă, și în biserică și în lumea de dincolo, domnește dogma: "Robește-mă, Doamne, ca să mă simt liber!" (*Imitatio Christi*).

În ceea ce îl privește pe Cioran, îmi permit să-l înfățișez în acești termeni: el se consideră "sceptic de serviciu al unei lumi în declin" și trăiește în conflict cu sfîntul Pavel și cu Absolutul divin. În reeditarea lucrării lui *Pe culmile disperării* la editura "Humanitas" se reproduce următorul text: "Oricît m-aș fi zbătut eu în această lume și oricît m-aș fi separat de ea, distanța dintre mine și ea n-a făcut decît să mi-o facă mai accesibilă. Deși nu pot găsi un sens în lume, un sens obiectiv și o finalitate transcendentă, care să arate înspre ce evoluează lumea și la ce ajunge procesul universal, varietatea de forme ale existenței a fost totuși în mine un prilej de veșnice încîntări și triști". Acest text duce gîndul spre cele două lumi: lumea vizibilă, trecătoare, și cea invizibilă, eternă, ale sfîntului Pavel, criticat de Cioran. Invocată în această luare de poziție, transcendența definește sensul existenței lui Cioran în Univers. Cu sau fără voia lui. Textul citat mă îndreptățește să-l văd pe Emil Cioran în amurgul existenței lui, împăcat cu sine, jocul celor două lumi paulinice ducîndu-l la mîntuire, sensul existenței lui fiind determinat de absolutul divin, odată cu desprinderea de pesimismul și de neliniștile lumii de aici.

Eu cred că marele meu prieten, Emil Cioran, va înlătura, mîntuitor, și poziția față de sfîntul Apostol Pavel și neterminata ceartă cu Divinitatea, subordonîndu-se absolutului divin.

Mai am de adăugat ceva, în legătură cu Cioran.

Nu există intelectual, care merită acest calificativ, fără să trăiască neliniștile metafizice ale lui Cioran, numai că nu orice intelectual adevărat poate practica sinceritatea lui totală. De altfel, toată existența omului este un joc dialectic nesfîrșit. (Folosesc aici termenul, tocit de prea multă utilizare, al dialecticii.) Am o rugăminte față de Cioran: să nu mă mai supradimensioneze, pentru că această exagerare, venind de la o personalitate ca a lui, îmi sădește în suflet, sau intensifică în mine sentimentul dureros al neîmplinirii. Acest sentiment este fructul dintre eul concret și ideal.

*

... – În ciuda faptului că am fost un cvartet de prieteni foarte apropiați: Noica, Eliade, Cioran și eu, m-am considerat întotdeauna în afara acestui context. După ce Cioran a făcut afirmația de care aminteați, i-am transmis: "Măi Emile, tot ce este exagerat este insignifiant. Nu mă umfla peste li-mitele mele că pleznesc". Și, așa poți ajunge să faci un asasinat din admirație. Cioran este o mare personalitate. Ca să fii remarcat, indiferent cum, în Paris, nu e un fleac. Una e să fii în București, alta la Sofia, alta la Rusciuk, dar în Paris, să se știe că exiști, numai să se știe că exiști, este foarte important. Se spune despre el că este unul din marii scriitori francezi, iar eu consider că are într-adevăr vocație literară. Iar dacă el s-a declarat "golan", atunci eu sînt "golan" emerit. Poți deveni cineva la Paris, așa cum și Al. Paleologu a devenit un ambasador al golanilor și, din cîte am auzit, șeful francmasoneriei române. L-aș întreba și pe dînsul, așa cum l-am întrebat odată pe Argetoianu: "De ce sunteți, domnule, francmason?" Știți ce mi-a răspuns Argetoianu? "Așa cum te numești dumneata Petre Țuțea, așa sunt și eu francmason".

– De ce credeți că Cioran, nu numai că nu scrie și în limba română, dar din cîte știu, arareori mai vorbește românește?

– Probabil ca să nu-și strice jargonul, dar exagerează. Mie îmi pare rău cînd Cioran eșuează în banal și zice: "Nu vreau să-mi stric limbajul franțuzesc cu limba română". Trebuie să știți un lucru: nu e mai strălucită limba franceză decît limba română, iar ca să scrii strălucit în limba română trebuie să fii foarte cineva. Și atunci Cioran nu poate fi foarte cineva. Toată cultura universală poate fi vehi-culată în tiparele limbii române; ăsta e meritul poporului român: că a creat un instrument universal și general valabil. Este adevărat că nu este folosit cum se cuvine, dar asta nu înseamnă că nu are calitatea de vehicol global al spiritului universal. Iar la român prostia e o infracțiune, căci vorba ceea: "Poți umbla două ore în galop prin București și să nu dai de un prost"...

*

E o secetă de personalități acum în România; o mare secetă. Nici Noica nu a fost creator de școală, nici Nae Ionescu, numit de către Eliade, profesorul său, un tip socratic, adică un oral, așa cum am fost numit și eu. Da, dar Socrate a fost doar unul și temporal, și el a produs un Platon. Noica nu a produs decît inși, care ar putea fi buni asistenți la "Filosofie" și atîta tot; dar nu a produs nici un vîrf spiritual. Însuși Iorga, din acest punct de vedere, i-a rămas inferior lui Maiorescu, pentru că Maio-rescu a punctat epoca lui: există o epocă maioresciană, dar nu există o epocă iorghistă...

Bibliografie

1992:

- *Bătrînețea și alte texte filosofice*, Editura Viitorul românesc
- *Mircea Eliade*, Biblioteca revistei "Familia"
- *Între Dumnezeu și neamul meu*, Fundația Anastasia – Editura Arta Grafică, antologie parțială de interviuri și eseuri apărute, după 1989, în diferite publicații.
- *Omul – Tratat de antropologie creștină – Problemele sau Cartea întrebărilor*, Editura Timpul, Iași
- *Philosophia perennis*, Editura Icar, București
- *Reflecții religioase asupra cunoașterii*, Editura Nemira
- *Proiectul de tratat. Eros*, Editura Pronto, Brașov – Editura Uniunii Scriitorilor, Chișinău

1993:

- *321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea*, antologie realizată de Editura Humanitas
- *Omul – Tratat de antropologie creștină – Sistemele sau Cartea întregurilor logice*, Editura Timpul, Iași
- *Lumea ca teatru. Teatru seminar*, Editura Vestala – Editura Alutus, București

1995

- *Filosofia nuanțelor*, Editura Timpul, Iași

* Texte reproduse din volumele: Petre Țuțea, *Între Dumnezeu și neamul meu*, ediție îngrijită de Gabriel Klimowicz, Fundația Anastasia – Editura Arta Grafică, București, 1992; Petre Țuțea, *Filosofia nuanțelor* (Eseuri. Profiluri. Corespondență), antologie, prefață și aparat critic de Mircea Coloșenco, texte stabilite de Sergiu Coloșenco, posfață de Sorin Pavel, Editura Timpul, Iași, 1995.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Autografe contemporane

Emil MANU – 80

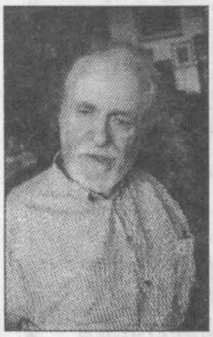

Foto: Vasile Blendea

"Cunoscut celor mai noi cititori prin acuratețea articolelor sale de istorie literară și prin recenzii, trebuind să alcătuie diferite antologii nu fără gust, risipit în contribuții mărunte pe marginea actualității culturale, totdeauna interesante prin calma lor obiectivitate, Emil Manu a relegat an de an în el un poet care premersese cercetătorului literar, stârnind cândva atenția lui Tudor Vianu, Mircea Florian, G. Călinescu. Ar fi poate obligația celor ce mai acordă discreției vreo valoare să-l reîntoarcă la preocupările sale dintâi, ascunse în amintiri de prieteni și prin caiete cu lirism ori singurătate, pe acest intimist care-și dedică de totdeauna orelor luminii pasiunea de poezie".

***Ion CARAION*, Duelul cu crinii,**
Editura Cartea Românească, 1972

Date biografice

Emil Manu (pe numele de acasă Emil Cismărescu) s-a născut la 9 octombrie 1922 în satul Manu, comuna Isvoral (azi, comuna Tâmna), județul Mehedinți. Părinții: Ion și Ioana Cismărescu, țărani. A urmat cursurile școlii primare în satul natal între 1929 – 1934 și pe cele liceale la Liceul "Traian" din Drobeta-Turnu Severin, între 1934 – 1942.

Între 1942 – 1946 urmează cursurile Facultății de Litere și Filosofie și, paralel, cursurile Facultății de Drept din București.

În iunie 1973 își susține doctoratul în filologie cu teza *Ion Minulescu și conștiința simbolismului românesc.*

Funcționează ca profesor secundar la Baia de Aramă și Drobeta-Turnu Severin între 1947 – 1954. În 1955, este chemat și numit cercetător și secretar științific la Societatea de Științe filologice din București. În 1958 este arestat, judecat și condamnat pentru delictul de "huliganism" politic și "uneltire" contra orânduirii socialiste. Între 1958 – 1962, este deținut la închisorile Jilava și Peninsula (vestitul lagăr de muncă forțată). După eliberarea din închisoare, lucrează ca muncitor necalificat pe un șantier de construcții. În 1964, este numit, la cerere, redactor-documentarist la Editura Muzicală, iar în 1967 este încadrat, prin concurs, la Institutul de Istorie și Teorie Literară din București, unde funcționează ca cercetător științific până în 1982, când se pensionează. Este membru titular al Uniunii Scriitorilor din România.

Este căsătorit și are 3 copii, toți trei medici.

Autoportret

Emil Manu e frate cu plantele,
Fruntea lui e botanică de ger,
Seara, când întrebările ciocănesc în suflet,
Deschide toate ferestrele cărnii spre cer.

Într-o carte se culcă cu toate femeile,
E prieten cu Dumnezeu și-l bate pe umăr,
Îl cunosc toți oamenii necăjiți
Și vinde-n fiecare gară tristeți fără număr.

Emil Manu, ai rămas demodat ca un vals,
O să-ți aduni prăvălia polară,
Pentru că-ai înșelat cu sticle colorate pe oameni
O să te-aresteze moartea... într-o seară.

Poem retrospectiv

Seara ta ascunsă în legende,
Sub arcade de imagini pale,
A rămas să ducă peste ani
Dimineți cu străzi orientale.

Oamenii aceștia, care plâng,
Au pe haine stele și dureri,
Toate umbrele cresc goale din trecut,
Toate visele încep cu "ieri".

Unde-s frunțile în care am închis
Țările cu ierburile treze?
Unde-s mâinile cu care-am desenat,
Hărți de liniște, turcheze?

Fiecare carte e o rană,
Străzile sunt pline de gunoaie,
Plânsul cald al serilor calmante
Îl cerșim cu fiecare ploaie.

Seara ta închisă în legende
Bate iar în suflete livid
Și tăcerea duce în corăbii
Un oraș de clopote, lichid.

Reverie în bibliotecă

Chipul meu din vechi fotografii,
Aventură fără timp și loc,
Ne așteaptă inima rămasă
Cerșetoare-ntr-un oraș baroc.

Ninge iar pe străzi și sună goale
Amintirile în care arzi
Și tresar din incunabule tocite
Inimi de truveri și goliarzi.

În lecturi te pierzi ca-ntr-o pădure,
Peisaje albe, negre, gri,
Fantezia roade ca o boală,
Chipul meu din vechi fotografii.

Fumul acrobatic al țigării
Desenează vise de calcar
Și furat de brumele din carte
Ți-a crescut o barbă de pescar.

Dar te scuturi singur când calmante
Te ajung bețiile din nuduri,
Ca-n poeme tandre, florentine,
Dragostea de norduri și de suduri.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Reverie marină

Ce-ar fi ca vântul să-mi bată la geam
Şi ploaia să cânte pe străzi înserate!
Cu mâinile tale, pe care le-am prins,
Cu cerul pe nopţile inimii nins,
Aşa de departe, aşa de departe...

Paharele albe, în care dormeau
Alcooluri şi calde agape,
În visul de ieri le-am topit,
S-aude un suflet gonit
De cântec şi ape.

Îl ştiu mai aproape acum,
Cu mâinile nopţii îl prind,
În depărtări lumina blândă zace,
Iar ploaia bate-n geam cu mii de ace,
Când ultimile focuri se aprind.

Ce-ar fi ca vântul să-mi bată la geam
Şi focul cuminte să râdă-n cămin,
Mai albă iubita să aibă pe buze
Amurguri de nord şi nopţi andaluze
Şi-alături pahare cu vin...

Utopia nopţii

Acest oraş suspendat l-am citit într-un roman de aventuri.
Oamenii duhneau a ţuică şi a vis,
Eram prieten cu toţi şi înjuram în poeme
Noaptea care se sleia în suflete.

Plantele au crescut cu mâini lungi peste case,
În odăi au murit portretele oamenilor.
Trebuie să batem la uşile de fier, unde,
Poeţii au închis cerul.

Mâine nu vom mai şti de unde curg fantomele,
Trebuie să fugim din romane într-un oraş cu oameni,
Cu fete care aşteaptă la colţ, calme, viaţa
Şi când dimineaţa se sparge pe străzi, copii desculţi strigă: "ziare!"

Cântec de soldat

Eu n-am crezut în toamna ce-o să vină
Cu tremurări de verde şi de blond,
Când cerul, somnoros şi vagabond,
Va bate-n geam cu-n deget de lumină.

Tu nu vei şti că-n mine s-au închis
Iubirile din cărţi saxone
Şi bat încet, sub hainele cazone,
Cu aripi umede de vis.

Din ochii tăi vor soarbe alţii marea
Şi "feţi frumoşi", cu frunţile înguste,
Îţi vor culege foşnetul de fuste,
Eu voi culege numai depărtarea.

Când va ploua cu dans major şi grav
Vei şti că-nfloare un poem mai fin
Decât perfecţiunea unui crin,
Sub haina mea brutală, de postav.

Bibliografie

Poezie
- 1969: *Incunabule*, EPL
- 1971: *Ceremonia faianţelor*, Editura Eminescu
- 1975: *Ora magnoliilor*, Editura Eminescu
- 1976: *Ultima corabie cu pânză*, Editura Ion Creangă
- 1980: *Vesperalia*, Editura Eminescu
- 1989: *Ora reveriilor*, Editura Eminescu
- 1998: *Utopia nopţii*, Editura Eminescu

Proză
- 1970: *Mica eroică*, Editura Militară
- 1979: *Roza vânturilor, jurnal de călătorie*, Editura Sport-Turism
- 1983: *Poveştile de la ora şapte*, Editura Ion Creangă
- 1985: *Spaţiu etern, jurnal de călătorie*, Editura Sport-Turism
- 1995: *Infernurile noastre* (jurnal de detenţie), Editura Crater
- 1997: *Galaxia Eros*, roman, Editura Porto-Franco

Critică şi istorie literară
- 1955: *Traian Demetrescu*, monografie, Societatea de ştiinţe filologice
- 1968: *Prolegomene argheziene*, EPL
- 1972: *Reviste româneşti de poezie*, Editura Academiei
- 1975: *Sinteze şi antisinteze literare*, Editura Dacia
- 1977: *Arghezi, contemporanul nostru*, Editura Albatros
- 1978: *Eseu despre generaţia războiului*, Editura Cartea Românească
- 1981: *Ion Minulescu şi conştiinţa simbolismului românesc*, Editura Minerva
- 1982: *Sensuri moderne şi contemporane*, Editura Eminescu
- 1984: *Dimitrie Stelaru*, monografie, Editura Cartea Românească
- 1997: *Cafeneaua literară*, Editura Saeculum I.O.

Critică şi istorie literară în colaborare
- 1969: *Metodologia criticii şi istoriei literare*, Editura Academiei
- 1970: *Probleme de literatură comparată şi sociologie literară*, Editura Academiei
- 1971: *Temelii folclorice şi orizont european*, Editura Academiei
- 1972: *Istoria şi teoria comparatismului românesc*, Editura Academiei
- 1980: *Literatura română contemporană*, I, *Poezie*, Editura Academiei
- 1982: *Roman in Gesprah*, Leipzig
- 1983: *Literatur Rumaniens 1944 – 1980*, Berlin

Ediţii critice: *Ion Minulescu, Tudor Arghezi, V. Demetrius, Ion Caraion*

Traduceri: Rainer Maria Rilke – *Rodin*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Scrisoare din... Oradea

90 de ani de lectură publică la Oradea

Biblioteca Județeană „Gheorghe Șincai"

1952 – 2002

(III)

Lect. univ. dr. Constantin MĂLINAȘ
Director

Cartea de patrimoniu formează un fond remarcabil în colecțiile Bibliotecii Județene **„Gheorghe Șincai"** Bihor, din Oradea, ceea ce înseamnă peste patru mii de titluri, tipărite până în anul 1800, respectiv peste 130 de exemplare de carte românească veche, tipărită în intervalul 1643 – 1830. Inițial aceste cărți, în cea mai mare parte a lor, au fost aglomerate în mod neorganizat în subsolul clădirii, provenind din propriile colecții, cât și din diverse surse locale, județene, ca urmare a aplicării abuzive a cerințelor amintite ale Convenției de armistițiu din anul 1945.

În perioada 1948 – 1952 subsolul clădirii s-a folosit de către autoritățile vremii, pentru a aduce aici cartea ce se sechestra din bibliotecile unor persoane fizice și persoane juridice. Însemnele de pe paginile de titlu fac mărturie despre proveniența lor, iar conținutul probează că în foarte multe cazuri nu se poate vorbi despre carte cu mesaj fascist, ci despre carte religioasă, în mod frecvent, respectiv despre carte de istorie, care nu convenea noilor autorități comuniste, sau despre scriitorii români cei mai importanți, precum Mihai Eminescu sau Nicolae Iorga. În aplicația de la Oradea, cea mai mare parte a operei acestora a fost atunci prohibită, ca urmare a componentei etnice a comisiei locale de epurare, formată din activiști comuniști de altă etnie decât cea română, în special evrei și maghiari.

În felul acesta în subsolul clădirii s-au adunat peste o sută de mii de cărți vechi, sau mai recente, care au rămas în așteptarea unei decizii asupra lor, până în anul 1963. Atunci s-a obținut permisiunea ca acele cărți să nu mai fie repudiate, ci să fie inventariate și să intre în patrimoniul controlat al bibliotecii. Drept urmare, s-au format echipe de descriere bibliografică și inventariere, care au lucrat, cu intensitate diferită, între anii 1964 – 1969, înregistrând circa 120.000 de unități de bibliotecă. Pentru spațiul respectiv din subsol s-au executat rafturi de lemn și cartea inventariată a fost organizată după formate, rămânând tot acolo, în subsol.[19] Prin anii 1982 – 1985, observându-se că subsolul nu mai era uscat și periclitează sănătatea cărților, s-au făcut demersuri pentru a se elibera spațiile de la parterul clădirii, până atunci ocupate de către Școala populară de artă Oradea, respectiv noi am organizat ridicarea cărților din pivniță la parter, în opt depozite, care s-au dotat cu rafturi noi, metalice și reglabile. Fiecare carte a fost integral desprăfuită și spălată cu fenosept, sub îndrumarea Laboratorului de patologie a cărții de la Biblioteca Centrală de Stat din București. De atunci și până în momentul de față, colecția cărții cu valoare de patrimoniu cultural național a crescut în mod constant, grație depistărilor făcute în localitățile județului, la anticariate, cât și identificărilor în colecțiile proprii. În acest moment, colecția are următoarele caracteristici:

1. **Carte străină**, tipărită între anii 1501 – 1800, în total 3.309 titluri. Dintre acestea, 64 sunt postincunabule, respectiv 273 sunt tipărite în veacul al XVII-lea.

2. **Incunabule**, tipărite între anii 1461 – 1500, în total patru titluri.

3. **Carte românească veche**, tipărită între anii 1643 – 1830, în total 130 de exemplare.

4. Manuscrise vechi românești din secolul al XVIII-lea, patru titluri.[20]

5. **Carte cu valoare bibliofilă**, virtuală pentru a fi clasată ca făcând parte din patrimoniul cultural național, 1.860 de titluri.[21]

Dintre cele patru incunabule, în mod special ne atrage atenția *Liber cronicarum cum figuris et imaginis ab initio mundi*, de dr. Hartmanus Schedel, Nürnberg, 1493, carte cunoscută sub numele uzual de *Cronica de la Nürnberg* și care a avut numeroase ediții, până pe la 1550, în două variante, latină și germană. Noi avem varianta în limba latină, care prezintă istoria lumii în șapte vârste, șase sunt zilele, sau vârstele biblice, a șaptea este vârsta istorică și practic este o descriere a lumii atunci cunoscută, grefată pe istoria dezvoltării și avansării bisericii romano-catolice. Acest incunabul de format in-folio este foarte ilustrat, având peste 1.500 de imagini, gravate de M. Wolgemut și W. Pleydenwurff. Între imaginile care reținatenția și care în marea lor majoritate sunt portrete fanteziste, de prooroci, papi, regi și împărați sau peisaje din diferite părți ale Europei, există câteva care sunt făcute după realitate și deci sunt importante pentru dezvoltarea gravurii de carte în legătură cu realitatea subiectului și momentului pe care îl reproduce. În această categorie, de imagini fidele realității, se include panorama orașului Nürnberg, acolo, ca adeverire, însoțită de o legendă a principalelor clădiri și turnuri, acolo desenate. Respectiv imaginea în care vedem cum se construiește, potrivit Bibliei, **Arca lui Noe**, dar care în fond este imaginea unui șantier, cu instrumentarul și munca în echipă, așa cum se petrecea acest proces în spațiul Evului Mediu.

Pentru români, *Cronica de la Nürnberg* este foarte importantă, deoarece face prima consemnare în tipar a unor păreri despre romanitatea strămoșilor noștri. Astfel, la fila 270, descriind neamurile din aceste părți, autorul spune textual: **„Valachi genus italicus sunt"**, ceea ce nu mai trebuie explicat prin traducere, căci se înțelege. Respectiv, **„Sermo ad hunc genti romanus est"**, adică limbajul acestui neam, sau modul de a vorbi al acestui neam este roman. Despre Dacia: **„Hanc terra incoluere quondam Gethe, qui et Darius Histaspis filius turpi fugam repulerunt"**. Insistă asupra etnonimului geților, respectiv peste peninsula daneză autorul tipărește „Dacia", fiind astfel adept al unei tradiții istorice de cabinet, potrivit căreia dacii s-ar fi dus undeva în nord, de unde ne priveghează ca hyperborei, precum și în poemele eminesciene se simte de mai multe ori.

Autorul, cu studii la Padova, a preluat masiv dintr-un manuscris chorografic al Papei Pius al II-lea (1458 – 1464), în vremuri când copierea bine aleasă însemna erudiție, iar compilarea era metodă de cunoaștere științifică, mai dă știri din timpul lui Traian, Valerian și Aurelian, din Dacia Romană, apoi elo-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

giază faptele de arme ale lui Iancu de Hunedoara, despre care spune că a adus glorie deopotrivă ungurilor şi românilor: **„ex quibus natus erat”**. Incunabulul are o hartă a Europei pe care apar şi teritoriile românilor, cu toponime interesante, care merită un studiu aprofundat. Toate aceste elemente fac din *Cronica de la Nürnberg* cel mai important incunabul, care se aşează pozitiv în zorii istoriografiei europene de subiect **„daco-romanic”** şi care ar motiva un studiu monografic din acest punct de vedere.

*

În ceea ce priveşte colecția de carte românească veche, cele mai vechi titluri, pe care le avem, fac parte din prima linie a civilizației cărții la români. Se disting, astfel, două exemplare din *Carte românească de învățătură a lui Varlaam*, Iaşi, 1643, inițial foarte distruse, acum restaurate prin efortul conjugat al laboratoarelor de specialitate de la Muzeul Olteniei şi de la Biblioteca Națională a României. Cele două exemplare poartă însemne de circulație, ex librisuri şi ornamente manuscrise din Moldova, respectiv din zona Turda şi a Vaşcăului, care le conferă un plus de viață, înnobilându-le şi îmbogățindu-le mărturia pe care o depun în posteritate asupra rolului ce l-au avut în comunitățile româneşti din Bihor. Se justifică să amintim că antologia omiletică a lui Varlaam, adresată întregului neam românesc, de fapt a împânzit cu adevărat şi Bihorul, unde s-au găsit până acum aproape treizeci de exemplare, păstrate, atestate, sau copiate. Dacă aplicăm indicele de păstrare, calculat ca raport între cartea păstrată din secolul al XVII-lea şi cartea distrusă, rezultă că numai din *Cazania lui Varlaam* au putut circula în Bihor mai mult de 150 de exemplare (indicele de păstrare, rezultat din analiza de calculator este în acest caz de circa 18%), contribuind substanțial, împreună cu celelalte cărți vechi româneşti, în special cu *Chiriacodromionul* de la Bălgrad, 1699, la răspândirea unei limbi româneşti unitare şi expresive.

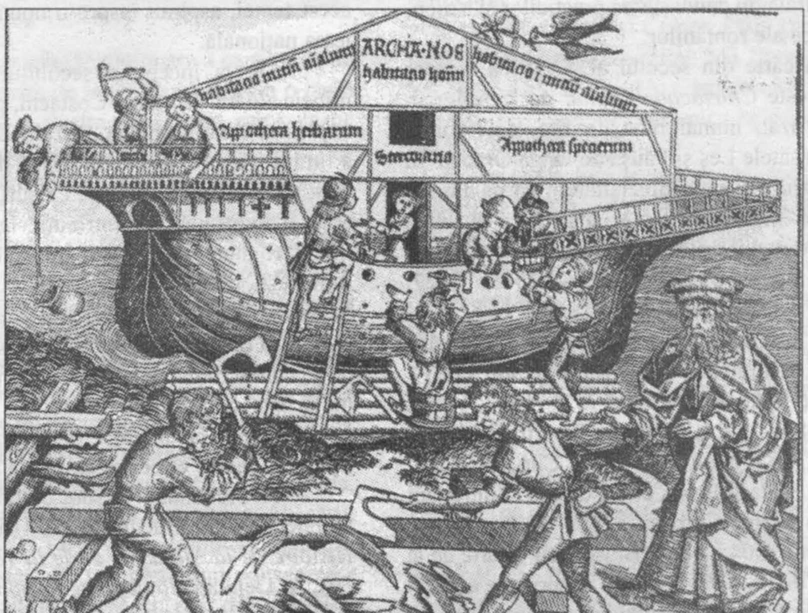

Secunda etas mūdi principiū a Noe habuit post diluuiū: qđ fuit vniuersale p totū Anno sexcētesimo vite Noe a pncipio aūt mundi fm he. Millesimosexingentesimoquinquagesimosexto. Sed fm .lxx. interptes quos Beda et ysido. approbāt Bis mille ducenti z. xlij. z durat vsq; ad abraham fm he. 292. annis. Sed fm .lxx. 842. annis. Ante diluuiū vo p.100. annos Dominus apparuit Noe id ē quingentesimo anno vite Noe.

Noe diuini honoris et iusticie amator filius Lamech. ingenio mitis z integer inuenit grām coram dño. Cū cogitatio hominū pna erat ad malū. Omi tpe omes in viam rectā reducere satagebat. Cūq; instaret finis vniuerse carnis precepit ei dñs vt faceret arcam de lignis leuigatis bituminatā intus et extra. que sit trecētoz cubitoz geometroz longitudinis. Orogius z post eū Augusti. z Hugo. Cubitū geometricū sex cubitos visuales facere dicit: quā pticas noiant. Sit itaq; trecētoz pticaz lōgitudis: qnquaginta latitudinis z triginta altitudinis. i. a fundo vsq; ad tabulatū sb tignis. Et i cubito cōsummab illā. In q māsiūculas cenacla fenestrā z ostium i latere deorsum faciēs. Noe igit post cētū z xx. ānos ad arcā fabricatā. q p solatio vite erant necēria cōportauit. Cūctoruq; ai aliū ad 9uādū genus eoz masclos sil' z feminas pter introduxit. Ipe deniq; z filij ei9 vxor z vxores filioz primo die mēb apul' ingressus ē. Facto diluuio cuz dñs oēm carnē deleuit. Noe cū suis saluat9 ē. Stetitq; arca sup altissimos mōtes armenie. Qui loc9 egressoz vocaf. Egressi deo grās egerūt. Et altare facto: deo sacrificabant.

Hoc signū federis qđ do inter me et vos z ad omnē animā. Gn. ix.

Arcus pluuialis siue Iris licet dicatur hře sex vel quatuor colores. tn̄ duos colores pncipaliter habet. q duo iudicia repñtant: aquę diluuiū pteritū figurat ne ampli9 timeaf. igneus futurū iudiciū signat per ignem vt certitudinaliter expectef. Illo diluuij Anno prima seculi etas termiata ē ab Adas vsq; ad diluuiū inclusiue. Etas scđa incepit q z ad abrahe natiuitatē vsq; perdurat.

Noe vna cū filijs z vxore ac filioz vxorib9 ex archa egressoz: ofestim altare edificatode cūct pecorib9 volatilibusq; mūdis holocausta dño obtulit. Et ei9 odorē suauitatis odorat9 est dñs. Propter qđ eidem dñs benedixit ac filijs suis dicens.

Din *Noul Testament de la Bălgrad*, 1648, ni s-a păstrat o singură filă, care atestă un exemplar cândva întreg. Textul este din *Apocalipsul lui Ioan*.

De o valoare patrimonială cu totul aparte este exemplarul din *Îndreptarea Legii*, Târgovişte, 1652, deoarece zecile de însemnări, pe care le poartă, arată că a fost folosit ca îndreptar de lege românească în satele din bazinul superior al Crişului Negru, într-un interval de peste două sute de ani, până la jumătatea secolului trecut. Concluzii similare cu ale noastre a stabilit pentru Transilvania şi Ioana Cristache-Panait, prin analiza însemnărilor de pe exemplare găsite pe valea Mureşului. Se poate da acum un răspuns temeinic, documentat, rezervei pe care unii istorici au avut-o față de acest prim cod tipărit de drept canonic şi civil în limba română, cuprinzând laolaltă legea arhierească şi legea împărătească, în sensul că din cauza limbii lui greoaie ar fi căzut repede în desuetudine. Cele 117 exemplare păstrate, majoritatea în Transilvania, probează contrariul, anume că la românii transilvăneni, inclusiv la cei bihoreni, legea românească a avut o viață lungă, fiind folosită în tranşarea unor cauze morale, ecleziastice şi private, mai ales dacă erau interne, fără implicarea străinilor şi a autorităților. Prelungita valabilitate a *Îndreptării Legii* se explică şi prin faptul că ea consacra obiceiul locului, ceea ce-i dădea supleţe, ascultare, crea posibilitatea asimilării dreptului consuetudinar pentru atenuarea sancțiunilor şi menținea vechea judecată sătească, în care se exersa instituția juzilor şi voievozilor locali. Există şi o recunoaştere a faptului că autoritățile au cunoscut şi au admis tacit, ca pe o realitate, circulația şi utilizarea *Îndreptării Legii* de către românii din Transilvania. După ocuparea Olteniei de către austrieci, prin decret imperial se admite pentru această provincie Codul lui Matei Basarab şi se cere lui Petru Dobra, procuror aulic general pentru Transilvania, să o traducă în limba latină, ceea ce acesta şi face sub titlul: *Regula legis voluntatae divini accomodata*. Manuscrisul traducerii, din 1722, precum şi o copie a lui din 1734 au fost semnalate de Nicolae Densuşianu la 1880, uitate, şi recent din nou aduse la lumină şi analizate de către Eva Mârza. Iată cum însemnările de pe exemplarul din fondul nostru al *Îndreptării Legii* anticipă şi se verifică în atât de scrupuloase dezvoltări ale documentelor. Acesta este încă un caz, în care se confirmă compatibilitatea cu adevărul a însemnărilor manuscrise de scriptori pe filele vechilor cărți româneşti, utilitatea tratării lor ca surse primare, pentru a înțelege **„istoria prin cei**

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

mici", cum plastic spunea Nicolae Iorga. Intensa circulație a exemplarului nostru din sat în sat, timp de două secole, pe o arie cu rază de câteva zeci de kilometri, la izvoarele Crișului Negru, despre care spun însemnările, multiplicată statistic prin o circulație comparabilă și un efect de conștiință comparabil al celorlalte exemplare păstrate, sau al celor risipite prin vreme, ne dau temei să putem vedea în întreg spațiul românesc **elemente ale unei unități juridice a românilor, care a premers cu mult unitatea politică, mai exact a făcut legătura dintre izbânda lui Mihai Viteazul și înfăptuirea visului unității naționale și statale a românilor**. Cercetarea de patrimoniu din ultimii ani face posibilă o asemenea părere, prin acumulările ce le dezvăluie în dinamica multiseculară a acestei cărți, justificând puncte noi de vedere în istoria culturală, în cunoașterea practicilor și a mentalităților politico-juridice ale românilor.

Cea de a cincea carte din secolul al XVII-lea, asupra căreia atragem atenția, este *Chiriacodromionul* de la Bălgrad, 1699, exemplar foarte uzat, numai bloc de file, deci foarte folosit, cu însemnări din satele Leș și Păușa de lângă Oradea. În continuare, colecția prezintă o mare diversitate a cărții din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, încât în ansamblul ei, după centrele de tipar, arată direcțiile din care a pornit cartea către vestul românesc, astfel: Iași, cu 6 cărți dintre anii 1643 – 1827; Alba Iulia (Bălgrad), cu 3 cărți tipărite între 1648 – 1699; Târgoviște, cu 4 cărți dintre anii 1652 – 1715; București, cu 11 cărți dintre anii 1720 – 1778; Râmnic, cu 17 cărți dintre anii 1706 – 1820; Blaj, cu 34 de cărți tipărite între anii 1753 – 1827; Viena, cu 5 cărți dintre anii 1780 – 1826; Sibiu, cu 7 cărți dintre anii 1798 – 1826; Neuchâtel, cu o carte de la 1781; Cluj, cu 3 cărți dintre anii 1791 – 1830; Buda și Pesta, cu 25 de cărți dintre anii 1804 – 1826; Neamț, cu 5 cărți dintre anii 1807–1826; Oradea, cu 7 cărți tipărite între anii 1804 – 1830; Brașov, cu o carte de la 1810 și Paris, cu o carte de la 1809. Se poate observa pe această statistică mișcarea în timp a preponderenței pe care succesiv, sau simultan, au avut-o diferitele centre de tipar în aprovizionarea cu carte a zonei de circulație.

Gruparea tematică scoate în evidență, în primul rând, cărțile iviriene de la Râmnic și Târgoviște, printre care *Octoihul* (1712), *Liturghierul* (1713), *Ceaslovul* (1715), al căror text, caracteristici tipografice și ornamente fac o îndelungată tradiție la Râmnic, București și Buzău, mai ales în seria *Liturghierelor*, din care sunt în colecție ediții de la 1728, 1741, 1746, 1767 etc. Desigur, ele reprezintă numai o parte foarte mică a cărții iviriene, purtate din mână în mână până în faldurile munților și în pânza câmpiei bihorene, unde Antim Ivireanu avea o mare autoritate, din moment ce numele lui era folosit la 1711 de românii din Beiuș, pentru a eluda propaganda calvină și presiunile adiacente ei.

Din cartea de la Râmnic se disting o seamă de antologii (1737, 1743, 1745), care premerg mineilor de la 1776 – 1778 ale lui Chesarie. Dintre acestea le avem pe primele două, în ordinea în care s-au tipărit, ale lunilor octombrie și noiembrie, cu prefețe de o mare importanță culturală, în care Chesarie face o periodizare insolită a istoriei românilor, cu idei daciste și latiniste, cu ecouri din iluminismul francez. De la Râmnic, ca și din celelalte centre de tipar, se păstrează în colecție mai multe psaltiri, octoihuri, molitvelnice, care probează puterea de absorbție a zonei Bihorului, marea necesitate de text tipărit în limba română.

Dominanta colecției după 1780 o dau cărțile Școlii Ardelene, tipărite la Buda, Blaj, Viena, Oradea, Sibiu și Cluj. Este prezentă aproape întreaga operă tipărită a lui Petru Maior, lipsesc numai traducerile de știință popularizată, există gramatica clain-șincaiană de la 1780, a lui I. Alexi de la 1826, *Biblia* lui Micu de la 1795, mineile lui Molnár de la Buda pe lunile noiembrie și decembrie, care reiau textul lui Chesarie de la Râmnic, avem manuale de ortografie și de aritmetică, ediții diferite, cărți cu prefețe de Constantin Diaconovici Loga, *Elegia* lui Șincai de la 1804, calendare-schematisme de ale lui Samuil Vulcan, ediția Eder din 1791 a *Supplexului*, *Poslania* orădeanului N. Horvat, și altele, care susțin densitatea cu care ideile filologice, istorice, economice și etice au circulat în Bihor.

Prin urmare, multă carte filologică și istorică, nu numai liturgică, fapt care demonstrează procesul de laicizare al lecturii, deschiderea și lărgirea orizontului informațional al cititorilor, întemeierea patriotismului nu numai pe fidelitatea față de credința tradițională, ci și pe cunoașterea istoriei, edificarea patriotismului sub forma unei noi și potențiale demnități și unități a acelora ce se descopereau nepoții anticilor romani și care, pe acest temei, aspirau înspre o nouă condiție umană, înspre unitatea națională.

De la începutul secolului al XIX-lea se disting trei mineie ale lui Veniamin Costachi, prin care s-au dat noi mlădieri expresive limbii române. Rezultă că și această reformă stilistică a limbii române, în pragul ieșirii normelor literare unice, a fost cunoscută de românii de pe Crișuri. În special asemenea cărți au adus o inestimabilă contribuție la evoluția relativ omogenă a limbii române, grație permanentelor legături complexe, interromânești, de-a lungul timpului, cum vedem că s-a întâmplat și în Bihor, prin prisma acestei colecții și a întregii biblioteci și bibliografii de carte veche românească din Bihor.

Descrierea analitică a cărților a evidențiat, în marea majoritate a cazurilor, identitatea cu descrierea standard din *Bibliografia Românească Veche*, dar a și asigurat contribuții de tipul **„addenda et corrigenda"** la aceasta.

A. Addenda. Nu sunt descrise până acum analitic următoarele: *Psaltire*, București, 1758 (nr. 29 din catalog); J. L. Carra, *Histoire de la Moldavie et de la Valachie*, Neuchâtel, 1781 (nr. 59); A. Demian, *Tableau géographique et politique*, Paris, 1809 (nr. 82); *Minei pe luna noiembrie*, Buda, 1804 (nr. 72); *Minei pe luna decembrie*, Buda, 1805 (nr. 73); G. Șincai, *Elegia*, Oradea, 1804 (nr. 71); I. Corneli, *Tabla Cibeti*, Oradea, 1820.

B. Corrigenda. În catalogul citat, din anul 1993, sunt câteva zeci de cazuri, în care se aduc informații care modifică, sau completează ceea ce se știa până acum despre cărțile respec-

Reproducerile: ***Cronica de la Nürnberg*** **(1493)**

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

tive. Pentru a nu ne repeta, aici vom indica numai titlul şi poziţia din catalog, unde se pot găsi informaţiile respective în capitolul de note generale: *Ceaslov*, Târgovişte, 1715 (nr. 11); *Antologhion*, Râmnic, 1737 (nr. 16); *Antologhion*, Râmnic, 1745 (nr. 18 şi 19); *Liturghie*, Bucureşti, 1746 (nr. 20); *Triodion*, Bucureşti, 1746 (nr. 22); *Molitvelnic*, Râmnic, 1747 (nr. 23); *Psaltire*, Blaj, 1764 (nr. 36); *Evanghelie*, Bucureşti, 1760 (nr. 31); *Catavasier*, Blaj, 1769 (nr. 43); *Minei pe luna octombrie*, Râmnic, 1776 (nr. 46); *Ceaslov*, Blaj, 1778 (nr. 52 – 55); Micu-Şincai, *Elementa lingvae...*, Viena, 1780 (nr. 57); *Euhologhion*, Blaj, 1784 (nr. 61 – 62); *Acatist*, Sibiu, 1807 (nr. 78); *Liturghie*, Sibiu, 1807 (nr. 79); *Apostol*, Blaj, 1815 (nr. 96, vezi şi ediţia anterioară la nr. 70); N. Maniu Montan, *Orthoepia*, Sibiu, 1826 (nr. 119) etc.

*

Direcţiile de migrare şi aria de staţionare a cărţilor ce au ajuns în cele din urmă în colecţia de la Oradea, compun o hartă deosebit de sugestivă pentru a ilustra că fiecare carte veche românească a însemnat o conexiune, sau un şir de conexiuni, orizontale, între provinciile româneşti, dar şi verticale, în conştiinţa fiecărui proprietar şi cititor, fie individ, fie colectivitate, până la care a ajuns. Din toate ex librisurile şi însemnările de pe cele 129 de cărţi descrise în catalog, rezultă receptarea lor în 53 de localităţi, din Bihor, respectiv în alte 50 de localităţi din judeţele înconjurătoare, unele chiar în localităţi din Muntenia, sau din Moldova. Efectul de coridor şi spaţiu cultural al acestor cărţi este foarte mare, iar localitatea cea mai des intersectată, ca o placă turnantă, este Oradea, pe unde au trecut peste 60 din cărţile ce se odihnesc acum definitiv la Biblioteca Judeţeană, tipărite între anii 1712 – 1830 la Târgovişte, Râmnic, Bucureşti, Blaj, Buda, sau chiar Oradea. Beiuşul e implicat în periplul a 11 cărţi, tipărite între anii 1715 – 1830, la Târgovişte, Râmnic, Bucureşti, Sibiu, Buda, Viena, sau Oradea. Pe trei cărţi sunt consemnate localităţile Vaşcău (vezi poziţiile 6, 97 şi 101 din catalog), respectiv Şuştiu (la poziţiile nr. 1, 6, 47), amândouă de pe valea Crişului Negru. Cărţile din colecţie au mai trecut, sau au stat, în următoarele aşezări din Bihor: Băiţa (vezi nr. 6 din catalog), Bărăşti (nr. 6), Belejeni (nr. 8), Betfia (nr. 35 şi 61), Borod (nr. 21 şi 25), Borozel (nr. 21 şi 25), Borz (nr. 123), Cărăsău (nr. 26), Cărpinet (nr. 9), Chijic (nr. 48), Criştior (nr. 111), Cuieşd (nr. 32), Cuzap (nr. 18), Dobricioneşti (nr. 21 şi 25), Duşeşti (nr. 52), Finiş (nr. 24), Fânaţe (nr. 5 şi 32), Hidişel (nr. 12), Homorog (nr. 32), Ianoşda (nr. 32), Ioaniş (nr. 76), Leş (nr. 7), Lugaşu (nr. 13), Luncşoara (nr. 79), Lupeşti (nr. 101), Marghita (nr. 86 şi 99), Olcea (nr. 6), Ortiteag (nr. 13), Păuşa (nr. 7), Petid (nr. 26), Pocola (nr. 99), Ponoare (nr. 11), Roşia (nr. 67), Salonta (nr. 116), Sarheghea (nr. 5), Seghişte (nr. 6), Sâmbăta (nr. 63), Sitani (53), Sânmartin de Beiuş (nr. 83 şi 123), Sârbeşti (nr. 47), Sohodol Lazuri (nr. 67), Şerghiş (nr. 44), Şoimuş Petreasa (nr. 123), Tinăud (nr. 79), Tinca (nr. 44), Totoreni (nr. 10), Tulca (nr. 52), Viişoara (nr. 99), Voievozi (nr. 18). Se poate lesne observa că sunt cărţi care au umblat din sat în sat, precum *Îndreptarea Legii*, care are ex librisuri şi însemnări din Vaşcău, Olcea, Fânaţe, Băiţa, Câmpanii de Sus, Seghişte, Bărăşti. *Liturghierul* de Târgovişte, 1713, trece prin Cocuşeşti (Alba), prin Totoreni şi Beiuş. *Octoihul* de Bucureşti, 1746, trece prin satele Borod, Borozel şi Dobricioneşti, de unde ajunge la Oradea. Un *Catavasier* de Blaj, 1777, ajunge la Şicula (Arad), de unde vine la Şuştiu şi pleacă la Sârbeşti, *Ceaslovul* de Râmnic, 1753, de la Şepreuş, Argeş, trece munţii şi ajunge la Cărăsău şi Petid în Bihor. În general, drumurile cărţilor nu au fost liniare şi rapide, au fost drumuri funcţionale, de cele mai multe ori cu îndelungate popasuri, în tentativa de a răspunde cererii care le absorbea înspre extremităţile provinciilor locuite de români.

Drept urmare, pe filele lor apar o sumedenie de proprietari şi localităţi din jurul Bihorului, marcând drumul lor de sosire în Bihor, sau cel de continuare a călătoriei lor radicale. Din judeţul Arad sunt menţionate 9 localităţi, cele mai multe: Arăneag (nr. 76 din catalog), Băneşti (nr. 46), Bocsig (nr. 54), Ineul de Arad (nr. 70, 72, 73), Lipova (nr. 101), Nădlac (nr. 72), Şicula (nr. 47), Firiteaz (nr. 109), Socodor (nr. 50). Câte 6 localităţi apar pe filele acestor cărţi, din judeţele Cluj, Sălaj şi Satu Mare, sugerând posibile drumuri de apropiere şi îndepărtare a cărţii. Astfel, dinspre Cluj, cartea a sosit prin Calna (nr. 28), Comşeşti (nr. 27), Jac (nr. 20), Dăbâca (nr. 15), Gherla (nr. 109), Poeni (nr. 88). Din Sălaj cartea a coborât înspre Bihor, cu transhumanţa, pe valea Crasnei şi a Barcăului, prin Giurtelecul Şimleului (nr. 5), Crişeni (fost Ţigani, acum înglobat în Zalău, vezi nr. 96), Crasna şi Crasna Plaiu (nr. 111), Meseşenii de Sus (fost Căţelul Român, vezi nr. 15), Şeredeiu (nr. 17, 22, 31). Către Sătmar, cărţile au ajuns la Carei (nr. 16, 36, 40), Blaja şi Sudurău (nr. 65), Sărvăzel (de asemenea nr. 65), Săuca (nr. 42) şi Tiriam (nr. 16, 34 şi 40).

Am mai descifrat în ex librisuri şi însemnări numele unor localităţi din Alba: Cocuşeşti (nr. 10), Henig (nr. 99), Vidolm şi Sălciua de Sus (nr. 1); din Timiş: Pesac (nr. 54), Băteşti (fost Băleşti, vezi nr. 46), Lugoj (nr. 106) şi chiar Timişoara (nr. 72). Din Hunedoara: Peştişul Mare (fost Alpeşti, vezi nr. 12) şi Ciopa (nr. 74). Mai apar din Transilvania localităţile: Jirca (ipotetică descifrare, lângă Topliţa, vezi nr. 37), Becaş (Harghita, vezi nr. 58), Târgu Mureş şi Miercurea Ciuc (nr. 88), Vecerd (nr. 108), judeţul Sibiu.

De peste munţi apar toponimele: Şişcani, de lângă Iaşi (nr. 2), Văvălucile (Buzău, vezi nr. 122), Bărbăteşti (nr. 19), Buzăşti (nr. 19) şi Bârsăşti (nr. 37) din Gorj, Obedini şi Craiova din Dolj (vezi nr. 86), respectiv Stârci şi Şipreuş din Argeş (vezi nr. 69 şi 26). Ipotetice ca aşezare geografică apar trei toponime implicate în însemnările de pe *Evanghelia* de Blaj, 1765, ajunsă în Muntenia, în satul Bârsăşti din Gorj: Slobozia, Hohala şi Plaiu Novacilor (vezi nr. 37). Cartea aici menţionată, ca şi *Octoihul* de Sibiu, 1826 (nr. 122) fac o preţioasă mărturie în sensul că şi cartea din Transilvania a circulat şi a fost folosită dincolo de munţi, nu numai invers.

Note:

19. LENGHEL, Ioan, *op. cit.*, pp. 377 – 389.

20. MĂLINAŞ, Constantin, *Manuscrise vechi româneşti din Bihor*, în **Valori bibliofile din patrimoniul cultural naţional**, vol. 2, Bucureşti, 1983, pp. 154 – 165; Idem, *Valori patrimoniale deosebite în colecţia de carte veche românească a Bibliotecii Judeţene din Oradea*, în **Valori bibliofile...**, vol. 1, Râmnicu Vâlcea, 1980, pp. 313 – 318; Idem, *Catalog de carte românească veche* (1643 – 1830), Cuvânt înainte de prof. dr. Dan Simonescu, Oradea, Editura „Mihai Eminescu", 1993, 152 p. + il.; SCHATZ, Elena-Maria, *Catalogul colecţiei de incunabule*, Bucureşti, Biblioteca Naţională a României, 1995, pp. 119 – 123; HOLBAN, Maria, *Călători străini despre Ţările Române*, vol. 1, Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1968, pp. 469 – 474.

21. LENGHEL, Ioan, *Incunabulele Bibliotecii Judeţene Oradea*, în „CRISIA", Oradea, Muzeul Ţării Crişurilor, 1975, pp. 137 – 144; MĂLINAŞ, Constantin, *Incunabulele de la Oradea*, în „Filobiblion", Oradea, trim. II-III, 1979, pp. 13 – 14; an 3, nr. 5, 1979, pp. 10 – 11; Idem, *Carte veche ştiinţifică la Oradea*, în „Filobiblion", Oradea, an. 4, nr. 7, p. 9; Idem, *Cronica cercetării ştiinţifice*, în „Biblioteca", Bucureşti, nr. 1, martie 1980, p. 17. Celelalte trei incunabule sunt prezentate succint în acest articol, fiind: *Defensorium curatorum...*, Paris, 1461 – 1490; Rolevich Warnerus, *Chronica... fasciculus temporum*, Veneţia, 1479; Coracciolus Robertus, *Opera Varia*, Veneţia, 1485.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Meridian biblioteconomic

MINISTERUL CULTURII ŞI CULTELOR

Stimate Domnule Prefect,

Avem deosebita satisfacţie să vă aducem la cunoştinţă că a fost publicată Legea Bibliotecilor *în* Monitorul Oficial *nr. 422 din 18 iunie 2002. Promulgarea acestei legi este un prilej unic atât pentru mine, cât şi pentru Dumneavoastră, întrucât asistăm pentru prima dată în istoria modernă a României la apariţia unui asemenea act normativ. Încercări similare au existat, în anul 1832, în cadrul* Regulamentului organic *şi în 1932, când guvernul Nicolae Iorga a iniţiat* Legea muzeelor şi bibliotecilor comunale, *dar niciodată nu s-a făcut referire la* sistemul naţional de biblioteci. *Această* Lege a bibliotecilor *face parte integrantă din* Strategia naţională în domeniul culturii scrise şi lecturii publice pentru integrarea în societatea informaţională, *strategie concepută de către Ministerul Culturii şi Cultelor în virtutea* Programului de guvernare 2001 – 2004. *Principiul fundamental al legii constă în statuarea rolului strategic al bibliotecii în cadrul societăţii informaţionale, ca instituţie publică care stochează, prelucrează şi difuzează informaţia.*

Stimate Domnule Prefect, potrivit legii, în fiecare unitate administrativă a României, comună, oraş, municipiu, municipiu-reşedinţă de judeţ, este obligatoriu să existe o bibliotecă publică *pentru asigurarea accesului liber, egal şi gratuit, fără nici o discriminare, al tuturor cetăţenilor români care locuiesc pe teritoriul unei unităţi administrative.*

În consecinţă, vă rugăm să aveţi amabilitatea de a supraveghea împreună cu aparatul propriu al Prefecturii şi cu ajutorul Direcţiei judeţene pentru cultură, culte şi patrimoniu cultural naţional, serviciu public descentralizat al Ministerului Culturii şi Cultelor, respectarea prevederilor prezentei legi şi îndeosebi includerea în bugetele pentru anul 2003 adoptate de către consiliile locale din teritoriul judeţului, precum şi de către Consiliul judeţean, a fondurilor financiare necesare pentru funcţionarea bibliotecilor publice. Cunoaştem realităţile triste petrecute în ultimii 12 ani, mai ales măsurile abuzive din unele comune şi oraşe mici care au condus la desfiinţarea bibliotecilor publice şi din aceste motive, vă rugăm să dispuneţi reînfiinţarea acestor biblioteci acum, când se alcătuiesc proiectele de buget pentru anul 2003.

Stimate Domnule Prefect, în transpunerea în practică a prevederilor Legii Bibliotecilor, *aveţi cel mai important rol. Ministrul Culturii şi Cultelor are o deplină încredere în colaborarea cu Dumneavoastră.*

Cu stimă,

ACAD. Răzvan THEODORESCU
MINISTRUL CULTURII ŞI CULTELOR

MINISTERUL CULTURII ŞI CULTELOR

Stimate/ă Domnule/ă Bibliotecar

De curând, a apărut Legea Bibliotecilor *în* Monitorul Oficial *din 18 iunie 2002. Este prima lege care se referă la* sistemul naţional de biblioteci, *din întreaga istorie modernă a României de peste 180 de ani. Împreună avem de îndeplinit o misiune istorică. În cazul unei nereuşite nu avem nici o scuză în faţa contemporanilor şi, mai ales, a urmaşilor noştri. Ministerul Culturii şi Cultelor a susţinut asiduu promulgarea acestei legi. În continuare va urmări respectarea prevederilor legale şi va acorda sprijinul material de care dispune pentru dezvoltarea bibliotecilor publice, dar să nu uitaţi nici o clipă că rolul fundamental în transpunerea în practică a principiilor legii vă revine numai Dumneavoastră. Nimeni nu vă poate înlocui în bibliotecă. Nimeni nu vă poate înlocui în relaţia directă cu utilizatorul bibliotecii. În exercitarea profesiei de bibliotecar puteţi fi ajutat, dar nu înlocuit. Prin* Legea Bibliotecilor *vi s-a acordat o şansă unică de a fi părtaşi ai destinului cultural românesc. Nu irosiţi această şansă, în pofida tuturor vicisitudinilor cu care vă confruntaţi. Cunoaştem greutăţile şi uneori umilinţele care vă apasă, dar vă rugăm să reţineţi fondul misiunii Dumneavoastră. Fără aportul Dumneavoastră aproape nimic nu se poate împlini din dezideratele noastre.*

Cu stimă,

ACAD. Răzvan THEODORESCU
MINISTRUL CULTURII ŞI CULTELOR

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

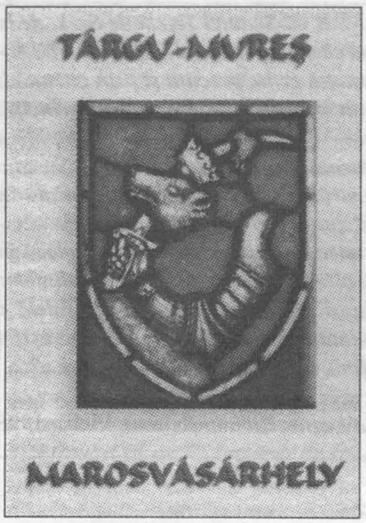

Simpozionul Național „200 de ani de lectură publică la Târgu-Mureș”

organizat de
Ministerul Culturii și Cultelor, Consiliul Județean Mureș, Prefectura Județului Mureș, Direcția Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național a Județului Mureș, Primăria Municipiului Târgu-Mureș, Biblioteca Județeană Mureș

Târgu-Mureș
26 – 28 septembrie 2002

Biblioteca și lectura

Dimitrie POPTĂMAȘ
Director, Biblioteca Județeană Mureș

Gradul de cultură și civilizație al unei colectivități a fost și rămâne condiționat de instituțiile sale. Biblioteca se înscrie între cele cu importanță civilizatoare mai presus decât altele, fiind suma cunoștințelor umane la un moment dat. Vechimea orașului Târgu-Mureș se pierde în îndepărtata istorie, iar prima atestare documentară îl confirmă ca existent la anul 1332, într-un act de plată a zeciuielii preotului „roman”. Așezarea trebuia să fi fost consolidată și din punct de vedere instituțional. La mai bine de 200 de ani, în 1557, aici era menționată o bibliotecă pe lângă un așezământ instructiv-educativ. **Schola Particula**, primul de acest fel de pe cuprinsul României. Acestuia i-a urmat ctitoria guvernatorului Sámuel Teleki (1739 – 1822), originar din Gornești, care, pe timpul când era la Viena, în funcție de mare dregător, gândește și pune în aplicare planul unei mari biblioteci europene, instituție care va tezauriza resursele materiale ale întinselor moșii de pe Valea Mureșului și compensațiile financiare ale serviciilor sale, în rezerve spirituale. Biblioteca împlinită își deschide porțile în anul 1802, fiind declarată bibliotecă publică, adică a cetățenilor, prin dorința sa ultimă în care se spune: ***„las această bibliotecă în seama posterității recunoscătoare pentru propășirea științelor [...] pentru folosul cetățenilor [...] și totodată nutresc speranța că astfel cunoștințele înțelepților lumii vor fi la îndemâna tuturor...”.***

Lor le-au urmat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea numeroase biblioteci școlare, pe lângă instituții de cult ori administrative, societăți, asociații, uniuni, precum și cele personale, având destinații precise și colecții dirijate.

Dacă Biblioteca Teleki, prin valoarea și profilul colecțiilor, a rămas una savantă, științifică, în anul 1913, odată cu darea în folosință a impozantului Palat al Culturii, se instituie biblioteca publică în adevăratul sens al cuvântului, continuatoare a unei fericite tradiții, dezvoltată la cerințele timpului, evoluția demografică și urbanistică a localității, dezvoltarea industrială, a atelierelor de meserii, diversificarea învățământului, raportată la cerințele cunoașterii și informării.

Ambele instituții își continuă astăzi misiunea pentru care au fost ctitorite, completându-se între ele în întregirea informației, într-o unitate indestructibilă, în folosul societății.

Este cel mai frumos dar, util și nobil, cum au fost și ctitorii lor, impunând împărtășirea din spiritul și noblețea cărților, garanția unei vieți civilizate, pentru care le aducem recunoștință.

Foaie de parcurs

SPIELMANN-SEBESTYÉN Mihály
Bibliotecar șef serviciu, Biblioteca Teleki-Bolyai

Anul 1802 în viața urbei de pe Mureș – a Oșorheiului – a fost un an deosebit de fecund. Se încheie cariera unui *doctor medicinae* care a creat o operă medicală complexă, vastă și rotundă, mult timp fără egalare. Doctorul István Mátyus (1725 – 1802) prin **Diaetetica** sa aproape prevestea și invita viitoarea universitate medico-farmaceutică pe meleagurile noastre, care va fi întemeiată peste cinci sferturi de secol, adică în 1945.

Colegiul Protestant din Târgu-Mureș (creat în 1557) moștenește din averea doctorului o tiparniță modestă dar bine echipată, care începând din anul 1802 va scoate fără întrerupere, timp de aproape 120 de ani, cărți, afișe, broșuri, efemeride. Prin acestea Târgu-Mureșul se ridică printre așezările spirituale definitorii, cu activitate tipografică independentă, bogată și durabilă.

Printre cărțile scoase se află și lucrarea lui János Bolyai *Appendix sive Scientia spatii* (1831), lucrare care a revoluționat științele matematice și a contribuit la ieșirea omului în spațiul cosmic. Descoperirea geometriei „absolute”, adică a celei neeuclidiene de J. Bolyai n-ar fi fost posibilă fără existența fondurilor bogate în lucrări de științe exacte din Biblioteca Teleki și din Colegiul Reformat din Târgu-Mureș.

Fondarea Bibliotecii Teleki și nașterea lui János Bolyai au avut loc în același an, 1802.

Așezarea bibliotecii de către Sámuel Teleki la Târgu-Mureș, într-un oraș liber regal, cu școli de tradiție și cu judecătorie supremă, în inima Transilvaniei, nu a fost jocul hazardului. Regiunea a exercitat o atracție permanentă asupra intelectualilor: savanți, scriitori, medici, actori, arhitecți, preoți, profesori și juriști, timp de câteva secole. Încununarea eforturilor lor spirituale, didactice și creatoare a fost deschiderea unei biblioteci de talie europeană. Cărțile, care de acum încolo se vor afla la dispoziția tuturor generațiilor de învățați și tineret studios, vor influența în mod cert gândirea și scrisul celor de aici, practica de zi cu zi a celor care vin să se adape la izvoarele pure ale științelor și artelor. Într-un cuvânt, Biblioteca Telekiana a avut și are o **misiune necesară** și salutară, culturală și livrească inegalabilă, pe care trebuie să o îndeplinească și în secolul 21.

Semnele cerești și pământești, umane și spirituale sunt promițătoare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

PROGRAM

· Joi, 26 septembrie 2002 – Palatul Culturii

Cuvânt de deschidere – Dimitrie POPTĂMAȘ, directorul Bibliotecii Județene Mureș

Alocuțiuni

Florin ROTARU, ministru secretar de stat, Ministerul Culturii și Cultelor

Ovidiu NATEA, prefect, Prefectura Județului Mureș

VIRÁG György, președinte, Consiliul Județean Mureș

Nicolae Băciuț, director, Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural a Județului Mureș

Dr. Dorin FLOREA, primar, Primăria Municipiului Târgu-Mureș

Lucrările simpozionului în plen

Comunicări

SPIELMANN Mihály, Biblioteca Județeană Mureș – *Biblioteca Telekiana – trecut, prezent, viitor*

Dimitrie POPTĂMAȘ, Biblioteca Județeană Mureș – *De la biblioteca tradițională, la biblioteca publică modernă*

Sidonia PUIU, Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca – *Elogiu bibliotecarului*

Elena Maria SCHATZ, Ministerul Culturii și Cultelor – *Incunabulele din județul Mureș între lista lui Constantin Karadja și catalogul colectiv al incunabulelor din România*

Dr. Liviu URSUȚIU, Cluj-Napoca – *Știutori de carte românească în Transilvania în a doua jumătate a secolului al XVII-lea*

Dr. Anca SÂRGHIE, Universitatea „Lucian Blaga" Sibiu – *Imperative de viitor în biblioteca publică românească*

Dr. Berdj AȘGIAN, Târgu-Mureș – *Omul de știință între bibliotecă și Internet*

Elisabeta BENYI, Biblioteca Metropolitană București – *Cartea electronică*

Liliana MOLDOVAN, Biblioteca Județeană Mureș – *Valențele hermeneutice ale lecturii*

Lucrările simpozionului pe secțiuni

Secțiunea I – Palatul Culturii

Contribuții la istoria cărții și a bibliotecii

Comunicări

Aurelia Veronica FILIMON, Târgu-Mureș – *Biblioteca Telekiana în perioada interbelică (1918 – 1940)*

Ana Mariana OLTEANU, Târgu-Mureș – *Tipărituri franceze din secolul al XVI-lea în Biblioteca Teleki*

Dr. Grigore PLOEȘTEANU, Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gh. Șincai" al Academiei Române, Târgu-Mureș – *Preocupări pentru lectură la românii mureșeni în prima jumătate a secolului al XIX-lea*

Dr. Mihai GHERMAN, Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca – *Texte standard în cultura*

„... Eu, contele de I.S.R.G. Sámuel Teleki de Szék, de la vârsta de 19 ani cumpărând cărți de pretutindeni, cu râvnă neobosită, cu sârguință și cu multă grijă, precum și prin cheltuieli considerabile, am constituit o bibliotecă (bazată pe principii științifice moderne), pe care – dacă voi apuca – o voi amplifica cu un muzeu de științe naturale și cu cărțile soției mele, Susana Bethlen de Iktár (volume strânse de ea cu mare sârguință în timpul cât trăise) pe care și dumneaei dorea să le anexeze acestei biblioteci, prin dorința mea ultimă las această bibliotecă în seama posterității recunoscătoare pentru propășirea științelor în patria mea, pentru folosul cetățenilor și sub grija fidelă a urmașilor mei, și totodată nutresc speranța că astfel cunoștințele înțelepților lumii vor fi la îndemâna tuturor..."

Din *Tabula Legum Bibliothecarum*, Viena, 1798

Biblioteca Telekiana

Fondul Teleki-Bolyai a rezultat din asocierea celor două mari colecții distincte: *Teleki* cu un număr de 40.000 de volume și *Bolyai* cu 80.000 de volume. Acestora li s-au adăugat de-a lungul timpului alte fonduri provenite din diferite tipuri de biblioteci tradiționale din Transilvania: școli confesionale, biblioteci personale și biblioteca Mănăstirii franciscane din Călugăreni (jud. Mureș), cât și achiziții noi. Azi fondul se cifrează la 210.000 de volume.

Biblioteca Telekiana din Târgu-Mureș este una din cele mai bogate colecții de carte din Transilvania, lăcaș al culturii europene din secolele trecute, constituind o colecție științifică cu structură enciclopedică, păstrătoare a multor rarități bibliofile.

Fondatorul este **Teleki Sámuel** (Gornești, 1739 – Viena, 1822), cancelar al Transilvaniei (1791 – 1822), cel care a început colecționarea cărților, după un plan bine conturat inițial, cu scopul de a înființa o bibliotecă publică.

Aripa în care funcționează și în prezent *Biblioteca Telekiana*, a fost construită cu această destinație, în stil baroc, în anii 1799 – 1802, de contele Teleki Sámuel. În anul **1802** și-a deschis porțile prima bibliotecă publică, care păstrează și azi mobilierul și aranjarea originală a cărților.

Ctitorul bibliotecii a cumpărat cu prioritate cărți științifice, dar a colecționat și rarități bibliofile: manuscrise valoroase, 52 de incunabule, unicate, ediții princeps și prime ediții. Cu deosebită grijă pentru acuratețea și frumusețea tiparului, Teleki alege operele clasicilor greci și latini, constituind colecția „Bibliotheca classica", cu 1.400 de autori și 3.000 de lucrări.

Manuscrise

Din fondul valoros de manuscrise al colecțiilor cel mai vechi este *Codicele Koncz* din secolul al XIV-lea, care conține textul Biblici în limba latină, pe 433 foi de pergament, ornat cu inițialele colorate în roșu și albastru. Însemnările marginale ale acestui exemplar sunt considerate al șaselea monument de limbă maghiară.

Deosebit de valoroase sunt manuscrisele lucrărilor editate și needitate ale celor doi matematicieni Bolyai Farkas și Bolyai János, fragmentele autobiografice și scrisorile lor, dintre care cea mai importantă este cea a lui Bolyai János trimisă tatălui său, prin care îl informează despre descoperirea geometriei neeuclidiene: *„... Din nimic am creat o altă lume, o lume nouă"*.

Incunabule

Azi, biblioteca are 66 de incunabule, al căror catalog a fost tipărit în anul 1971. Ele reprezintă primele tipărituri de la invenția tiparului, păstrate în colecția noastră. Cel mai vechi incunabul, apărut la Bologna, în jurul anului 1475, reprezintă opera umanis-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

„Cărțile pe care le-am achiziționat încă din tinerețe cu mari cheltuieli și sârguință, prin multă râvnă, precum și acelea pe care le voi mai obține cu ajutorul lui Dumnezeu până la capătul zilelor mele, unindu-le cu colecția de cărți maghiare ale răposatei mele soții – fiindcă și dumneaei fusese de acord cu unificarea zisă –, precum și cu colecția de mineralogie, le las sub formă de fidei commissum și deleg etern urmașilor și succesorilor mei din neamul și familia Teleki, pentru ca ei să aibă grijă și să garanteze ca amintitele colecții să contribuie la propășirea științelor în patria mea și în rândurile națiunii mele. Las drept obligație urmașilor și succesorilor mei, ca volumele să fie păstrate, după ediții și număr, pe baza cataloagelor, în casa mea special amenajată de la Tg. Mureș, să fie ținute sub numele meu, să fie conservate prin grijă permanentă, nici un exemplar să nu fie înstrăinat niciodată, nici vândut vreunul, nici fondul să nu fie împărțit de succesorii mei".

Din *Testamentul lui Sámuel Teleki*, Oradea, 1800

tului Galeotto Marzio, *Liber de homine*. (*Catalogus Incunabolorum Bibliothecae Teleki-Bolyai*).

Valori bibliofile

Cartea românească veche formează un domeniu aparte, cu cele 231 de tipărituri aparținătoare secolelor XVII – XIX, editate la Iași, Snagov, București, Buzău, Râmnic, Sibiu, Brașov, Alba Iulia, Buda, Viena. Dintre cele mai vechi tipărituri românești menționăm: *Cartea românească de învățătură* sau *Cazania lui Varlaam* (Iași, 1643), *Noul Testament de la Bălgrad* (Alba Iulia, 1648), prima traducere integrală a Bibliei în limba română, *Biblia de la București* (1688). Relevăm lucrările eruditului domnitor moldovean Dimitrie Cantemir: *Histoire de l'Empire Othoman* (Paris, 1743), importanta lucrare *Descriptio Moldaviae* existentă în două versiuni: cea germană, *Beschreibung der Moldau* (Frankfurt-Leipzig, 1771) și cea în limba română, *Scrisoarea Moldovei* (Mănăstirea Neamț, 1825).

Cartea românească a secolului al XVIII-lea, influențată de noul curent cultural ideologic al Luminilor, este reprezentativă pentru colecția bibliotecii. Remarcăm lucrările corifeilor Școlii Ardelene: Samuel Micu Clain, Gheorghe Șincai, Petru Maior și cele trei exemplare ale documentului *Supplex Libellus Valachorum Transilvaniae* (Cluj, 1791).

Biblioteca însumează sute de exemplare de cărți vechi maghiare, multe dintre ele fiind unicate. Cea mai veche carte în limba maghiară este opera lui Benczédi Székely István: *Chronica ez világnak yeles dolgairól* (Cronica lumii. Cracovia, 1559).

Dintre unicate menționăm manualul de logică al cărturarului transilvănean Apáczai Csere János, tipărit la Alba Iulia în 1654 și volumul de poezii al lui Balassi Bálint, editat la Bartfa la mijlocul secolului al XVII-lea.

Întrucât fondurile bibliotecii sunt alcătuite din cărți reprezentând confesiuni diferite, este remarcabilă și colecția de biblii. Dintre numeroasele traduceri ale *Sfintei Scripturi* în diferite limbi amintim: prima traducere integrală a Bibliei în limba română (București, 1688), în limba maghiară (Vizsoly, 1590), ediția poliglotă (9 limbi) tipărită în 8 volume (Londra, 1657 – 1669) etc.

O apreciere deosebită trebuie acordată ex-librisurilor, în număr de 250 de tipuri ale unor colecționari din țară și din străinătate, din secolele XVI – XX, aflate în cărțile bibliotecii.

Biblioteca Teleki-Bolyai continuă îmbogățirea fondului de carte prin achiziții și donații, care au pondere importantă și în prezent. Sala de lectură a bibliotecii este zilnic la dispoziția cititorilor și cercetătorilor, iar expozițiile bibliotecii și Muzeul Bolyai, vizitate anual de turiști din țară și din străinătate, beneficiază de ghidaj permanent.

românească veche. Noul Testament de la Bălgrad (1648)

Luana TROIA, Biblioteca Județeană „Gh. Asachi", Iași – *Contribuții la istoria României într-o carte din secolul al XVI-lea*

Dr. Corina TEODOR, Universitatea „Petru Maior", Târgu-Mureș – *De la tradiția lecturii la partizanatul confesional: Chiriacodromionul (1699) în mediile ardelene ale secolului al XVIII-lea*

Melinte ȘERBAN, Târgu-Mureș – *Nicolae Sulică – cercetător al cărților vechi românești*

Liviu BOAR, Arhivele Naționale, Direcția Județeană Mureș – *Bibliotecile documentare ale Arhivelor Naționale*

Dan LĂZĂRESCU, Biblioteca Județeană „A.D. Xenopol" Arad – *Completări și cercetări la bibliografia maghiară a secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea*

Secțiunea II – Sala de lectură generală a Bibliotecii Județene
Lectura între carte și Internet

Comunicări

Marlena GUGA, Ministerul Culturii și Cultelor – *Lectura publică între opțiuni și realități*

Victor PETRESCU, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu" Dâmbovița – *Prezent și viitor în relația bibliotecii publice cu utilizatorii săi*

Aquilina BIRĂESCU, Biblioteca Județeană Timiș – *Un nou tip de abordare a lecturii – Internetul*

Elena POAMĂ și Tomuț TUDOR, Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătarul" Vaslui – *Biblioteca electronică în societatea informațională*

Adriana GHEORGHIU, Biblioteca Județeană Constanța – *Un alt tip de tranziție: de la documentul tradițional la cel electronic*

KISS Jenö, Biblioteca Județeană Covasna – *Internetul și serviciile bibliotecii oferite minorității naționale maghiare*

FÜLÖP Mária, Târgu-Mureș – *Bibliografia locală, de la tradiție spre viitor*

Diana ZARIE, Biblioteca Județeană Timiș – *Bibliofilie și Internet*

Alexandra SALAORU, Biblioteca Județeană „Lucian Blaga" Alba – *Bibliotecarul: viitorul de lângă noi*

• Vineri, 27 septembrie 2002

Lucrările simpozionului pe secțiuni
Secțiunea I – Palatul Culturii

Comunicări

Carmen MUNTEAN, Biblioteca Județeană Mureș – *Reflectarea cărții vechi românești în catalogul Bibliotecii Teleki*

Ovidia MESZAROS, Biblioteca Județeană Mureș – *Cărți în limba franceză studiate la sala de lectură a Bibliotecii Teleki în prima jumătate a secolului al XIX-lea*

Monica AVRAM, Biblioteca Județeană Mureș – *„Cartea de aur" – act de identitate culturală a Bibliotecii Județene Mureș*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Florica NUȚIU, Biblioteca Universității de Medicină și Farmacie, Târgu-Mureș – *Contribuții la istoria cărții religioase românești*

Elena MIHU, Muzeul Județean Mureș – *Circulația cărții vechi românești pe Valea Mureșului Superior*

Beatrice DOBOZI, Arhivele Naționale, Direcția Județeană Mureș – *Biblioteci și cărți în protopopiatul ortodox Reghin, la începutul secolului al XX-lea*

Paul MATIU, Biblioteca Județeană „I. Minulescu" Olt – *Cartea românească veche tipărită în Transilvania existentă în județul Olt*

Dr. Mircea POPA, Universitatea „1 Decembrie 1918", Alba Iulia – *Preotul bănățean Emanoil Micu și biblioteca sa: un colecționar de carte din a doua jumătate a secolului al XIX-lea*

Alexandra ANDREI, Biblioteca Județeană „Christian Tell" Gorj – *Donația Iosif Keber în colecțiile Bibliotecii Județene „Christian Tell"*

Ion MARIȘ, Biblioteca Județeană „Astra" Sibiu – *Bibliotecile „poporale" ale Asociațiunii și asigurarea lecturii publice*

Nicolae SÂRBU, Biblioteca Județeană „Paul Iorgovici" Caraș-Severin – *Biblioteca publică și paradoxul bănățean al lui Lucian Blaga*

Secțiunea II – Sala de lectură generală

Comunicări

Dr. Berdj AȘGIAN, Târgu-Mureș – *Incursiune în fascinanta lume a bibliologiei*

Mircea Vasile POPESCU, Biblioteca Județeană Mureș – *Estimarea nivelului lecturii publice în județul Mureș, 1997 – 2001*

Elena Cristina CATANĂ, Biblioteca Județeană „G.T. Kirileanu" Neamț – *Mijloace de comunicare – evoluții și implicații culturale și sociale*

Magda CĂRĂUȘ, Biblioteca Județeană „Lucian Blaga" Alba – *Metode de punere în circuitul lecturii a publicațiilor existente într-o bibliotecă publică*

Dan ISPAS, Biblioteca Județeană „A.D. Xenopol" Arad – *Paginile de Internet ale bibliotecilor, ca instrumente de relații publice*

Mihail Art. MIRCEA, Biblioteca Județeană Mureș – *Activitatea editorială a Bibliotecii Județene Mureș*

Mihaela SPINEAN, Biblioteca Județeană „Octavian Goga" Cluj – *Animația culturală în biblioteca publică*

Costachi AGACHE, Biblioteca Județeană „G.T. Kirileanu" Neamț – *Clasificarea în interesul cititorilor*

Maria NEDELEA, Biblioteca Județeană „Marin Preda" Teleorman – *Comunitatea locală și biblioteca publică – repere asupra bibliotecilor comunale din județul Teleorman*

Georgeta PETRE, Biblioteca Județeană Constanța – *Repere în evoluția sistemului informațional al Bibliotecii Județene Constanța*

Letiția POPESCU, Biblioteca Județeană Mureș – *Actualizarea informației și mijloacelor de informare în biblioteca publică*

Dumitru GHIȚĂ, Biblioteca Județeană „Al. Odobescu" Călărași – *Lectura publică la Călărași*

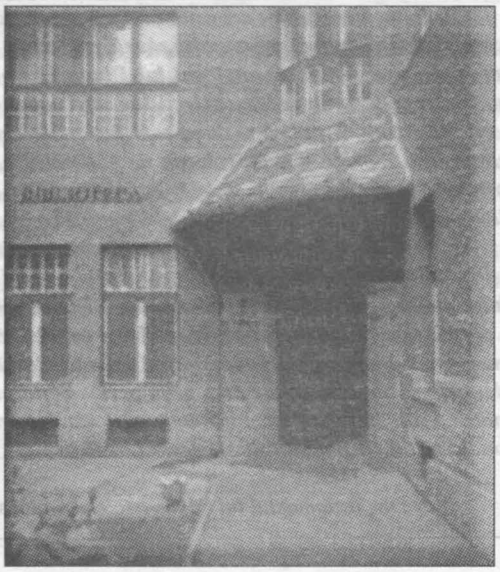

Biblioteca Județeană Mureș

Date importante din viața Bibliotecii Telekiana

1739, 17 noiembrie: Se naște la Gornești (Mureș) fondatorul bibliotecii, contele Sámuel Teleki.

1759 – 1763: Studii și călătorii europene ale tânărului Teleki (Elveția, Olanda, Țările de Jos, Franța, Austria). Începutul colecționării sistematice a cărților. Primește primele îndrumări bibliologice.

1763: Întoarcerea în țară. Biblioteca se află la Dumbrăvioara, apoi, din 1778, la Sibiu; ulterior, parțial la Oradea (1785). Contele ținea în preajma sa cărțile preferate.

1787 – 1822: Plecarea fondatorului la Viena; devine vicecancelar, apoi cancelar principal al Transilvaniei la Curtea imperială. Achiziții de cărți și manuscrise din 25 de centre bibliofile europene.

1788: Cărțile sunt transportate de la Sibiu la Tg. Mureș. Primul bibliotecar al colecției este János Mihellyes (Viena). Teleki dorește stabilirea definitivă a bibliotecii la Tg. Mureș. Cărțile au fost depozitate în Palatul Teleki-Wesselényi. Volumele sunt împrumutate spre lectură unor cititori aleși.

1796: Apare la Viena primul volum al catalogului intitulat *[Catalogus] Bibliothecae Samuelis I.S.R.G. Com. Teleki de Szék*. El cuprinde autorii clasici greco-latini și operele de patristică.

1797: Sunt transportate de asemenea la Tg. Mureș cărțile aflate în biblioteca vieneză a contelui.

1799 – 1802: Ridicarea aripii care va adăposti volumele colecției, după planurile lui Franz Rock și Anton Türk din Viena, cât și după adaptările lui Ignaz Schlaf din Alba Iulia. Aranjarea interiorului sălii se va continua până în 1811 – 1812.

1800, 10 octombrie: Testamentul fondatorului, semnat la Oradea (Várad-Olaszi).

1800: Al doilea volum al Catalogului. Cuprinde mai toate ramurile științelor și artelor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

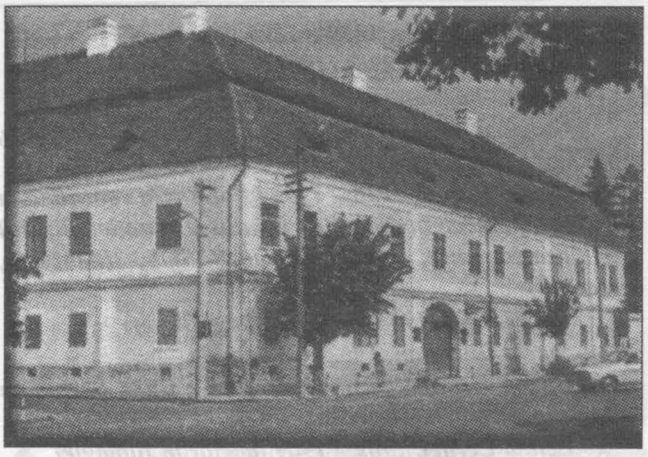

Biblioteca Telekiana

1802, toamna: Deschiderea Bibliotecii pentru marele public. Primul bibliotecar la Tg. Mureș: Szász József, ales la recomandarea profesorilor de la Colegiul Reformat din oraș.

1811: Volumul al III-lea al Catalogului, publicat la Viena.

1819: Volumul al IV-lea al Catalogului, publicat la Viena.

1822, 7 august: Moartea lui Sámuel Teleki, la Viena. În timpul vieții sale petrece anual mai mult timp în bibliotecă. Toate cărțile sunt puse pe raft de bibliotecari sub îndrumarea lui Teleki (prin corespondență, note, instrucțiuni scrise și verbale). La moartea fondatorului colecția se cifrează la 40 de mii de volume. Multe ediții seriale sosesc, pe baza comandei prealabile, în anii ce urmează, după dispariția fondatorului.

1822 – 1918: Instituția este un *comis fidei* – bun public inalienabil, lăsat sub îngrijirea celui mai în vârstă succesor pe linie masculină din familia Teleki. Sámuel fusese succedat de fiul său Ferenc, apoi de nepotul Sámuel Ferenc și de strănepotul Sámuel. Dezvoltarea instituției este gâtuită de nepăsarea și egoismul îngust al succesorilor. Puține achiziții noi.

1837 – 1885: Biserica Reformată din Ardeal dorește să revigoreze viața bibliotecii. Lupte în Parlamentul maghiar pentru relansarea activității instituției publice, pentru a pune în circuit valorile inestimabile ale bibliotecii. Un partizan înfocat al colecției este călătorul și savantul geograf Orbán Balázs, deputat.

1885: Curtea Supremă de Apel respinge cererea Bisericii Protestante de a transforma Biblioteca în persoană juridică independentă, dar recunoaște dreptul acesteia de a exercita control asupra gestiunii bibliotecii.

1916: Moartea ultimului descendent direct, Sámuel Teleki, savant geograf, călător pe continentul african, curatorul Bibliotecii Telekiana.

1916: Arhiva familiei Teleki este transportată la Budapesta.

1916 – 1918: Succesorii transformă biblioteca prin act juridic *comis fidei* în fundație publică de stat, care rămâne însă sub patronajul familiei.

1925: Este înregistrată la Judecătoria din Tg. Mureș

Secțiunile reunite – Palatul Culturii

Comunicări

Olimpia POP, Biblioteca Județeană Bistrița-Năsăud – *Cărți, cititori, biblioteci în cadrul gotic și renascentist al Bistriței secolelor XIII – XVI*

Dr. Gheorghe BULUȚĂ, Biblioteca Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila", Bucureşti – *Cărți străine de medicină din secolul al XVI-lea în Biblioteca Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila"*

Liviu PAPUC, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu", Iași – *Biblioteca ieșeană postemineseiană: Dimitrie Petrino și Theodor Aroneanu*

Cornelia VIZITEU, Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu" Botoșani – *La aniversară: Biblioteca „Mihai Eminescu" Botoșani – 120 de ani de la înființare*

Marin ȘARA, Biblioteca Municipală „Petru Maior", Reghin – *Pagini din istoria bibliotecilor reghinene*

Dr. Dan RÂPĂ BUICLIU, Galați – *Instrumente de documentare și piese de bibliofilie „personalia": lucrări de istorie cu autografele autorilor și cu ex-librisurile posesorilor*

Dumitru D. LAZĂR, Biblioteca Județeană „Antim Ivireanu" Vâlcea – *Drumuri, în timp, ale cărții vâlcene în țară*

Mioara POP, Biblioteca Județeană „Lucian Blaga" Alba – *Lucian Blaga în marile enciclopedii ale lumii*

Călin Ovidiu POP, Muzeul Județean Mureș – *Primul document privind conservarea colecțiilor Bibliotecii Teleki: „Tabula legum bibliothecarum"*

Dr. Elena DAMIAN, Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca – *Tipografi lionezi din secolul al XVI-lea în colecțiile Bibliotecii Academice Clujene*

În zilele simpozionului au mai avut loc:

- Vernisarea Salonului Cărții Mureșene – Galeria U.A.P. din Palatul Culturii: *Edituri mureșene 1990 – 2002*; *I.L. Caragiale în colecțiile Bibliotecii Județene Mureș*
- Vizitarea Bibliotecii Teleki
- Excursia documentară „Popasuri culturale mureșene"

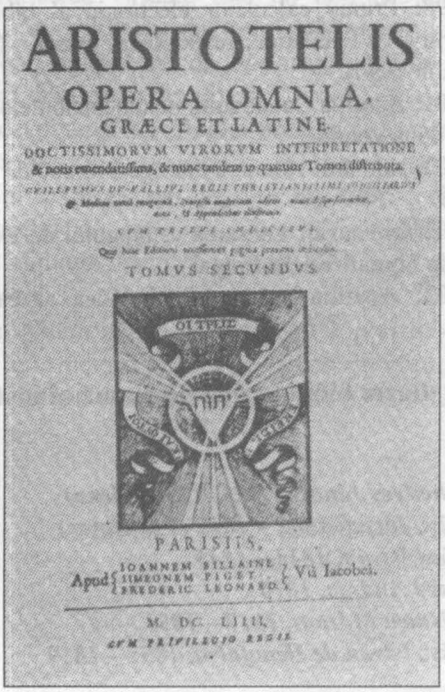

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Fundația Biblioteca Contelui Samuilă Teleki, cu personalitate juridică distinctă.

1930 – 1938: Prin activitatea frauduloasă a lui K. Teleki, din fondurile bibliotecii sunt sustrase câteva manuscrise şi incunabule, ceea ce provoacă un scandal public. Biblioteca este susținută din bani privați și donații ocazionale.

1936 – 1937: Reparații capitale, transformări interioare în clădirea principală.

1942: Fundația publică este transformată în institut de cercetare, colecții muzeale şi bibliotecă științifică documentară publică în subordinea municipiului, sub patronajul Bisericii Reformate şi al Ministerului Culturii şi Cultelor.

1948: Naționalizarea bibliotecii. Trece în proprietatea statului român, în administrarea municipiului, ulterior a județului Mureş.

1951 – 1955: Vechi biblioteci instituționale (şcolare, mânăstireşti – Călugăreni, Cristurul Secuiesc, Sighetul Marmației, Orăştie) sunt comasate cu fondul tradițional. Biblioteca le păstrează prin evidențierea provenienței şi prin depozitare distinctă.

1962: Unificarea cu Biblioteca Bolyai (fosta bibliotecă a Colegiului Reformat din Tg. Mureş); fondul a fost adăpostit cu un deceniu în urmă în aceeaşi clădire, dar a rămas o instituție separată, cu activitate paralelă şi similară cu Telekiana). Denumirea oficială: Biblioteca Documentară de Stat Teleki-Bolyai. Numărul angajaților de specialitate, de la 1-2 persoane, ajunge treptat în anii următori la 5-8 persoane.

1962: Reparații capitale.

1970: Apariția Catalogului de incunabule ale bibliotecii.

1971: Ultimii locatari particulari părăsesc imobilul.

1974: Biblioteca devine o secție specială a Bibliotecii Județene Mureş. Ea poartă denumirea *Fondul Teleki-Bolyai.*

1974: În mod abuziv, conducerea Arhivelor Statului a preluat mai multe zeci de manuscrise din fondul Bibliotecii, pe baza „Legii patrimoniului". Nici până astăzi ele nu au putut fi recuperate şi reaşezate.

1977: Simpozion științific cu ocazia a 175 de ani de la deschiderea bibliotecii.

1998: Primul calculator electronic al bibliotecii – obținut prin grija Fundației „Teleki Teka" Basel – Tg. Mureş (înființată în 1995).

2001: Apariția Catalogului postincunabulelor (1501 – 1600), în două volume.

2002: Numărul volumelor atinge 210.000 de unități de bibliotecă.

2002 februarie: Lansarea catalogului de ex-librisuri existente în Fondul Teleki-Bolyai.

2002: Apariția volumului al V-lea al catalogului Telekiana.

Câțiva dintre bibliotecarii de seamă ai instituției 1792 – 1999

Mihellyes János, 1792 – 1794 (Viena)
Szász József, 1802 – 1812 (Tg. Mureş)
Móos István, 1813 – 1815
Szabó András, 1816
Kelemen Márton, 1817 – 1851
Szász István de Ilencfalva, 1851 – 1859
Horváth Gáspár, 1859 – 1895
Nemes József, 1896 – 1907
Dékáni Kálmán, 1913 – 1919
Gulyás Károly, 1907 – 1942 (publicist, cercetător, grafician)
Nemes Károly, 1938 – 1951 (profesor, a contribuit la salvarea bibliotecii în timpul războiului şi al naționalizării)
Kónya Imre, 1951 – 1960 (filolog, traducător, cercetător)
Fikk László, 1955 – 1969 (teolog, filosof)
Maria Gherman, 1962 – 1980
Balász Lajos, 1951 – 1955, 1960 – 1984 (doctor în teologie, profesor, bibliograf)
Letiția Cernei, 1962 – 1969 (doctor în filologie)
Deé Nagy Anikó, 1964 – 1999 (doctor în filologie, biograful lui Teleki, autoarea primei monografii asupra fondatorului)

La Biblioteca Documentară Bolyai

Farczády Elek, 1951 – 1961 (istoric, cercetător, a identificat un text din secolul al XIV-lea scris în limba maghiară)
Székely Margit, 1957 – 1963 (profesoară, filologie clasică)
Erdélyi István, 1961 – 1974 (director, animator neobosit al bibliotecii)
Bustya Endre, 1958 – 1960 (filolog, cercetător al literaturii maghiare – în special al operei lui Ady Endre)

Personalul de specialitate al Bibliotecii Teleki-Bolyai în anul 2002

Spielmann Mihály, bibliotecar şef serviciu
Carmen Munteanu, bibliotecar
Ovidia Mészaros, bibliotecar
Kovács Bányai Réka, bibliotecar
Kimpan Ana Maria, bibliotecar
Kelemen Sándor, conservator
Radu Spinei, restaurator

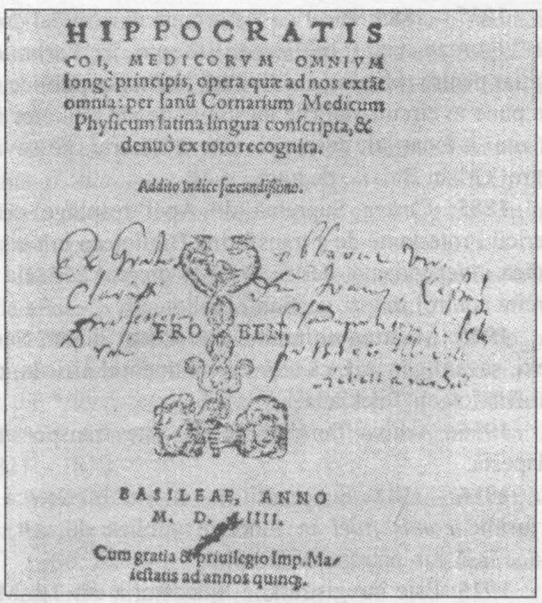
HIPPOCRATIS
COI, MEDICORVM OMNIVM
longe principis, opera quæ ad nos extãt
omnia: per Ianũ Cornarium Medicum
Phyſicum latina lingua conſcripta, &
denuò ex toto recognita.
Addito indice ſecundiſſimo.
BASILEAE, ANNO
M. D. LIIII.
Cum gratia & priuilegio Imp. Ma-
ieſtatis ad annos quinq.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Lectura între carte și Internet

– Cartea electronică –

Elisabeta BENYI
șef Birou Informatizare
Biblioteca Metropolitană București

Cartea electronică (e-cartea sau în engleză *electronic book*, *e-book*, *eBook*) este o publicație fără un suport propriu fizic, ea existând doar sub formă logică – gânduri într-un creier electronic.

Asemeni gândurilor sau amintirilor, cărțile electronice pot conține nu numai informații sub formă de text, cât și sunete și imagini fixe sau video, ce pot fi parcurse dinamic.

Ea ne poate conecta la o multitudine de surse de informație, transformând actul lecturii într-o explorare, o navigare prin informații.

Astfel, toate completările, notele, trimiterile dintr-o carte, informații ce fragmentează lectura clasică, acum sunt accesibile printr-o simplă selectare, îmbogățind și completând actul lecturii.

Cărțile electronice acoperă același spectru ca și cărțile clasice – de la literatură la lucrări de specialitate, dicționare, enciclopedii, periodice – dar în funcție de specificul conținutului, modalitatea de accesare s-a schimbat. Astfel, pentru consultarea unui dicționar se folosesc motoare de căutare (programe software) ce returnează rezultatele căutării. Parcurgerea unei enciclopedii implică utilizarea *hipertextului* – prin hipertext înțelegând un ansamblu de texte și informații multimedia și legăturile între acestea. Lecturarea unei lucrări literare implică doar accesarea directă a textului.

Accesarea acestor informații este posibilă prin utilizarea câtorva sisteme de suport fizic – de la hard discul unui calculator accesat direct sau de la distanță prin Internet sau Intranet, la discuri optice și la cartele de memorie (suporturi externe).

Dispozitivele necesare lecturării cărților electronice au evoluat în sensul acoperirii necesităților cititorilor. Pentru satisfacerea unei nevoi de afișare cu suprafață mare sunt folosite calculatoarele personale, cu dezavantajele lipsei libertății de mișcare. În cazul dispozitivelor de lectură portabile lectura este posibilă în orice condiții, impunându-se două standarde pentru aparate de acest fel:

• *Dispozitivele eBook* sunt de mărimea unei cărți clasice și permit lecturarea facilă a cărților stocate local într-o cartelă de memorie.

• *Dispozitivele PDA* (Personal Digital Assistant) sunt aparate care încap într-o palmă – denumite și microPC, și permit lecturarea cărților stocate atât local cât și pe Internet.

Caracteristica comună a acestor dispozitive de lectură este posibilitatea accesării informației și modificarea formei de afișare (modificarea mărimii textului, inserarea de note personale, sublinierea unor pasaje etc.).

În cadrul unei biblioteci trebuie avute în vedere toate cele trei forme de acces la cărțile electronice, astfel încât să se satisfacă nevoile tuturor cititorilor.

Practic, o bibliotecă ce asigură și cărți electronice ar trebui să conțină următoarele structuri:

• *O bibliotecă virtuală cu cărți virtuale* – accesarea informației se face prin Internet, cititorul nu vine fizic la bibliotecă dar regăsește informațiile necesare accesând site-ul bibliotecii – contorizarea acestora se face prin mijloace electronice, putându-se crea un permis de cititor virtual cu nume și parole pentru identificare.

• *O sală de lectură electronică* – dotată cu calculatoare personale care să acceseze prin Intranet (un Internet local) biblioteca virtuală, destinată cititorilor ce nu au acces la Internet sau nu au tehnica de calcul necesară.

• *O sală de împrumut a cărților electronice stocate pe suport extern* (CD-ROM-uri, cartele de memorie etc.), funcționând similar sălilor de împrumut pentru cărțile clasice.

Biblioteca virtuală este un nou pas în evoluția bibliotecii ca instituție, dar rolul bibliotecarului rămâne neschimbat, indiferent de suportul cărților (papirus, pergament, hârtie sau nimic).

Dezvoltarea tehnologiei precum și avalanșa informațională din zilele noastre au făcut ca acest mijloc să devină din ce în ce mai des utilizat. Cărțile electronice sunt deosebit de apreciate datorită accesibilității lor, putând fi obținute practic non-stop, fiind importante surse de informare.

Nu putem spune dacă firavul suport de hârtie va dispărea în următorii ani, dar este cert că viitorul este al „metacărților" în format digital – gânduri fără suport.

(Comunicare susținută la Simpozionul de la Târgu-Mureș)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Catalog

Gheorghe PÂRJA, Echim VANCEA, Ioana PETREUȘ, *Portret de grup cu Laurențiu Ulici*
Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, 392 p.

Această carte s-a alcătuit din tristețe și datorie. Plecarea bruscă și nefirească a criticului Laurențiu Ulici, în acel noiembrie negru din anul 2000, a îndoliat cultura română. Ne-a fost multora observator atent la ivirea noastră spre literatură. Unora ne-a fost prieten – prietenii, sau mai limpede spus legături de suflet făcute discret în nu știu care colț de țară – deoarece se știe că Laurențiu Ulici, cu o energie unică, a călătorit mult pentru a desena harta literaturii contemporane. (Gheorghe Pârja)

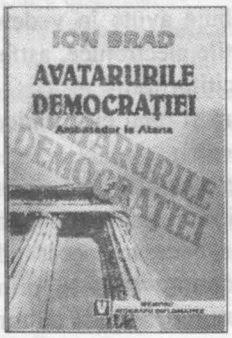

Ion BRAD, *Avatarurile democrației. Ambasador la Atena*, 2
Editura Viitorul Românesc, București, 2002, 436 p.

Atenția și succesul de care s-a bucurat Ambasador la Atena, *prima carte dintr-o serie, atât din partea unor personalități române și elene, calificate să-i cântărească, obiectiv, substanța și expresia, cât și din partea criticilor literari, a istoricilor, ziariștilor și a cititorilor, nu puțini, interesați încă de acest gen memorialistic, m-a determinat să accelerez ritmul de redactare a cărții de față:* Avatarurile democrației. *Titlul acesta, potrivit mai degrabă unei nuvele eminesciene, sper că va fi bine înțeles până la sfârșitul lecturii. Răsturnarea în etape a dictaturii militare, întoarcerea și statornicirea democrației în țara ei de origine, Elada, s-au precipitat în anul 1974, desfășurându-se nu fără dificultăți și chiar suferințe pentru superba mândrie națională numită "elinism"...* (Ion Brad)

Petre SĂLCUDEANU, *Umbre*
Ediția a II-a, Editura Semne, București, 2002, 439 p.

... "Vezi, dragă Oti, cum e făcută lumea? Ar trebui să mă irite până la nebunie, până la a pune mâna pe pistol, această întoarcere cu trei sute șaizeci de grade a unei ordini pentru care eu am fost educat îndelung și cu temeinicie. La ce bun? La ce bun, dacă proaspătul maior, care scrie cu literă mare în mijlocul propoziției, a ajuns mai departe decât mine?..."

Ioan MOLDOVAN, *Interioarele nebune*
Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, 160 p.

... Nu-mi vine să recunosc dar eu am văzut cai care nu/ străluceau de frumusețe mergeau prin lanul de tutun și/ nu cred că împovărarea lor avea ceva ideal dar nu-mi/ vine să recunosc că tatăl meu nu e o sărbătoare plângând/ pe umăr de-a stânga unde începe lanul de tutun dar/ nu-mi vine să recunosc că am spălat cu plăcere podelele/ de mireasma de oțet a morții... (Vizionarea unui poem)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Naji NAAMAN, *Emancipatul*

Ediție îngrijită de Dumitru M. Ion, traducere frazeologică din arabă de Andreea Anca Lăzărescu, Editura Academiei Internaționale Orient – Occident, București, 2002, 95 p.

... «Citiți și judecați viața mea și menirea mea în această existență și aduceți-vă totdeauna aminte că nu au fost mai de fală decât ale oricăruia dintre voi, tot așa cum nici unul dintre noi nu este mai acătării decât celălalt. Iar eu nu am fost decât celălalt. Iar eu nu am fost decât un om de rând, cel dintâi din rândul celor ce și-au emancipat cugetarea; iar speranța mea este că nici nu voi fi ultimul dintre ei în privința cunoașterii, așa cum nici primul dintre cei eliberați și nici ultimul...» (A noua nonadă)

Vasile PÂRVAN, *Memoriale*

Text stabilit, cuvânt înainte și note de Alexandru Zub, Editura Cartea Românească, București, 2001, 196 p.

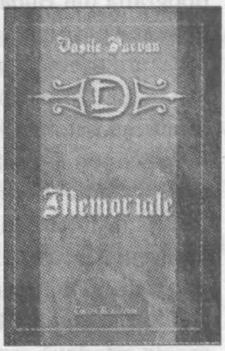

Între marile cărți care au intrat prea curând într-un con de umbră, pierzând interesul publicului, cea subscrisă de Vasile Pârvan în 1923, Memoriale, *constituie desigur un caz aparte. Alcătuit din câteva eseuri publicate anterior, volumul în cauză părea să nu aibă nici un model în cultura română...*

Poate că reactualizarea splendidelor Memoriale *va stimula și alți editori pe linia unei restituiri cât mai depline a operei pârvaniene.* (Alexandru Zub)

Dan Horia MAZILU, *Dimitrie Cantemir. Un prinț al literelor*

Editura Elion, București, 2001, 212 p.

... Să scrii despre textele lui Dimitrie Cantemir, despre acest învățat cu o statură uluitoare, care ar fi putut deveni (și chiar a devenit peste timp), un model, sursă de sugestii pentru construcțiile filosofice, istoriografice ori literare românești (dacă operele sale ar fi avut un alt destin), înseamnă – cel puțin eu așa cred – un act de curaj. Este de ajuns să privești și să răsfoiești ediția anastatică, monumentală, a manuscrisului original al Istoriei Imperiului Otoman *(scoasă nu demult de Virgil Cândea la Editura Roza Vânturilor) ca să simți fiorii unei umilințe de nevindecat...* (Dan Horia Mazilu)

Mircea MALIȚA, *Zece mii de culturi, o singură civilizație. Spre geomodernitatea secolului XXI*

Prefață de Ricardo Diez-Hochleitner, președintele Clubului de la Roma, ediția a II-a revăzută, Editura Nemira, București, 2001, 368 p.

Cartea propune o analiză a principalelor tendințe ale societății contemporane, care prefigurează societatea ce vine. Autorul face distincția între civilizație, la singular, și culturi, la plural, considerându-le "un cuplu de antinomii inseparabile"... Globalizarea, faza actuală a modernității, începută doar cu câteva decenii în urmă, critica postmodernismului, a geopoliticii, a funcționării Națiunilor Unite și a slăbiciunilor integrării regionale, șansele țărilor mici sau în tranziție și conflictele viitorului sunt numeroase subiecte de interes, sprijinite de o documentație oglindită în cele 400 de note bibliografice, utile pentru studenți, cercetători și pentru cititorii doritori de a înțelege mersul lumii în care trăiesc. (Nemira)

NOTĂ: Cărți achiziționate de Serviciul Dezvoltarea Colecțiilor al Bibliotecii Metropolitane București

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Agenda culturală

"Corifeii Școlii Ardelene și tipografia din Buda"

Într-o reușită colaborare a Centrului Cultural al României cu Autoguvernarea Minoritară Română din Sectorul V (Belváros – Lipótváros) al Budapestei a avut loc, în zilele de 27 și 28 septembrie a.c., o manifestare culturală dedicată cărturarilor iluminiști Samuil Micu, Gheorghe Șincai și Petru Maior. Promotori ai unor idei înaintate pentru epoca lor (a doua jumătate a secolului XVIII și începutul secolului XIX), neobosiți militanți pentru cauza romanității limbii noastre și a continuității poporului român pe teritoriul Daciei romanizate, cei trei și-au trăit o parte din viață la Budapesta, ca angajați ai tipografiei Universității, unde au și publicat un număr impresionant de volume proprii și traduse, intrate în patrimoniul culturii românești premoderne.

În ziua de 27 septembrie, la sediul Centrului Cultural, s-a desfășurat simpozionul intitulat "Corifeii Școlii Ardelene și tipografia din Buda", menit să evoce figurile lui Micu, Șincai și Maior în legătură cu un moment extrem de important pentru trezirea conștiinței naționale românești și, totodată, într-un context actual sensibil pentru asistență, datorită relației speciale a cărturarilor noștri cu mediul cultural budapestan.

La simpozion au fost invitați din România academicianul prof. Dan Horia Mazilu, decanul Facultății de Litere din București, istoricul Nicolae Bocșan, prorector al Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj, Mihai Gherman, cercetător specializat în cartea românească veche la Biblioteca Academiei (filiala Cluj-Napoca) și conferențiar la Universitatea din Alba-Iulia, precum și Cornel Munteanu din Baia-Mare, lectorul român de la Universitatea "Eötvös Loránd" din Budapesta. Prin intervențiile lor, distinșii oaspeți au dat viață biografiilor și operei corifeilor Școlii Ardelene, transformând evocarea acestora într-un autentic eveniment cultural. Au participat 80 de persoane, între care numeroși cetățeni aparținând minorității românești din Budapesta, dar și maghiari interesați de interferențele culturale ale celor două popoare vecine.

Simpozionul a fost urmat, în dimineața zilei de 29 septembrie, de o slujbă de pomenire a corifeilor Școlii Ardelene, la capela ortodoxă română din Budapesta, și de momentul festiv al dezvelirii unei plăci comemorative pe zidul fostei Tipografii din Buda, cu un text destinat să fixeze în eternitate fructuoasa lor prezență în spațiul budapestan. Gheorghe Mihăiescu, președintele Autoguvernării Minoritare Române din Sectorul V (Belváros – Lipótváros) al Budapestei, a rostit cuvintele potrivite momentului solemn, invitându-l apoi pe acad. prof. Dan Horia Mazilu să dezvelească placa. În ciuda vremii nefavorabile, un mare număr de persoane, între care și reprezentanți ai ambasadei noastre din Ungaria, au luat parte la acest eveniment remarcabil.

Montarea de plăci comemorative face parte dintr-un program special al Autoguvernării Minoritare Române, pe care domnul Mihăiescu, el însuși editor și tipograf, promite să-l dezvolte, în așa fel încât amintirea oamenilor de cultură români care au lăsat urme în Budapesta să fie pomenită cum se cuvine.

Simpozionul a fost mediatizat printr-un interviu acordat de directorul Centrului Cultural postului Radio România Tineret, prin știrile difuzate de corespondentul la Budapesta al studioului de radio România Actualități, prin informațiile despre eveniment comunicate publicațiilor "Cronica" și "Foaia românească" din Giula, precum și studiourilor de radio și televiziune din Seghedin.

Mircea OPRIȚĂ
Directorul Centrului Cultural Român din Budapesta

Festivalul "Zilele Bucureștilor"

Cu ocazia sărbătoririi "Zilei Bucureștilor", în perioada 20 – 22 septembrie a.c., Biblioteca Metropolitană București, în colaborare cu Agenția de publicitate ETNA și Radio 21, a organizat un festival în Clubul Impaler, denumit simbolic și "Casa Țepeș". Localul, aflat în zona istorică, lîngă Curtea Veche, poartă amprenta epocii medievale. Programul a cuprins dialoguri culturale cu istorici și urbaniști, dezbateri cu edilii Capitalei, precum și o serie de evenimente artistice care au readus în memorie istoria orașului.

De asemenea, festivalul a avut și o motivație concretă, prin lansarea unui concurs de proiectare și restaurare care să cuprindă cele mai interesante idei de reabilitare a centrului vechi al orașului, folosindu-se în acest scop și o serie de materiale documentare puse la dispoziție de Biblioteca Metropolitană București. Totodată, au fost anunțate principalele campanii socio-educative care vor fi lansate de administrația locală. (*Horia FRUNZĂ*)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Calendar

octombrie 2002

♦ octombrie 1932. 70 de ani de la apariția, la Sibiu, a revistei lunare de literatură, critică și artă **"Provincia literară"**, până în august 1934

♦ 1 octombrie 1892. 110 ani de la moartea lui **Gheorghe Sion**, poet, prozator și traducător (22 mai 1822 – 1 oct. 1892)

♦ 1 octombrie 1922. 80 de ani de la înființarea **Cercului ziariștilor profesioniști din Iași**

♦ 1 octombrie 1927. 75 de ani de la nașterea lui **Nestor Vornicescu**, istoric, teolog, arhiepiscop al Craiovei și mitropolit al Olteniei, membru corespondent al Academiei Române (1 oct. 1927 – 17 mai 2000)

♦ 2 octombrie 1852. 150 de ani de la nașterea lui **Sir William Ramsay**, profesor universitar și chimist englez; a fost membru de onoare al Academiei Române și laureat al Premiului Nobel, 1904 (2 oct. 1852 – 23 iul. 1916)

♦ 3 octombrie 1897. 105 ani de la nașterea lui **Louis Aragon**, poet, eseist, romancier și ziarist francez (3 oct. 1897 – 24 dec. 1982)

♦ 3 octombrie 1932. 70 de ani de la nașterea lui **Mircea Drăgan**, regizor

♦ 4 octombrie 1937. 65 de ani de la nașterea lui **Ioanid Romanescu**, poet, publicist și traducător (4 oct. 1937 – 20 mart. 1996)

♦ 5 octombrie 1847. 155 de ani de la nașterea lui **Anghel Demetriescu**, critic literar, publicist și teoretician (5 oct. 1847 – 18 iul. 1903)

♦ 5 octombrie 1877. 125 de ani de la nașterea lui **Ștefan Petică**, poet, publicist și bibliotecar (5 oct. 1877 – 20 oct. 1904)

♦ 5 octombrie 1897. 105 ani de la apariția, la București, a revistei enciclopedice populare **"Albina"**, sub îndrumarea lui Spiru Haret

♦ 5 octombrie 1902. 100 de ani de la nașterea lui **Zaharia Stancu** (6 oct. 1902 – 5 dec. 1974)

♦ 6 octombrie 1892. 110 ani de la moartea lui **Alfred Tennyson**, poet englez (6 aug. 1809 – 6 oct. 1892)

♦ 6 octombrie 1902. 100 de ani de la nașterea lui **Petre Țuțea**, scriitor, filosof (6 oct. 1902 – 3 dec. 1991)

♦ 6 octombrie 1907. 95 de ani de la nașterea lui **Teodor Scarlat**, poet, prozator, publicist și teatrolog (6 oct. 1907 – dec. 1977)

♦ 8 octombrie 1897. 105 ani de la nașterea lui **Ștefan I. Nenițescu**, poet, estetician, critic de artă și publicist (8 oct. 1897 – oct. 1979)

♦ 8 octombrie 1907. 95 de ani de la nașterea lui **Mihail Sebastian**, dramaturg, eseist, romancier, publicist, cronicar literar și traducător (8 oct. 1907 – 29 mai 1945)

♦ 9 octombrie 1877. 125 de ani de la inaugurarea **primei stagiuni a Teatrului Național**, cu poemul dramatic *Visul Dochiei* de Fr. Damé

♦ 9 octombrie 1912. 90 de ani de la nașterea lui **Grigore Gr. Adamescu**, scriitor, magistrat (9 oct. 1912 – 30 aug. 1999)

♦ 9 octombrie 1927. 75 de ani de la nașterea lui **Valentin Deșliu**, poet și traducător (9 oct. 1927 – 25 apr. 1993)

♦ 9 octombrie 1967. 35 de ani de la moartea lui **André Maurois**, scriitor francez (26 iul. 1885 – 9 oct. 1967)

♦ 10 octombrie 1847. 155 de ani de la nașterea lui **Gheorghe Dima**, compozitor, dirijor și profesor de muzică, unul dintre primii maeștri ai polifoniei corale românești (10 oct. 1847 – 4 iun. 1925)

♦ 10 octombrie 1892. 110 ani de la nașterea lui **Ivo Andrić**, scriitor și diplomat iugoslav, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 1961 (10 oct. 1892 – 13 mart. 1975)

♦ 10 octombrie 1932. 70 de ani de la nașterea lui **Alexandru Boiangiu**, regizor

♦ 13 octombrie 1902. 100 de ani de la nașterea lui **Ștefan Odobleja**, medic (13 oct. 1902 – 2 oct. 1978)

♦ 14 octombrie 1777. 225 de ani de la nașterea lui **Costache Conachi**, poet (14 oct. 1777 – 4 feb. 1849)

♦ 14 octombrie 1857. 145 de ani de la nașterea lui **Gheorghe Ionescu-Gion**, istoric (14 oct. 1857 – 29 iun. 1904)

♦ 15 octombrie 1817. 185 de ani de la moartea lui **Johann Ludwig Burckhardt**, orientalist, călător și explorator elvețian (24 nov. 1784 – 15 oct. 1817)

♦ 15 octombrie 1937. 65 de ani de la apariția revistei bilunare clujene **"Dacia istorică"**, sub conducerea lui Iosif Schiopul

♦ 16 octombrie 1907. 95 de ani de la moartea lui **Giosuè Carducci**, poet și critic literar italian, laureat al Premiului Nobel, 1906 (27 iul. 1835 – 16 oct. 1907)

♦ 16 octombrie 1962. 40 de ani de la moartea lui **Alexandru Claudian**, poet și sociolog (8 apr. 1898 – 16 oct. 1962)

♦ 17 octombrie 1892. 110 ani de la nașterea lui **Dragoș Protopopescu**, poet, prozator, eseist, publicist și traducător (17 oct. 1892 – 11 apr. 1948)

♦ 17 octombrie 1897. 105 ani de la nașterea **Ștefaniei Lily Maria Teodoreanu**, scriitoare, publicistă și traducătoare (17 oct. 1897 – 31 mai 1995)

♦ 20 octombrie 1822. 180 de ani de la nașterea lui **Thomas Hughes**, scriitor și biograf englez (20 oct. 1822 – 22 mart. 1896)

♦ 20 octombrie 1827. 175 de ani de la nașterea lui **Ion Catina**, poet și jurnalist (20 oct. 1827 – 29 iul. 1851)

♦ 20 octombrie 1892. 110 ani de la nașterea lui **Tache Papahagi**, folclorist și lingvist (20 oct. 1892 – 17 ian. 1977)

♦ 22 octombrie 1882. 120 de ani de la moartea lui **Ioan Andreescu**, pictor (15 feb. 1850 – 22 oct. 1882)

♦ 22 octombrie 1907. 95 de ani de la nașterea prozatoarei **Cella Serghi** (22 oct. 1907 – 19 sept. 1992)

♦ 23 octombrie 1817. 185 de ani de la nașterea lui **Pierre Larousse**, pedagog, enciclopedist, editor și lexicograf francez (23 oct. 1817 – 3 feb. 1875)

♦ 23 octombrie 1872. 130 de ani de la moartea lui **Théophile Gautier**, poet, prozator și eseist francez (30 aug. 1811 – 23 oct. 1872)

♦ 23 octombrie 1877. 125 de ani de la moartea lui **Alexandru Papiu-Ilarian**, scriitor, publicist, istoric și om politic, unul dintre conducătorii Revoluției de la 1848 (1823 – 23 oct. 1877)

♦ 23 octombrie 1957. 45 de ani de la moartea lui **Mihai Codreanu**, poet (25 iul. 1876 – 23 oct. 1957)

♦ 25 octombrie 1902. 100 de ani de la nașterea lui **Dumitru Popovici**, istoric, critic literar și profesor universitar (25 oct. 1902 – 6 dec. 1952)

♦ 26 octombrie 1932. 70 de ani de la nașterea actorului **Dumitru Rucăreanu**

♦ 27 octombrie 1782. 220 de ani de la nașterea lui **Niccolò Paganini**, violonist și compozitor italian (27 oct. 1782 – 27 mai 1840)

♦ 27 octombrie 1932. 70 de ani de la nașterea **Sylviei Plath**, poetă și prozatoare americană (27 oct. 1932 – 11 feb. 1963)

♦ 28 octombrie 1952. 50 de ani de la moartea lui **Mircea Vulcănescu**, scriitor, filosof (19 feb. 1904 – 28 oct. 1952)

♦ 29 octombrie 1882. 120 de ani de la nașterea lui **Jean Giraudoux**, romancier, eseist și dramaturg francez (29 oct. 1882 – 31 ian. 1944)

♦ 30 octombrie 1762. 240 de ani de la nașterea lui **André Chénier**, poet francez (30 oct. 1762 – 25 iul. 1794)

♦ 31 octombrie 1857. 145 de ani de la nașterea lui **Axel Munthe**, scriitor suedez (31 oct. 1857 – 11 feb. 1949)

♦ 31 octombrie 1902. 100 de ani de la nașterea lui **Carlos Drummond de Andrade**, poet, prozator și jurnalist brazilian (31 oct. 1902 – 17 aug. 1987)

♦ 31 octombrie 1972. 30 de ani de la moartea lui **Onisifor Ghibu**, cărturar, istoric, scriitor, pedagog, fondator al ziarului basarabean "România nouă" (31 mai 1883 – 31 oct. 1972)

NOTĂ: Rubrică realizată de Serviciul Bibliografic al Bibliotecii Metropolitane București

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Contents

UNESCO Anniversary

Ion Luca Caragiale – 150

Valeriu RÂPEANU – The Tragic in Caragiale's Work 2

Ion Heliade Rădulescu Bicentenary

From Correspondence 8

Ana Maria ORĂȘANU – Old Bucharest Buildings – A Mayor of His Time: Emanoil Protopopescu-Pake 11

Veronica ALDEA, Adriana GAGEA, Angela OPREA – The 19th Century Bucharest Reading-Rooms 13

Patrimony 17

Zaharia Stancu Centenary 18

Petre Țuțea Centenary 20

Emil MANU – 80 22

Constantin MĂLINAȘ – The Oradea „Gheorghe Șincai" County Library (III) 24

Ministry of Culture and Religious Affairs – The Promotion of the Library Act 28

The National Symposium „200 Years of Public Reading in Târgu-Mureș" 29

Catalogue 36

Romanian Cultural Event in Budapest 38

The 2002 Bucharest Anniversary 38

Calendar 39

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

București, str. Take Ionescu nr. 4
sector 1, cod poștal 79711
Tel/Fax: 211.36.25; 212.83.11
E-mail: abidob@email.ro
ISSN 1454-0487

Director: Florin ROTARU
Director artistic: Mircea DUMITRESCU
Redactor șef: Ion HOREA
Secretar de redacție și Culegere text: Iulia MACARIE
Tehnoredactare computerizată: Elisabeta BENYI
Marian TĂNASE

CUPON

ABONAMENT LA
„BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR"

Numele .....
Prenumele .....
Adresa .....
Cod..... Telefon.....
Solicit abonarea la revista **„Biblioteca Bucureștilor"** pe o perioadă de ..... luni.
Adresa: București, Str. Take Ionescu nr. 4, sector 1, cod poștal 79711.
Anexez chitanța de plată a sumei de ..... lei în contul dvs.
nr. 2511.1-3771.1/ROL BCR sector 1.

Asociația noastră ABIDOB și Biblioteca Metropolitană București sunt singurele reprezentante din România, în calitate de membre, în asociațiile INTAMEL și EBLIDA începând cu anul 1998. Astfel, revista noastră este unica publicație care vă oferă ultimele noutăți din Comunitatea internațională a bibliotecilor.

Administrația noastră face, prin plata directă sau prin mandat poștal, abonamente la revista lunară **„BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR"**. Costul unui număr este de 20.000 lei. Cheltuielile de expediere sunt suportate de abonat la primirea publicației. Pentru străinătate: America de Nord, America de Sud, Africa, Asia, Australia, Europa, Asia Mică (Israel, Țările Arabe) – 8 $ per exemplar.

Tipărit la Tipografia „SEMNE '94"

Redacția revistei „BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR" respectă opțiunile autorilor cu privire la normele ortografice

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

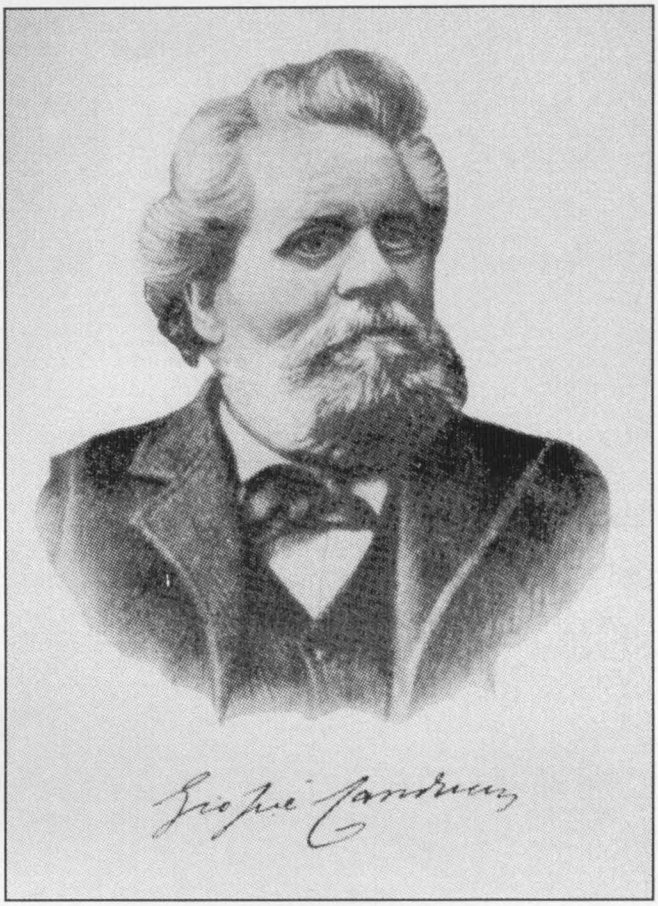

GIOSUÈ CARDUCCI

1835 – 1907

95 de ani de la moarte

"... Vai, însă tocmai poezia este păcatul originar care, după părerea adversarilor noştri, mă pune în afara castei celor care se ocupă cu politica. În adevăr, adversarii noştri sînt de acord cu Platon care cel dintîi i-a exclus din republici pe poeți. Dar republica platoniciană era mai lirică decît o odă a lui Pindar..."

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

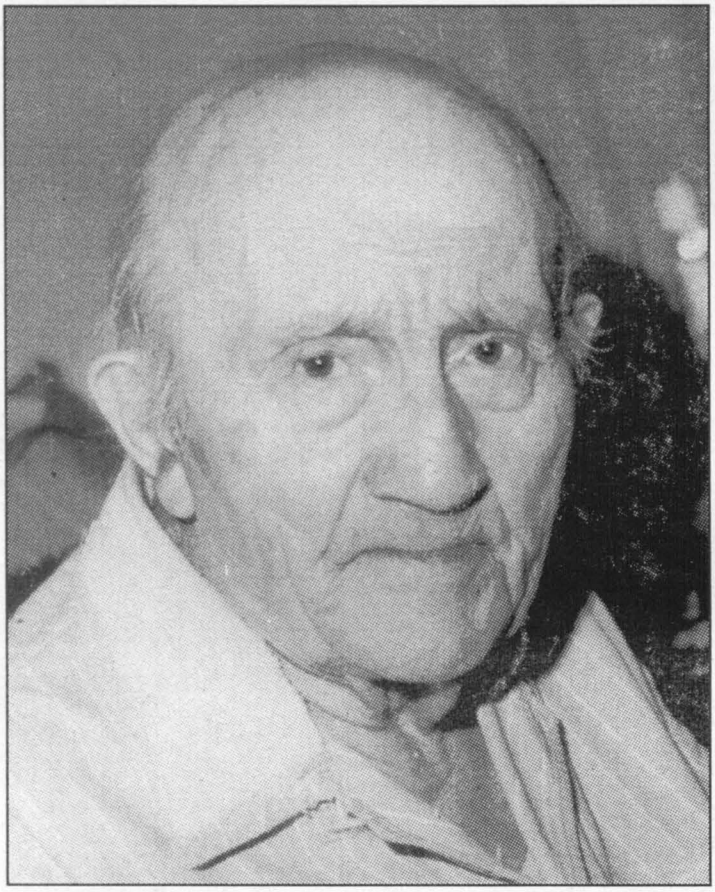

PETRE ȚUȚEA

1902 – 1991

100 de ani de la naştere

"... şi eu sînt tot un om greoi de munte; şi, de aceea, nimic nu se desface cu suflu de destin dacă mă uit în trecutul meu, cu suflu de destin în mod necesar, ci totul este întîmplător, de aceea am fost condamnat să caut adevărul..."

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro